

**gemeente
Bergen**

Handboek

Ontwerp uw eigen erf

**Maak van uw erf
het visitekaartje van
de gemeente Bergen**

Kenmerken
van de erven in
de gemeente
Bergen

Voorschriften
voor bouwen
op het erf

Aan de slag
met uw
ontwerp

Een ervenhandboek voor de gemeente Bergen

In de afgelopen jaren zijn er totaal tien ervenhandboeken onder de titel 'Ontwerp uw eigen erf' door Landschap Noord-Holland geschreven samen met de gemeenten in het Nationaal Landschap Laag-Holland. In elk handboek is voor de bewuste gemeente specifiek beschreven welke streekeigen erven er zijn en welke regels en beperkingen er gelden. Het zijn praktische boeken met uitleg over de indeling van het erf en de aanleg en onderhoud van de erfbeplanting.

De gemeente Bergen vond dat ook voor haar eigen grondgebied een dergelijk ervenhandboek van waarde is. De gemeente wilde niet alleen dat erven centraal stonden, maar ook dat aan de agrarische gebouwen op de erven aandacht werd besteed. Het nu voorliggende boekwerk is hiervan het resultaat.

Het is geschreven door Natuurlijke Zaken van Landschap Noord-Holland in samenwerking met Mooi Noord-Holland. Het boek volgt dezelfde opzet als de andere handboeken, maar met per hoofdstuk een uitgebreidere paragraaf over de gebouwen. Die delen zijn verzorgd door Mooi Noord-Holland.

Omdat de regelgeving voor (wijzigingen aan) gebouwen bij de gemeente aan tal van regels is gebonden – meer in ieder geval dan voor alleen het erf – bleek het onontkoombaar dat deze paragrafen een meer technisch taalgebruik kennen.

Uitgegeven door
Gemeente Bergen en
Landschap Noord-Holland, 2017

Aan de inhoud van dit handboek kunnen geen rechten worden ontleend. De beleidsdocumenten van de gemeente Bergen zijn leidend.

Handboek 'Ontwerp uw eigen erf'

Inhoudsopgave

1

Help mee om de gemeente **Bergen** mooi te houden!

4

2

Streekeigen
erven in de gemeente Bergen

8

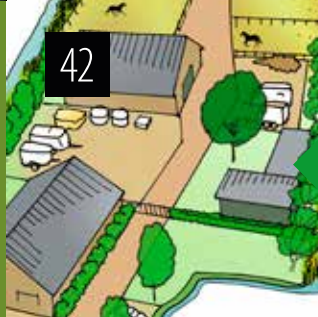
22

3

Ontwikkel uw erf tot **visitekaartje** van uw streek

42

4

Ontwerp uw **eigen erf**

5

Aanleg en onderhoud van uw streekeigen **erfbepanting**

58

71

Wilt u **meer weten?**

74

Handige adressen

1

Help mee om de gemeente Bergen mooi te houden!

Bent u eigenaar van een erf in het buitengebied van de gemeente Bergen? En vindt u behoud van uw streek belangrijk? Wilt u mensen laten meegenieten van uw erf? Met dit handboek herkent u de bijzondere elementen op uw eigen erf. U krijgt praktische tips om uw erf nog mooier en waardevoller te maken. Zijn bomenrijen of hagen karakteristiek voor uw erf? En hoe zit het met de natuur op uw erf? Broeden er vogels in de hagen en verblijven er vleermuizen in de bomenrij? En hoe kunt u bouwen op uw erf zonder verlies van kwaliteit? Leer hoe bijzonder uw eigen erf is. Stap voor stap maakt u zelf een ontwerpplan voor uw erf. Als gemeente willen wij samen met u de kwaliteit van het prachtige buitengebied bewaren. Dat vinden wij belangrijk, want uw erf draagt voor een belangrijk deel bij aan de uitstraling van de streek.

Het landschap in de gemeente Bergen wordt onder andere zeer gewaardeerd om de grote openheid er van.

De erven in de gemeente Bergen

In het landschap van de gemeente Bergen zijn (voormalige) boerenerven markante elementen. Dit landschap met zijn strandwallen en strandvlakten heeft een grote invloed gehad op de opbouw en vormgeving van de erven. Erven kennen een traditionele indeling. Bebouwing en beplanting van het erf hadden vanouds een praktische functie. Daarbij hield men vast aan de gewoonten van de streek. Zo kregen de erven het streekeigen karakter dat we nu zo mooi vinden. Voorbeelden zijn het tuinderserf op de strandwallen en het veehouderserf. De landelijke bebouwing in de gemeente Bergen kenmerkt zich door haar ligging. Erven liggen als eilandjes in een open landschap aan de polderwegen en landerijen. Ze staan meestal op enige afstand van de weg. De meest kenmerkende landelijke bebouwing is de stolpboerderij. De beplanting rondom het erf draagt bij aan samenhang, waardoor het boeren erf ook als eenheid herkenbaar is in het landschap. Als bij nieuwe ontwikkelingen op erven deze kwaliteiten verloren gaan, dan gaat een deel van het verhaal van onze geschiedenis verloren. Het gaat ons allen aan wanneer authentieke historische elementen verdwijnen.

U kunt bijdragen aan het in stand houden van de identiteit van uw streek. Dit handboek geeft u praktische tips en ideeën ter verbetering van de kwaliteit van uw erf. Met het stappenplan in dit boek ontdekt u stap voor stap welke gemeentelijke regels er gelden bij veranderingen op erven. Heel eenvoudig verwerkt u vervolgens tips en ideeën met uw eventuele bouwplannen in een ontwerp voor uw eigen erf.

Kenmerken van karakteristieke erven

Erven zijn opgebouwd uit diverse onderdelen, die per streek of landschapstype kunnen verschillen. Het streekeigen karakter ontstaat door de samenhang tussen de onderdelen: de structuur van het erf. Welke onderdelen de structuur van het erf bepalen, staat op de volgende pagina beschreven.

Een erf in de gemeente Bergen. Het ensemble van erf met woning, bijgebouwen en groene randen vormt een eenheid. De randbeplanting verbindt het erf op natuurlijke wijze met het landschap.

De vorm en afmeting van het erf

De vorm en de afmeting van het erf hangen nauw samen met het omringende landschap. Is het landschap ingedeeld (verkaveld) in onregelmatige blokken, dan is de vorm van het erf ook vaak onregelmatig blokvormig, zoals in delen van de binnenduintrand en op de strandvlakte nabij de Egmondse. Is de verkaveling langwerpiger, dan is de vorm van het erf in dit landschap ook langwerpiger, zoals te zien is op de strandwallen in het noorden en oosten van de gemeente Bergen. Ook de plek van het erf op de kavel verschilt per gebied.

Begrenzing van het erf

Afhankelijk van de plek wordt het authentieke erf begrensd door een sloot, duinrel, greppel of andere watergang. Soms bestaat de erfgrans uit beplanting, zoals een haag of bomerij of een hekwerk.

Traditionele indeling van het erf

Van oudsher bestaat er op het boerenerf een traditionele erfindeling in het voor- en achtererf. De woning staat voor op het erf met daaromheen het voorerf. De achterkant van het erf is het bedrijfsgebouwt. Tussen de verschillende streken in Noord-Holland bestaan kleine verschillen in erfindeling. Woonerven bestaan over het algemeen ook uit een voorerf en een achtererf.

De randen van het erf

Aan de binnenkant van het erf, langs de erfbebegrenzing, liggen de erfplanten. Afhankelijk van de ligging en het type erf zijn de erfplanten beplant met bomerijen, hakhoutbosjes of hagen.

Gebouwen op het erf

Het meest voorkomend in het landelijk gebied van de gemeente Bergen is de Noord-Hollandse normaalstolp. Per streek of zelfs dorp komen variaties op dit type voor, de een sober, de andere luxer uitgevoerd. Op het erf liggen hoofd- en bijgebouwen meestal evenwijdig aan de verkaveling.

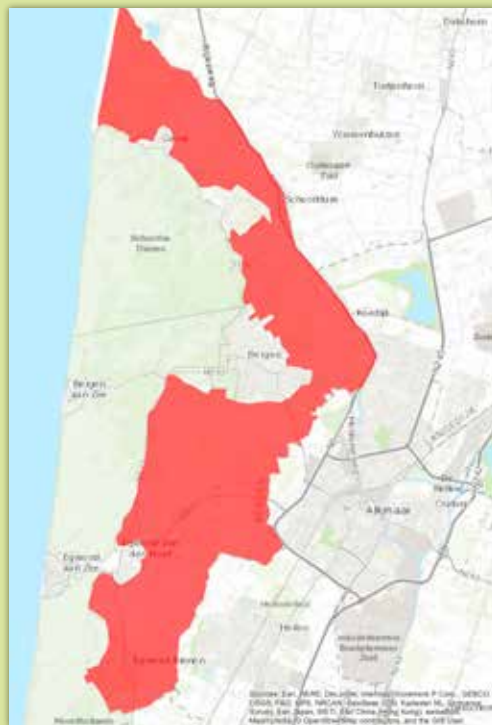
De stolp is nog steeds het beeldbepalende bouwwerk door zijn karakteristieke vorm. Door de toegevoegde bebouwing als schuren en stallen op het erf, die tegenwoordig heel grootschalig kunnen zijn, staat dit vooral in de polders onder druk. De kenmerkende vorm van moderne schuren wordt bepaald door een licht hellend zadeldak en een lage goot. De authentieke schuurbebouwing daarentegen is expressiever en compacter van opzet en draagt bij aan de identiteit van de erfbebouwing. Er bevinden zich daarvan nog goede voorbeelden in de gemeente.

Naast de stolp zijn ook de vrijstaande molens in de polders zeer kenmerkend voor het landschap.

Buitengebied van de gemeente Bergen

Het buitengebied van de gemeente Bergen bestaat uit de binnenduintrandzone en het polderland tussen de duinen en de gemeentegrens van Alkmaar. Aan de noordzijde vormt de Hondsbossche Vaart de begrenzing van het buitengebied. Aan de zuidkant wordt het gebied begrensd door de gemeentegrens met Heiloo en Castricum. Het buitengebied van de gemeente Bergen wordt gewaardeerd om de volgende kwaliteiten:

- De zichtbare ontwikkelingsgeschiedenis in het landschap
- De openheid, doorzichten, duisternis en stilte van het landschap
- De natuurlijke waarden zoals duinrellen, weidevogelgebieden en zilte vegetaties
- De aanwezige historische structuurlijnen zoals het Noord-Hollands kanaal, de verkavelingsstructuren, dijken en vaarten
- De aanwezige cultuurhistorische objecten zoals molens, stolpboerderijen, kloosters, koloniehuzen en het WOII-erfgoed

Het buitengebied van de gemeente Bergen.

Bij de strandwallen en binnenduinranden komen ook andere erfstructuren voor, waarbij hoofd- en bijgebouwen als een cluster in het landschap zijn geschikt. Ten eerste zijn dit de tuinderserven. Deze komen vooral in de binnenduinrand en op de strandwallen voor. Zij hebben een beeld dat meestal wordt bepaald door een landhuis in plaats van een stolp en kleine(re) (bollen)schuren annex woonhuis. Vaak staat een en ander als een kleine cluster bij elkaar. Het landschappelijk beeld wijkt af van de polders: het is een cluster van woonhuizen gemengd met schuren in plaats van de stolp als kenmerkend hoofdgebouw.

Ten tweede liggen ten noorden van Egmond aan Zee in het duingebied de zogenaamde lankies: kleine agrarische erfstructuren, die in 19de eeuw in het duinlandschap ontstonden nadat bleek dat de duinen geschikt waren voor aardappelteelt. De lankies zijn een typisch Egmonds verschijnsel. Ze zijn nu, voor zover intact, in gebruik als recreatie- of klein tuinderserf. De bebouwing op deze kleinschalig erven beperkt zich tot een tuinhuis/bungalow van geringe omvang.

Tenslotte liggen in de gemeente twee karakteristieke vormen van bebouwing die het vermelden waard zijn: het klooster in Egmond met omliggende akkers en bijhorende bebouwing en

de koloniehuisen en recreatiehuizen in de duinen. Het klooster en de van oorsprong monumentale en gemetselde bouwwerken dragen bij aan de cultuurhistorische kwaliteit van het landschap, maar zijn geen erfstructuur meer. De bestaande gebouwen transformeren steeds vaker naar nieuwe bestemmingen (zoals verblijf- en logiesfuncties). De gebouwen kenmerken zich als een door een muur omheinde leefgemeenschap in het landelijk gebied. Ook de koloniehuisen in de duinen zijn karakteristiek voor de omgeving. De bebouwing is markant en autonoom. Kenmerkend is dat zich nagenoeg geen bijgebouwen op het erf bevinden en dat het erf nauwelijks is begrensd en/of ingericht.

Streekeigen beplanting op het erf

De erfbeplanting is mede afhankelijk van grondsoort en functie. Traditioneel had elke streek zijn eigen voorkeuren. Naast cultuurhistorische en landschappelijke waarde heeft de beplanting ook een grote natuurwaarde. De beplanting biedt bijvoorbeeld voedsel voor insecten, die op hun beurt weer door zangvogels worden gegeten. Vleermuizen gebruiken bomenrijen of windsingels als schuilplek en voor hun oriëntatie, om te jagen.

In het volgende hoofdstuk kunt u lezen over de specifieke, streekeigen kenmerken van de erftypen in uw gemeente.

Ten noorden van Egmond aan Zee zijn nog zo'n 300 karakteristieke 'Lankies' te vinden.

2 Streekeigen erven in de gemeente Bergen

Op een fietstochtje door het landelijk gebied van de gemeente Bergen kunt u nog genieten van fraaie, karakteristieke boerenerven met geschoren hagen en hoge iepen. Het bleekveldje vóór de boerderij, het hakhoutbosje verderop en de oude hoogstamboomgaard met knoestige appel- en perenbomen dragen elk op hun eigen manier bij aan de charme van dit landschap. Hier achter de duinenrij had je nooit veel akkerbouw, men leefde vooral van melkveehouderij en tuinbouw.

Als bewoner van het buitengebied kunt u de uitstraling van uw eigen erf op allerlei manieren versterken. Daarmee levert u een belangrijke bijdrage aan het behoud van het landschap van Bergen. Uw erf maakt deel uit van een groter geheel!

Wilt u uw eigen erf weer een authentieke uitstraling geven, met karakteristieke elzensingels, hagen en hakhoutbosjes en sloten rondom? Hiervoor en voor het herstel van de karakteristieke sloten op uw erf kunt u mogelijk een financiële bijdrage ontvangen. U kunt bij Landschap Noord-Holland terecht voor nadere informatie over de bijdrageregeling Landschapselementen.

De combinatie van beplanting en bebouwing geeft het erf in de gemeente Bergen zijn eigen sfeer.

Functie en bodem bepalen de karakteristieke inrichting

Als u uw erf een karakteristieke uitstraling wilt geven, is het belangrijk om te onderzoeken uit welke type erf uw huidige erf is ontstaan. Het erf, waar u nu woont of waar uw boerderij is gevestigd, kan ontstaan zijn uit een melkveehouderij (het zgn. veehouderserf) of uit een tuinderij of arbeiderswoning (het zgn. arbeiderserf). Beide erven hebben een eigen, kenmerkende inrichting. Bloembollenbedrijven, die op de strandwal liggen, zijn bijvoorbeeld ontstaan uit voormalige tuinderijen, terwijl bloembollenbedrijven op de strandvlakte zijn ontstaan uit voormalige veehouderserven. Uw erf kan zelfs zijn ontstaan uit een voormalige hofstede. In de binnenduinrand van Bergen hebben diverse rijke en minder rijke hofstedes gelegen. Erven die naast een functionele inrichting ook ingericht waren voor de recreatie van de eigenaar. Als het gaat om een veehouderserf, dan is het bovendien belangrijk waar het erf ligt: op de strandvlakte of op de strandwal. Het veehouderserf op de natte strandvlakte ziet er net even anders uit dan een veehouderserf op de droge strandwal.

Tuinderserf met haag en bomen op de erfrand rond 1950.

Een veehouderserf met wegsloot en bomenrij rond het jaar 1900.

Landschap

Op een relatief klein oppervlak, komen in de gemeente drie verschillende landschappen voor: het duinlandschap, droogmakerijen en een klein deel zeekleilandschap. Het duinlandschap beslaat het grootste deel en bestaat uit de duinen zelf, de noord-zuid lopende strandwallen en strandvlakten. Strandwallen zijn de oudste bewoonde delen van de gemeente. Alle dorpen en de meeste erven zijn hierop ontstaan. Er bevinden zich bollenbedrijven op de strandwallen. Strandwallen hebben een wat besloten karakter. Akkers op de strandwallen worden 'geesten' genoemd. Bijzondere strandwallen zijn 'haakwallen', die een oost-west oriëntatie hebben. Deze dateren uit de tijd van het Zeegat van Bergen.

De iets lager gelegen strandvlakten werden vanouds gebruikt voor veeteelt, maar zijn later ook geschikt gemaakt voor bollenteelt. Strandvlakten bestaan uit zand, vermengd met klei. Ze kenmerken zich door openheid en een onregelmatige verkeveling.

De Egmonder- en Bergermeer zijn twee 16de-eeuwse droogmakerijen. Het waren feitelijk heel natte strandvlakten, die op zeker moment zijn drooggelegd. Ze hebben een karakteristieke openheid en worden omgeven door ringsloten. De verkeveling is rationeler dan in de strandvlakten.

Het noorden van de gemeente behoort tot het zeekleigebied. Het betreft de polders die langzaam zijn teruggewonnen op de zeearm Zijpe. De polders hebben een kenmerkende openheid en er lopen veel sloten door. Ze zijn echter niet heel rationeel verkeveld. Als zodanig lijken ze op strandvlakten, al is de ondergrond voornamelijk kleiig, zijn ze omdijkt en worden ze bemalen.

Het veehouderserf en tuinderserf

De veehouders hadden meestal wat grotere boerenbedrijven, op de strandwallen in de binnenduinrand en later ook op de strandvlakte. Ze hielden vooral melkvee. Ze bouwden hun boerderijen vaak op de rand van de strandvlaktes. Daar woonden ze hoog en droog, terwijl de koeien in de lager gelegen, vochtige weilanden konden grazen. Later vestigden de veehouders zich op de nattere strandvlakte. Vanaf eind 19e eeuw ontstaan in de binnenduinrand steeds meer kleinschalige erven met eenzelfde uitstraling: de arbeiderserven. Hieronder vallen de kleinschalige tuinderserven, die voornamelijk tussen de boerenerven op de lange smalle percelen in het noorden van gemeente Bergen liggen. Mogelijk waren deze erven vroeger (gedeeltelijk) gebonden aan de boerenerven (arbeiders voor het land). Daarnaast vinden we de tuinderserven op de oude geestgronden. Door de lange smalle verkaveling van

de akkers was de vorm van het tuinderserf ook lang en smal. De grens tussen het erf en het bouwland was soms vaag. Het bouwland liep een enkele keer zelfs tot aan de gevel. Daarnaast zijn er de kleine woonerven van renteniers en kunstenaars met ateliers. Hier geldt dezelfde maatvoering en beplanting als bij de tuinderserven, hoewel de relatie tussen het erf en het agrarische productieland ontbreekt. Deze erven grenzen vaak aan de bossen van de jonge duinen, niet aan het akkerland, en zijn pure woonerven. De kleine erven van de tuinders en de burgers hebben ongeveer dezelfde eigenschappen.

Dit hoofdstuk beschrijft de specifieke kenmerken van het veehouderserf en het arbeiderserf die in de gemeente Bergen voorkomen. Vanouds hebben ze elk hun eigen, kenmerkende beplanting, met boom- en struiksoorten die typerend zijn voor deze streek.

Het veehouderserf

Vorm en afmeting van het erf

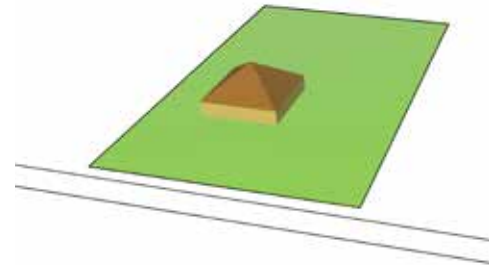
Veehouderserven hebben een onregelmatige blokvorm of rechthoekige vorm. De erven liggen willekeurig in de verkaveling en zijn georiënteerd op de weg. Op een kavel liggen één of meerdere erven. De erven hebben geen vaste maat.

Begrenzing van het erf

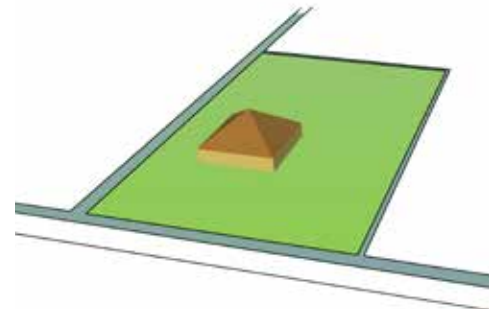
Het veehouderserf op de strandvlakte is geheel door watergangen omsloten. Bijzonder van het veehouderserf is dat de watergangen rond het erf niet altijd de sloten van de verkavelingstructuur zijn. Deze blokvormige erven hebben hun eigen sloten. Het veehouderserf in de binnenduinrand is meestal niet geheel omsloten door watergangen. Vaak heeft het erf wel langs de zijergrenzen een of meerdere watergangen. Dat kan een wegsloot of kavelsloot zijn, een greppel of een duinrel. De meeste watergangen vinden we langs de zijergrenzen. Ligt het erf op een kavelgrens, dan wordt het erf aan die zijde begrensd door de kavelsloot. Is er geen watergang als erfgrans dan kan een eenvoudig hekwerk of frandbeplanting het erf afbakenen. Duinrellen hebben een karakteristiek profiel met steile taluds. Ze zijn meestal niet breed (1-2m).

Traditionele indeling van het erf

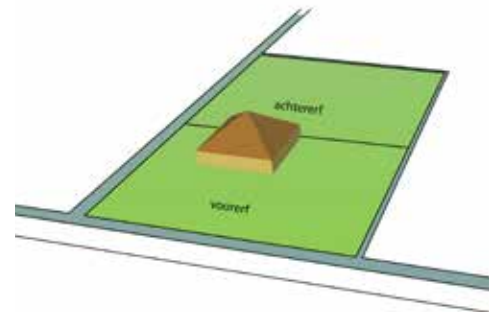
Van oudsher kent het veehouderserf een voor- en achtererf. Het voorerf en de voorkant van de stolp, met woongedeelte, vormen het representatieve deel van het erf. Het voorerf is het visitekaartje, netjes en gecultiveerd. Vaak was er alleen maar een eenvoudig graslandje, waarop men grazend jongvee of zieke dieren in de gaten hield. Wie het zich kon permitteren had een siertuin, soms weelderig ingericht met fraaie sierperken en enkele exotische planten. Ook hagen, moestuin, bleekveld en boomgaard horen thuis op het voorerf. Op de erven in de binnenduinrand staan de hagen langs de voorzijde van het voorerf en scheiden het voorerf van de weg; dat komt in de strandvlakte minder vaak voor.

rechthoekige (onregelmatige) erfvorm.

Sloten om het erf in de strandvlakte. In de hogere binnenduinrand liggen niet op alle erfgrenzen watergangen.

Indeling in voor- en achtererf

Een karakteristiek, traditioneel voorerf, eenvoudig ingericht met gras en solitaire bomen.

Een veehouderserf in de strandvlakte met sloten rond het gehele erf.

Het achtererf wordt veel minder intensief onderhouden en is vooral praktisch en naar eigen behoefte ingericht. Hier staan de bedrijfsgebouwen, dit is meer de werk- of privé omgeving. De beplanting is functioneel en inheems. Bomen en struiken dienen als windsingels, leveren hout, houden de oevers vast en dragen bessen en andere vruchten. Houtstapeltjes en andere groene ruimten op het achtererf bieden veel schuilplekken en voedsel aan insecten, vogels en andere dieren.

Volgens de traditionele indeling is het voorerf van het veehouderserf onbebouwd. Dit bepaalt het karakteristieke, groene vooraanzicht van het erf. Het voorerf met de woning of stolp met de erfbeplanting is de blikvanger van het veehouderserf. De bijgebouwen staan daarachter. Voor- en zijerf horen onbebouwd te zijn tot aan de achtergevel van de boerderij. Dat versterkt de karakteristieke groene aanblik van het erf.

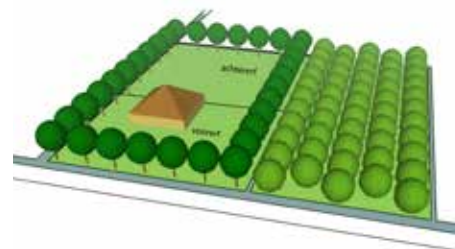
Randen van het erf met beplanting

Een bomenrij markeert de randen van het veehouderserf. De bomenrij verbindt de bebouwing op het erf met het omringende landschap. Daarnaast zorgt de bomenrij voor samenhang tussen de erven en maakt de erven duidelijk herkenbaar, vooral in het open landschap van de strandvlakte. Hoe smaller het erf, hoe dichter de bomen rond de boerderij staan. Bredere erven hebben soms zowel een bomenrij op de erfrand als een bomenrij dicht rond de boerderij. Zo'n bomenrij is aan de onderzijde vrij open, men kijkt onder de kruinen en tussen de stammen door. De melkveehouder wilde zijn dieren kunnen zien.

Ook staan op een of meerdere erfranden weleens een elzensingel, windsingel of een hakhoutbosje. Beplanting op de erfranden biedt beschutting tegen de zeewind en beschermt de boerderij tegen blikseminslag. Soms zijn een of meer randen van het veehouderserf onbeplant. Als de randen beplant zijn met bomenrijen zijn die meestal beplant aan de noordwest, zuidwest of westzijde van het erf. De bomenrijen op de erfranden op de strandwal en de binnenduinrand lopen regelmatig verder het landschap in, als onderdeel van een landschappelijke beplantingsstructuur.

Bomenrijen, hakhoutbosjes of windsingels op de erfranden.

Hakhoutbosje met sloten rondom.

Een veehouderserf met bomenrij op de erfrand.

In de gemeente Bergen vinden we soms duinrellen op een erfrand.

De boerderij is de blikvanger. De bijgebouwen staan achter de achtergevel van de stolpboerderij of woning.

Op de grens van weg en voorerf staat een geschoren haag. De haag langs het voorerf vormt een onderdeel van de lange, lijnvormige groenstructuur die de weg van het land scheidt. In de strandvlakte komen ook veehouderserven voor met geheel onbeplante randen. Als daar hagen langs het voorerf staan, houden deze bij de erfgrans op en lopen ze niet, zoals op de strandwal, door langs de weg.

Gebouwen op het erf

De woningen op de strandwallen en binnenduinrand staan meestal dicht bij de weg. De gebouwen op het erf liggen evenwijdig aan de verkaveling. Opvallend is dat woningen vaak uit het midden van het erf zijn geplaatst. Zij staan dicht langs de linker- of rechter perceelgrens. Op de strandvlakte staan de woningen juist wel in het midden van het erf. De bijgebouwen staan meestal achter of schuin achter de woning of boerderij en staan gelijk aan of achter de achtergevelrooilijn.

Heel kenmerkend voor het landschapsbeeld in Noord-Holland is de stolpboerderij. Het karakteristieke, piramidevormige dak is van grote afstand zichtbaar in het open landschap. Dit boerderijmodel ontwikkelde zich vanaf omstreeks 1600. Zijn middeleeuwse voorganger was een langwerpig boerderijtype: eerst het woonhuis, daarachter de veestal en de hooiberg helemaal achteraan. Onder het grote piramidevormige dak is plaats voor de boerenfamilie, het vee, het hooi, de wagens en andere werktuigen. De stolp bleef eeuwenlang populair. Pas in het midden van de vorige eeuw bleek de stolp te klein geworden voor de moderne agrarische bedrijfsvoering en is het erf uitgebreid met stallen en schuren achter de stolp. In Noord-Holland zijn nog ruim 5.000 stolpboerderijen te vinden. De meeste stolpen in de gemeente Bergen zijn van het Noord-Hollandse Normaaltype. Een enkele keer vindt men een Westfries stolptype, waarbij de darsdeuren zijn gericht op de openbare weg.

Je komt hier ook wel gemengde bedrijven tegen, waarbij men veehouderij met tuinbouw combineert. De boerderij kan dan een kleiner formaat stolp zijn, circa 10x10 meter, of het betreft een eenvoudig landhuis met zadeldak.

De constructie van de kleine stolp, het materiaal en de bouwstijl wijkt niet van die van grotere stolpen af. Het woongedeelte ligt aan de voorkant van de boerderij. Soms zit de voordeur in de zijgevel en zit er een erker of gevelopbouw midden in de voorgevel. De veestal en de dars liggen evenwijdig aan elkaar. De situering van de darsdeuren is afhankelijk van grondsoort en verkaveling: op zand- en

Op de randen van de erven in de kustzone staan onregelmatige bomenrijen met meer open of juist dichter beplante stukken of delen met hakhout, struweel of andere inheemse beplanting. Hierdoor maakt het veehouderserf een afwisselende indruk.

Een West-Friese stolp.

In de gemeente Bergen vinden we nog voorbeelden van traditionele bijgebouwen.

veengrond in de voorgevel en bij kleigrond in de achtergevel. In het midden van de boerderij (de berg of het vierkant) ligt het hooi opgeslagen. Vanwege aanpassingen en verbouwingen zijn vele stolpen ingrijpend gewijzigd.

Op het veehouderserf staat soms een kapberg, een houten hooiberg met - net als de stolp zelf - een vierkante grondvorm met een pannendak erboven. Soms zijn alle zijwanden open uitgerust als een vijzelberg, soms zijn een of meer wanden afgeschermd, zodat de kapberg meer op een onvolledige stolp lijkt. Een traditionele kapberg is ongeveer 5x5 meter groot en is net als de stolp een karakteristiek bouwwerk van het boeren erf. Helaas verdwijnen steeds meer kapbergen uit het landschap.

Streekeigen beplanting

Zie de beschrijving achterin dit hoofdstuk, na de beschrijving van het tuinderserf.

Op het achtererf van deze boerderij in Groet staat een traditionele schuur.

Karakteristieke bomenrij op de erfranden. De stolp is zichtbaar tussen de bomen door.

Het tuinderserf

Vorm en afmeting van het erf

Tuinderserven zijn vanouds klein en smal en liggen aan de kopse kant van de lange, smalle kavels, direct aan de weg. Het erf is gemiddeld zo'n 20 meter breed, de lengte is variabel.

Begrenzing van het erf

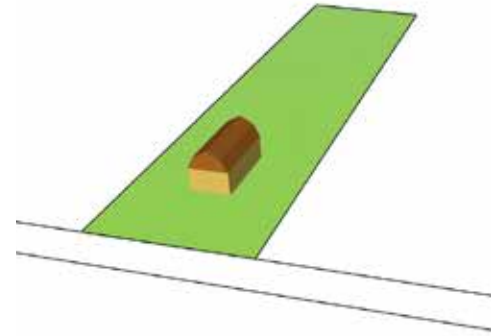
Vroeger waren er greppels die voor de afwatering van de tuinderspercelen zorgden. Zo'n kavelgreppel vormde aan de zijkanten van het erf de grens. Tegenwoordig zijn deze greppels nog maar nauwelijks aanwezig. De zijden van het tuinderserf worden meestal niet begrensd door watergangen, maar met de hagen op de erfranden aangegeven.

Traditionele indeling van het erf

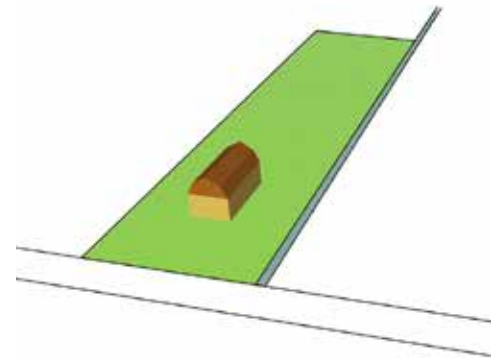
Het tuinderserf kent een traditionele indeling. Het voorerf is representatief, met gras en beplanting. Op het achtererf staan de bedrijfsgebouwen. Het voorerf van de tuinder is doorgaans klein en eenvoudig ingericht, met een haag, gras en soms leibomen voor het huis.

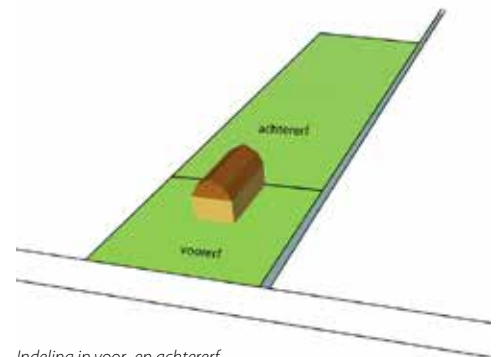
Als watergangen op de erfgrenzen ontbreken, geven hagen de begrenzing aan.

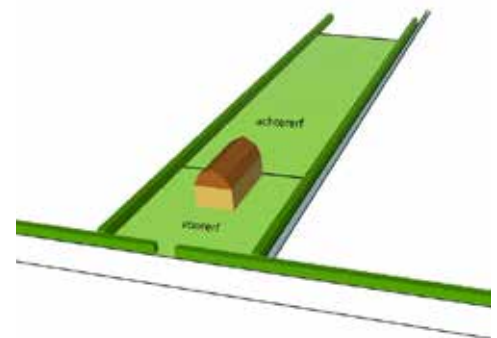
Rechthoekige, lange en smalle erf vorm.

Soms vormt een kavelgreppel of greppel een erfgrens.

Indeling in voor- en achtererf

Geschoren hagen op de erfranden.
Soms is de achtererfrand open.

Randen van het erf met beplanting

Op de randen van de tuinderserven staan geschoren hagen met aan de achtererfgrens een kleine of grotere opening. De hagen werden aangelegd op de grenzen van de akkers tegen het stuiven van de bouwpercelen. De hagen op de perceelranden van erven maakten hiervan deel uit. De grens tussen het erf en het bouwland is soms vaag. Het bouwland loopt een enkele keer zelfs tot aan de gevel. Opvallend is dat wanneer de woning op de erfgrens staat, de hagen in het verlengde van het gebouw verder lopen. De hagen op de akkers zijn tegenwoordig bijna allemaal verdwenen. Op de erfbranden van de krappe tuinderserven waren zelden bomen geplant, waarschijnlijk om schaduwvorming op de akkers te voorkomen.

Gebouwen op het erf

Net als op het veehouderserf ligt ook de bebouwing op het tuinderserf evenwijdig aan de verkaveling. De hoofdgebouwen staan daardoor vaak schuin ten opzichte van de slingerende verkavelingsweg. Ze staan meestal dichtbij de weg en vaak uit het midden van het erf. Soms ligt de woning zelfs direct op de perceelsgrens. De bijgebouwen staan naast, achter of schuin achter de woning en staan gelijk aan of achter de achtergevelrooilijn, maar zelden óp de perceelsgrens. Het tuindershuis is meestal bescheiden, als een arbeiderswoning. De schuren zijn compact en bedoeld voor opslag van materieel en tuindersproducten. De oorspronkelijke (bollen)schuren waren meestal 1-laags en plat afgedekt. Daarvan zijn nog maar weinig exemplaren vindbaar. Door schaalvergroting van de bedrijven is de schuur nu meestal uitgerust met een licht hellend dak en voorzien van grote deuren voor opslag in hoogte en voor een goede toegankelijkheid voor aan- en afvoer met groot materieel.

Karakteristiek voor de erfbranden zijn geschoren hagen.

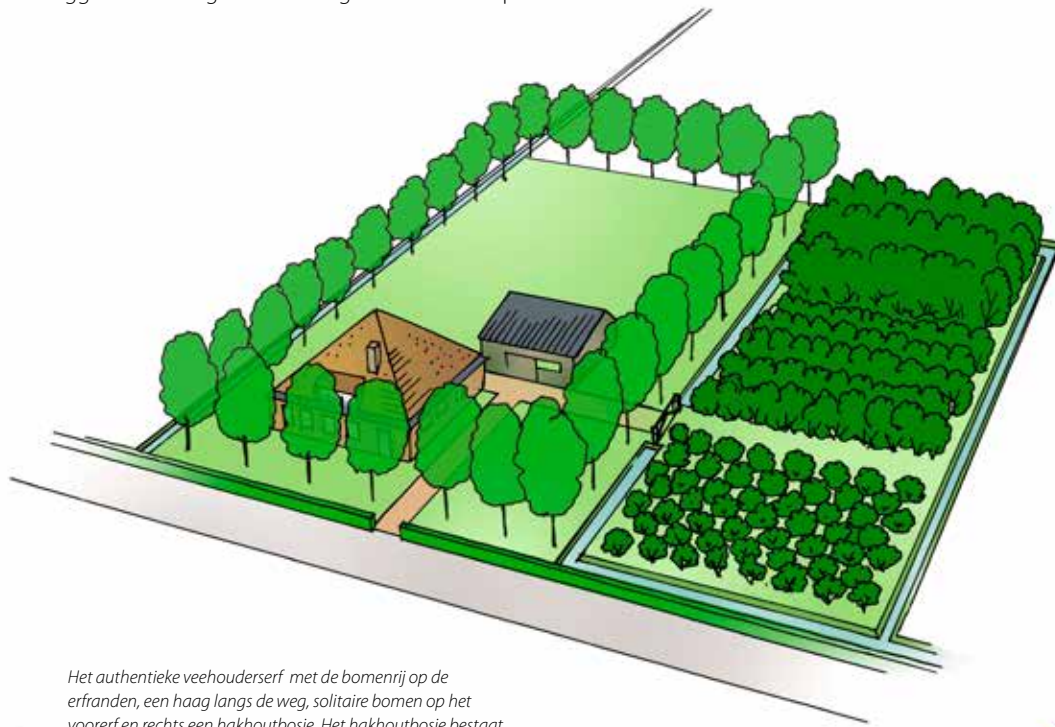
Een karakteristiek voor erf met haag en leibomen.

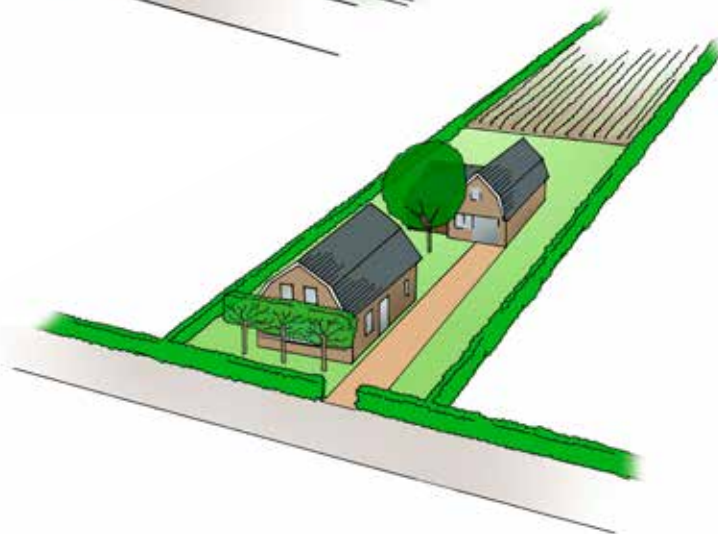
Arbeiderswoningen.

Streekeigen beplanting van het veehouders- en tuinderserf

Door op uw eigen erf te kiezen voor streekeigen beplanting kunt u veel bijdragen aan het behoud van de karakteristieke uitstraling van het erf in de gemeente Bergen. Beplanting speelt daarin een sleutelrol. Het traditionele erf is hier doorgaans eenvoudig ingericht. Bij arbeiderserven maakt de beplanting soms deel uit van de landschappelijke beplanting. Hagen op deze erven lopen soms over in de hagen in het landschap. De erven op de strandvlakten liggen daarentegen zelfstandig in het landschap.

Het authentieke veehouderserf met de bomenrij op de erfranden, een haag langs de weg, solitaire bomen op het voorerf en rechts een hakhoutbosje. Het hakhoutbosje bestaat uit 3 delen die in verschillende jaren zijn gehakt, waardoor de beplanting ongelijk van hoogte is.

Het authentieke tuinderserf met hagen op de erfranden en langs de weg, leibomen voor de gevel en enkele solitaire bomen op het erf.

Op het erf staan inheemse boom- en struiksoorten. De els is zo'n typische soort op de strandwallen en in de binnenduinrand. Hij dient als elzenhaag, knot-els, elzensingel en als volwaardige boom in de bomenrij of gemengde beplanting. Als u voor streekeigen beplanting kiest, mag u erop vertrouwen dat die goed zal groeien. Naast cultuurhistorische waarden bezitten inheemse boom- en struiksoorten een hoge natuurwaarde en dragen ze bij aan de landschappelijke herkenbaarheid. Insecten en andere dieren zijn voor voedsel van inheemse boom- en struiksoorten afhankelijk. Door inheemse boomsoorten aan te planten kunt u heel veel bijdragen aan de soortenrijkdom. Aan de zomereik zijn bijvoorbeeld 100 soorten dag- en nachtvlinders gebonden. Het veehouderserf en het tuinderserf kennen elk hun eigen karakteristieke type beplanting, dat hieronder wordt beschreven. In hoofdstuk 5 staat beschreven hoe u erfbeplanting het beste aanplant en onderhoudt.

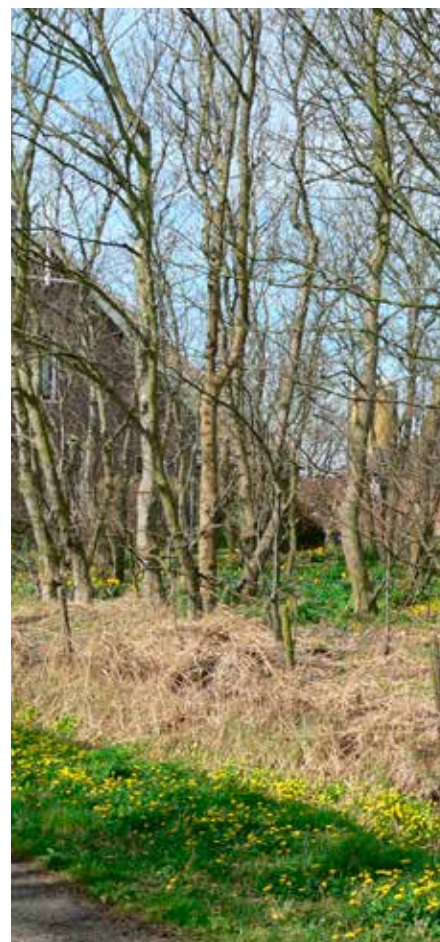
Veehouderserf

Bomenrij

Kenmerkend voor de veehouderserven zijn de bomenrijen op de erfrand of dicht rond de boerderij. Eik is een passende soort voor een bomenrij. Esdoorn, wilg en els worden ook weleens geplant in bomenrijen. Elzen zijn zeer geschikt voor kleinere erven. Verder zijn berk, iep (kust) en es (strandwal) karakteristieke soorten van bomenrijen. Beuk is ook geschikt voor de kuststreek, maar alleen voor de wat grotere erven. Wanneer een bomenrij in combinatie met hagen geplant is, staan de stammen meestal net achter de haag, waardoor de bomen niet "in de haag staan" zoals in de Zaanstreek.

Windsingels

Een windsingel is een rechthoekig vlak bestaande uit een gemengde beplanting van boom- en struikvormers. In een windsingel horen robuuste, inheemse bomen en struiken. Windsingels bieden luwte en beschutting op het erf, schermen grote stallen of schuren af en zorgen voor privacy.

Hakhoutbosjes staan vaak op een eigen erfdeel.

Bij veehouderserven vinden we bomenrijen op de erfranden.

Veehouderserf en tuinderserf

Hagen

Hagen staan op het veehouderserf voornamelijk op het voorerf. De haag die het voorerf scheidt van de weg is vaak onderdeel van de haag die langs de weg staat. Daarnaast scheiden hagen op het veehouderserf verschillende erfdelen van elkaar. Hagen bieden luwte en beschutting aan de vegetatie in de moes- of siertuin.

Hagen bepalen op het tuinderserf hoofdzakelijk het beeld. Ze dienen als perceels- en erfgrans. Deze hagen maken onderdeel uit van de landschappelijke beplanting langs de weg en de vroegere scheiding van de akkers. In de Oosterbuurt van Castricum zijn hier nog mooie voorbeelden van te zien.

De hagen zijn zo'n 1,20 meter tot maximaal 1,5 meter hoog. Het beste kunt u soorten als liguster, els, veldesdoorn of meidoorn gebruiken. Voor haagbeplanting langs de weg werd vaak meidoorn gebruikt omdat het vee, dat over de weg naar het weiland liep, dan niet door de stekelige hagen het erf of de akkers op liep.

Leibomen

Leibomen worden toegepast dicht rond de woning. Leibomen zijn in een plat vlak, in een kandelaarvorm geleide bomen die kort gesnoeid of geknot worden. Deze bomen plant u bij voorkeur heel dicht op de boerderij of woning op de zuid- of westgevel. Leibomen zorgen voor schaduw. Zo bleef het koel in de boerderij of woning. Soorten als linde en peer laten zich goed leiden. Leibomen zijn belangrijke cultuurhistorische elementen. Ze hebben hun oorspronkelijke functie nooit verloren, maar verdwijnen door verwaarlozing of verkeerde snoei. Steeds vaker planten mensen een modern type leiboorn, te koop in het tuincentrum. De takken van deze bomen zijn op een andere manier geleid, waardoor het traditionele waaiermodel helaas uit het landschap dreigt te verdwijnen.

Het groene voorerf

Het voorerf van het veehouderserf is groen van karakter. Het bestaat voornamelijk uit gras en enkele solitaire bomen en boerenstruiken zoals boerenjasmijn, sering of hortensia. De welstand van het boerengezin en de bedrijfsvoering bepaalden de beplantingskeuzes op het voorerf. Een veehouder zaaide gras in en liet het voorerf naast siersoorten ook nutsoorten, zoals kruiden, groenten en snijbloemen, dan spreekt men van een klassieke 'boerennuttuin'. Op het voorerf van een herenboerderij horen sierperken en enkele exotische bomen en struiken. Dit noemen we een formele voortuin. Het voorerf van het tuinderserf is klein, maar ook groen van karakter. Op het voorerf stonden vaak leibomen en langs de weg een haag. Soms teelde men ook nutsoorten zoals kruiden, groenten en snijbloemen voor eigen gebruik.

Hakhoutbos of bos op apart perceel

Kenmerkend voor de erven in de binnenduintrand is een hakhoutbos of bos aan de zij- of achterkant van de erven. De bosjes zijn omsloten door water. Ook op de strandwallen en de strandvlakten vind je hakhoutbosjes, maar veel minder. Deze houtopstanden geven het landschap zijn karakteristieke beslotenheid. De

Een windsingel geeft een gesloten beeld, als deze breed genoeg is, ook in de winter.

Hagen behoren tot de landschappelijke beplanting. De hagen langs het voorerf maken vaak onderdeel uit van de wegbeplanting.

Haag langs het voorerf van het veehouderserf.

Leibomen zijn in een kandelaarvorm geleide bomen die kort gesnoeid worden.

beplanting bestaat voornamelijk uit es, maar ook iep, els en wilg werden gebruikt. Een hakhoutbosje levert gebruikshout. Het werd van tijd tot tijd afgezet om palen, gereedschapsstelen, timmerhout en brandhout te oogsten. Naast landschappelijke en cultuurhistorische waarden hebben deze hakhoutbosjes ook bijzondere natuurwaarde als leefgebied voor insecten, zangvogels, planten. Trekvogels en vleermuizen gebruiken deze bosjes ter oriëntatie en als rustpunt en er groeien zeldzame mossoorten in.

Solitaire bomen

Solitaire bomen zijn alleenstaande bomen of boomgroepen. Ze staan vaak op markante plekken op het erf, als sierelement en om schaduw te geven. Geschikte soorten zijn beuk, eik, linde, paardenkastanje en fruitbomen. Als de ruimte het toelaat staan er op het tuinderserf één of enkele solitaire bomen.

Elzensingel

Een elzensingel is een smalle, rijvormige beplanting bestaand uit zwarte els. Elzensingels worden aangeplant als windkering, perceelafscheiding, veekering en voor de houtoogst. Ze staan regelmatig op een of meer erfranden van het veehouderserf en soms lopen ze ook vanuit het erf het landschap in en maken ze onderdeel uit van de landschappelijke beplanting in de binnenduinrand. Ze vormen groene lijnen in het landschap en fungeren als de “wanden” van percelen. Hierdoor blijft het landschap kleinschalig en besloten.

Op het tuinderserf staat soms een elzensingel op het achtererf op de erfrand, vaak als het erf in een wat meer besloten omgeving ligt, of als er grote bijgebouwen op het achtererf staan.

Elzensingels worden in een cyclus van een aantal jaren afgezet en daarom ook wel elzenhakhoutsingels genoemd. In Noord-Holland zie je ze veel, vooral waar de ruimte schaars is.

Boomgaard of enkele fruitbomen

Grote fruitboomgaarden kom je op het veehouderserf niet tegen. Soms staat er weleens een kleine hoogstamfruitboomgaard. Tuinderserven kennen geen fruitboomgaarden, maar fruitbomen worden wel als solitair op het voorerf gebruikt. Soms staat er een aantal fruitbomen op het achtererf.

Bij hoogstamfruitbomen ligt de eerste vertakking rond 1,80 meter.

Struweelhagen

Een struweelhaag bestaat uit robuuste, inheemse struikvormers in een rij. Waar de ruimte ontbreekt op een veehouderserf om een hakhoutbosje of een windsingel te realiseren, kunt u kiezen voor een struweelhaag. Op een tuinderserf met wat meer ruimte kan een struweelhaag op het achtererf langs storende bouwwerken worden geplant.

Solitaire boom op het voorerf.

Elzensingels worden aangeplant als windkering, perceelafscheiding, veekering en voor de houtoogst.

Soms maakt een bescheiden hoogstamfruitboomgaardje deel uit van de beplanting van het veehouderserf. Op het tuinderserf staan soms enkele solitaire fruitbomen.

De inheemse beplanting op uw erf biedt een leefplek aan vogels zoals de zanglijster.

3

Ontwikkel uw erf tot visitekaartje van uw streek

Ontwikkel uw erf tot visitekaartje van de gemeente Bergen! Daarmee draagt u bij aan de kwaliteit van natuur en landschap in onze gemeente. Dit hoofdstuk laat zien hoe u het streekeigen karakter van uw erf kunt versterken. Als u uw erf gaat veranderen, krijgt u met verschillende gemeentelijke regels te maken. In de tweede paragraaf gaan we in op het gemeentelijk beleid voor bouwen. We laten zien hoe u daarbij de aanwezige kwaliteiten op uw erf kunt behouden of zelfs vergroten. De derde paragraaf presenteert het voorbeeld van de hobbymatige paardenhouderij 'De Sterrenhoeve'. Als u dit erf bezoekt kunt u zien hoe de eigenaar het houden van paarden combineert met een goede zorg voor het landschap.

Door regelmatig onderhoud te plegen, behoudt u de streekeigen uitstraling van de bebouwing en beplanting op uw erf.

Als u de streekeigen uitstraling van uw erf wilt versterken

Om de streekeigen beplanting op uw erf gezond te houden is goed onderhoud nodig. Denk bijvoorbeeld aan het aanvullen van de bomenrij als er bomen zijn uitgevallen of het regelmatig snoeien van een windsingel. In hoofdstuk 5 kunt u meer lezen over het onderhoud van uw erfbeplanting.

Veel karakteristieke, streekeigen kenmerken zijn verloren gegaan door ontwikkelingen op het erf. Misschien werd uw zij- of achtererfsloot gedempt toen het erf werd vergroot. Leibomen verdwenen bij aanpassing van de siertuin. De haag op het voorerf werd vervangen door een hek. Deze elementen kunt u herstellen. In hoofdstuk 2 heeft u al kunnen lezen welke soorten beplantingen en elementen kenmerkend zijn voor uw erftype.

Als u aan de slag wilt met uw erf, dan is het handig om eerst een ontwerpschets te maken. U kunt beginnen met het tekenen van de huidige situatie op uw erf. In hoofdstuk 4 'Ontwerp uw eigen erf' staat het stappenplan voor het tekenen van de uitgangssituatie. Vervolgens kunt u hierop aangeven welke onderdelen of beplanting u wilt veranderen. Daarna trekt u de schets van de uitgangssituatie over op carbonpapier, waarbij u de onderdelen weglaat die u wilt aanpassen. U kunt dan de nieuwe situatie intekenen zoals een erfgrenssloot of een bomenrij op de erftrand. Als u erfgrenssloten wilt terugbrengen, dan kunt u in stap 1 van stappenplan A in hoofdstuk 4 lezen hoe u dat kunt doen.

Het versterken van het streekeigen karakter van uw erf kan op allerlei manieren. Door sloten terug te brengen op de erfgrans herstelt u begrenzing van het erf.

Kies als voordeur voor uw stolp een passende voordeur, geen prefab of bouwmarktdeur. Lofwerk (houtsnijwerk) aan dakgoten en topgevel en een representatieve voortuin geven uw woning nog meer allure. Voor meer informatie over het herstel van streekeigen kenmerken van een stolpboerderij kunt u contact opnemen met De Boerderijstichting Noord-Holland.

Op het gebied van beplanting kunt u denken aan leibomen voor de voorgevel of een hakhoutbosje op een apart perceel naast het erf. U kunt weer een bomenrij planten op de zij- en achtererfranden van uw veehouderserf of een geschoren haag

op de zijerfgrens van uw tuinderserf. De dammen in het weiland en van het erf naar het weiland kunt u verfraaien met houten boerenhekken. Houten damhekken zijn kenmerkend voor het landschap van de gemeente Bergen. Elke streek kent zijn eigen model boerenhekken.

In de gemeente Bergen zijn hagen langs voorerven heel beeldbepalend.

Zonder streekeigen beplanting staat de stal los van het omringende landschap. Door het planten van een bomenrij op de erfanden wordt het erf met al de bebouwing weer één met het landschap.

Het vervangen van niet-streekeigen elementen

U kunt het karakter van uw erf verder versterken door niet-passende elementen te vervangen. Kruipend struikgewas met worteldoek op het voorerf kunt u vervuilen door gras of streekeigen beplanting; hoge, harde beschoeiing langs oevers van de voortuin door een traditioneel aflopende oever met gras. Pannen op het dak van de schuur in plaats van golfplaat. Coniferen of laurierkers vervangt u door inheemse soorten zoals liguster, veldesdoorn of beuk. Let er ook op dat de aanleg van uw siertuin past in de streek. U kunt bolboompjes vervangen door een markante solitaire boom, zoals linde of kastanje. In plaats van schuttingen kiest u voor geschoren hagen of struiken of bosjes. Zorg ervoor dat u de hagen niet te hoog laat worden. 1,20 meter tot maximaal 1,50 meter is passend. Wilt u hogere beplanting op de zijerfgrenzen, kies dan voor een elzensingel. Witte hekken maken plaats voor streekeigen houten hekken die grijs (onbehandeld), bruin of zwart kunnen zijn. In plaats van metalen hekken kiest u voor houten damhekken. Heeft u behoefte aan advies bij het bepalen wat u op uw erf kunt aanpassen? Daarvoor kunt u contact opnemen met Landschap Noord-Holland.

Betere inpassing van allerlei bouwwerken

Ook als uw bestaande paardenbak, parkeerplaats of sleufsilos volstrekt legaal zijn gebouwd, dan nog kunnen het storende elementen in het open landschap zijn. Met een passende beplanting vallen ze minder op. Let daarbij goed op het onderscheid tussen het voor- en achtererf. Op het voorerf (tot halverwege de erfdiepte) kunt u bouwwerken die lager zijn dan anderhalve meter, zoals een parkeerplaats voor personenauto's, aankleden met een strak geschoren haag, die u maximaal 1,50 meter hoog laat worden (breedte circa 0,75 meter).

Op het achtererf kunt u ook kiezen voor een elzenhaag, die u op de gewenste hoogte topt. U hoeft hem minder vaak te scheren dan een geschoren haag. De groeivorm is daardoor iets wilder. Deze wordt ongeveer 2 meter breed en ongeveer 2,5 meter hoog. Ook kunt u kiezen voor een elzensingel die ongeveer 2 tot 3 meter breed en circa 4 meter hoog wordt. Is er meer ruimte, dan kunt u ook een hakhoutbosje of struweelhaag planten. Sleufsilos, trailers en ronde balen plaatst u bij voorkeur op het achtererf. Is dat onmogelijk, dan kunt u een elzenhaag rond de staanplaats op het voorerf planten. Als u opslag of verplaatsbare elementen buiten het erf/bouwvlak heeft liggen, verplaats die dan naar binnen het erf.

Tegenwoordig zien we steeds meer coniferenhagen op erven. Coniferen zijn niet streekeigen voor het buitengebied van Bergen. U kunt beter kiezen voor liguster, beuk, veldesdoorn of meidoorn.

Door een hek op de voorerf te vervangen door een haag, vergroot u de identiteit van uw leefomgeving.

Zorg voor vrij zicht op de voorgevel van de (stolp) boerderij of woning. Voorkom hoge hagen, begroeide schuttingen of dichte beplanting die het zicht op de voorgevel belemmeren.

Gebruikt u houten boeren damhekken, dan draagt u direct bij aan het verfraaien van het landschap.

Veel hekken in het open landschap zorgen voor verrommeling.

Zo kunt u paardenbakken, afrastering en beweiding goed in het landschap inpassen

Gebruik voor eventuele afrastering van de paardenbak een traditionele afrastering met houten staanders en planken. Bij voorkeur gebruikt u onbehandeld hout, dat na verloop van tijd vergrijsd of een donkere, in het landschap passende kleur zoals zwart, bruin of donkergroen. Eventueel kunt u een brede zwarte of bruine kunststof band of schrikkoord gebruiken.

Als er rond uw paardenbak een andere, opvallende omheining staat die u niet kunt vervangen, dan kunt u er geschoren hagen omheen planten. Dit geldt ook voor als bijvoorbeeld de paddock, longeerbak stapmolen of mestplaat erg in het zicht ligt. Houd de geschoren hagen even hoog als het hekwerk rond de paardenbak (maximaal 1,50 meter), zodat er doorzicht over het erf blijft. Zet een elzensingel op minimaal 2 meter afstand van een bouwwerk zoals een paardenbak, zodat er ruimte blijft voor uitgroei (circa 1 meter), en een onderhoudspad. Door de elzensingel aan de binnenzijde te scheren, groeit hij minder breed uit.

Ligt uw paardenbak buiten uw erf, dan kunt u deze inpassen in het landschap door er een grondwal omheen aan te leggen van 50-70 cm hoog die u laat begroeien met gras. De eventuele afrastering en het zand zijn dan minder zichtbaar.

Afrastering

Zet (houten) hekwerken alleen op het erf en gebruik in het weiland alleen schrikdraad of schrikkoord als afrastering. De afrastering valt dan nauwelijks op in het landschap. Schriklint gaat snel slap hangen of wapperen en dat geeft een rommelig beeld.

Schrikkoord, een kunststof draad met meerdere roestvrijstalen geleiders van circa 5 mm, is dikker dan schrikdraad. Dit kan in de kleur 'wit' (wit met zwart of wit met bruin) omdat dit na verloop van jaren vergrijsd en daardoor nauwelijks meer opvalt in het landschap. Ook kunt u de kleur 'terra' (bruin) gebruiken. Voor staanders kunt u houten palen gebruiken in houtkleur of donkergroene of bruine kunststof palen. De houten staanders zet u minstens 4 meter uit elkaar. Hoe strakker het draad gespannen staat en hoe rechter de palen staan, hoe minder de afrastering opvalt in het landschap. Met draadspanners kunt u ervoor zorgen dat het draad goed strak blijft staan. Als u het weiland met koord wilt indelen in vakken om verschillende groepen paarden te weiden, let u er dan op dat u de afrastering zo veel mogelijk in de lengterichting van het perceel zet en zo

Paarden in weiland.

Witte hekken vallen erg op in het landschap. Gebruik als afrastering houten hekken die onbehandeld, bruin of zwart kunnen zijn of palen met koord.

Een bestaande rijbak aan de weg kunt u minder laten opvallen door er een geschoren haag om heen te planten. Links de bestaande situatie. Rechts: rijbak valt deels weg achter geschoren haag (foto bewerkt).

min mogelijk dwars op het perceel. Hierdoor valt de afrastering minder op in het landschap. Bij voorkeur deelt u alleen op grotere afstand van de weg de weiden in vakken in, omdat ook koord bij veelvuldig gebruik dicht bij de weg erg opvalt.

Paarden en graslandbeheer

Als u het weiland niet te intensief laat begrazen, blijft het weiland mooi groen en grazig. Te intensief begraasd grasland wordt stuk getrapt en verandert in zwarte grond. Bovendien stimuleert overmatige vertrapping de groei van akkeronkruiden zoals ridderzuring, akkerdistel of brandnetel. Een groen ogend weiland creëert u door de paarden op niet te kleine stukjes weiland te zetten.

Eén hectare grond beweidt u dan met maximaal vier paarden. Met een goed rotatiesysteem zorgt u dat het gras genoeg tijd krijgt om van het grazen te herstellen. Hiertoe kunt u een paardenweide van een hectare in drieën delen. Elk van de delen laat u vier tot zes weken begrazen. Na het groeiseizoen kunnen de paarden desgewenst nog op de gehele wei lopen tot ze naar stal gaan. Het is belangrijk om na het ontwormen van de paarden de mest van het land te verwijderen. Resten van het wormenmiddel in de mest doden namelijk nuttig bodemleven in de grasmat. Bovendien kunt u elk perceel na het hooien eerst door schapen laten begrazen voordat u de paarden er op gaat weiden. Wormen gaan namelijk dood in de maag van schapen en het schaap zelf is bestand tegen wormen.

Paarden zijn goed te combineren met beheer van natuurlijke, bloemrijke graslanden omdat paarden baat hebben bij kruidenrijke graslanden met een lage voedingswaarde. De zwaar bemeste graslanden zijn goed voor melkvee en zijn voor paarden veel te rijk aan eiwitten.

Wilt u gezond grasland voor uw paarden en tegelijkertijd de natuur een handje helpen? Hieronder staan tips voor het combineren van beweiding door paarden en beheer van kruidenrijke graslanden. In kruidenrijke graslanden voelen bijzondere plantensoorten en weidevogels zich thuis.

Een goed roteersysteem voorkomt zwart getrapt land en geeft gras en kruiden genoeg tijd om van het grazen te herstellen.

Palen (vaste houten palen of losse van stevig kunststof) met koord geven het rustigste beeld en vallen minder op in het landschap dan donker lint.

Tureluur

- Als u genoeg weiland heeft, dan kunt u onderscheid maken tussen grasland dat u laat beweiden en grasland dat u alleen hooit. Voer zo veel mogelijk hetzelfde beheer op een perceel.
- De bemesting afstemmen op het stadium waarin het grasland zich bevindt. Dat kan betekenen dat de hooi- en weilanden een aantal jaren niet bemest hoeven te worden voor ontwikkeling van kruiden.
- Hooiland na 15 juni hooien (maaïen en het gewas afvoeren na het drogen).
- Houd bij het maaïen rekening met jonge weidevogels. Maai van binnen naar buiten toe, zodat kuikens kunnen vluchten. U kunt een deel van het gras voorlopig laten staan en pas later maaïen. Dit hoge gras dient dan als vluchtplaats voor jonge weidevogels. Ook kunnen bloeiende kruiden dan zaad zetten.
- Beweiden met maximaal 1-1,5 GrootVeeEenheid (1-1,5 volwassen paard per hectare).
- Om meer variatie te krijgen in natuurwaarden kunt u de paarden beter op een groot perceel laten lopen dan het perceel in te delen in vakken waar de paarden om de paar weken worden verplaatst.
- Beweid niet in natte perioden in verband met vertrapping van de grasmat.
- Mest van ontwormde paarden dient u weg te halen. Het gebruik van wormenmiddel kunt u tot een minimum beperken als u de mest door een dierenarts laat controleren op wormeneitjes.
- Houd het waterpeil hoog voor een hoge soortenrijkdom. In het voorjaar 20-40 cm onder het maaiveld. Als uw land 's winters, wanneer er geen vee loopt, plas dras kan staan, dan is dat heel waardevol voor weidevogels.
- Uitgebreide informatie over natuurlijk graslandbeheer met paarden vindt u in de publicatie 'Zijn er kansen voor karakteristieke natuur op paardenhouderijen in Laag Holland' van Landschap Noord-Holland.

Kruidenrijk hooiland met veldzuring en scherpe boterbloem.

Paarden hebben baat bij graslanden met een lage voedingswaarde en zijn daarom goed te combineren met beheer van kruidenrijke graslanden.

Als u gaat bouwen op uw erf

Algemeen

Als u gaat bouwen kunt u de kenmerken van het veehouderserf of tuinderserf behouden of zelfs herstellen. In deze paragraaf leest u hoe u dit kunt doen.

Daarbij komen verschillende gemeentelijke voorschriften aan bod, die gelden bij bouw of andere veranderingen op uw erf. Voor het bouwen op of buiten een erf heeft de gemeente regels opgesteld waaraan het nieuwe bouwwerk moet voldoen. Daarnaast gelden speciale regels voor erfelementen die niet zomaar mogen verdwijnen, zoals de kenmerkende sloten of de karakteristieke uitstraling van de stolpboerderij. Tot slot volgen specifieke regels en adviezen voor paardenhouders.

In dit handboek bespreken we de regels die gelden voor het buitengebied van de gemeente Bergen met de (bestaande of toekomstige) bestemmingen **Agrarisch - Bollenconcentratiegebied, Agrarisch - Landschapsbehoud, Agrarisch Landschapsontwikkeling, Agrarisch Natuurontwikkeling, Wonen en Tuin**. Voor andere bestemmingen geldt maatwerk. In het bestemmingsplan wordt geen onderscheid gemaakt tussen het veehouderserf en het tuinderserf. Voor beide typen erven gelden dezelfde regels. Of uw erf onder het bestemmingsplan voor het buitengebied valt, kunt u nagaan op de website 'Ruimtelijke plannen.nl'. Hier kunt u de kaart en regels van het bestemmingsplan inzien.

In de afbeeldingen hiernaast kunt u zien hoe binnen de verschillende bestemmingen de erven zijn weergegeven.

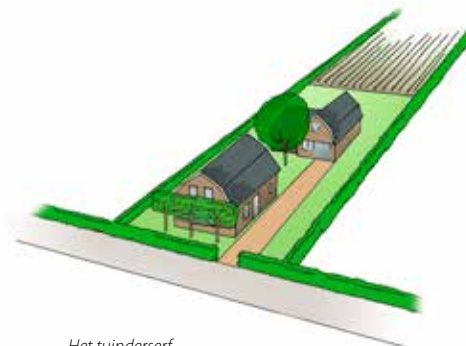
*Let op: We gaan hier niet in detail in op de voorschriften uit het bestemmingsplan voor het landelijk gebied, de welstandsnota en het paardenbeleid. We bespreken alleen de belangrijkste regels die betrekking hebben op de ruimtelijke indeling van het erf. **De gemeentelijke regels veranderen regelmatig. Ga daarom altijd ook het actuele beleid na voor de volledige regels.** Aan de tekst in het handboek kunnen geen rechten worden ontleend. De beleidsdocumenten van de gemeente zijn leidend.*

Verderop in dit boekje vindt u het stappenplan voor een optimaal ontwerp van uw erf, met het nieuwe gebouw op een passende manier ingepast in uw streek. Stap voor stap nemen wij de regels van de gemeente met u door en geven aanvullende adviezen om tot een zo goed mogelijk ontwerp te komen. U kunt dit ontwerp gebruiken om uw omgevingsvergunning bij de gemeente aan te vragen. Als uw erf voldoet aan de inrichtingsprincipes die de gemeente hanteert en u brengt aanvullend nog authentieke kenmerken terug, dan heeft u straks een karakteristiek erf in de gemeente Bergen!

Mocht de situatie op uw erf anders zijn dan het stappenplan omschrijft, dan is maatwerk van groot belang. Neem in dat geval contact op met de gemeente, die u verder kan helpen.

Het veehouderserf.

Het tuinderserf.

Termen uit het bestemmingsplan van de gemeente

Bouwvlak

Hiermee bedoelen we de grond waarop volgens regels van het bestemmingsplan mag worden gebouwd. Bij een woonbestemming is het bouwvlak alleen voor de woning bedoeld. Overige bebouwing wordt op het bestemmingsvlak gebouwd. De plaats van het bouwvlak is aangegeven op de bestemmingsplankaart.

Bouwperceel

Het perceel waarop het bouwvlak is gelegen.

Bestemmingsvlak

De op de bestemmingsplankaart aangegeven gronden met eenzelfde bestemming. Bijvoorbeeld het bestemmingsvlak 'Wonen'. Hierop mag u erfbebouwing volgens de regels van het bestemmingsplan bouwen.

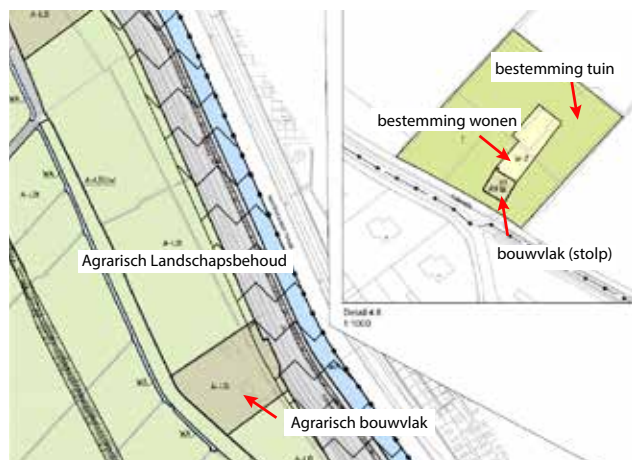
Bebouwing binnen de erfsloten

Het bouwvlak en het bestemmingsvlak liggen over het algemeen binnen de erfgransloten. De gemeente geeft aan dat het verkavelingspatroon, en daarmee ook de waterlopen zoals sloten, duinrellen, plassen, water-partijen, greppels of andere watergangen een belangrijk onderdeel uitmaken van de cultuurhistorisch waardevolle structuur van het buitengebied. Om deze reden kunt u buiten het erf (in weiland of akker) niet zomaar sloten graven, dempen of vergraven. Dit kan alleen onder bepaalde voorwaarden. Hiervoor moet u een omgevingsvergunning aanvragen. De gemeente beoordeelt in hoeverre hierbij inbreuk wordt gemaakt op de landschappelijke, natuurlijke of cultuurhistorische waarden van het gebied.

De erfzonering

Bij bouwplannen en veranderingen aan uw erf is het belangrijk dat u de indeling in voor- en achtererf zo veel mogelijk behoudt. Een woonerf (bestemming 'Wonen') heeft twee zones: het voorerf met de woning en het achtererf. Het agrarische erf kent drie zones: het voorerf met de stolp of woning, de overgangszone met de kleine bijgebouwen en het bedrijfserf met de bedrijfsgebouwen, bouwwerken en opslag.

Binnen het beleid van de gemeente is het op de agrarische bestemmingen (agrarische erven) verplicht om alle gebouwen en bouwwerken binnen het bouwvlak te bouwen. Op een woonbestemming (woonerf) mogen kleine bijgebouwen of andere bouwwerken alleen binnen het bestemmingsvlak worden gebouwd. Hieronder gaan we hier nader op in.

Voorbeeld van erven met de bestemming 'wonen', 'tuin', 'agrarisch landschapsbehoud', 'bouwvlak stolp' en 'agrarisch bouwvlak' in het bestemmingsplan voor het landelijk gebied Noord van Bergen.

Wat bedoelen we met 'erf'?

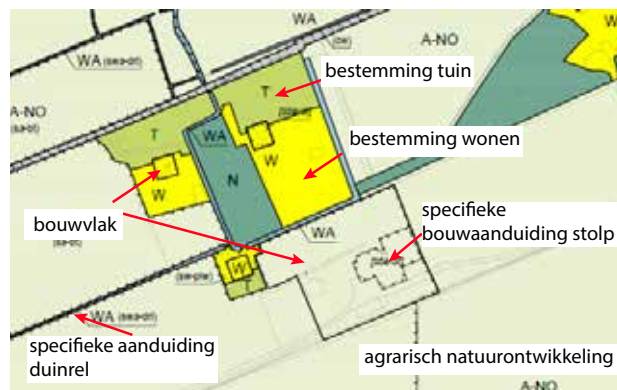
Met 'het erf' in dit handboek wordt de grond bedoeld waarop de woning met bijgebouwen staat en waar de eigenaar woont. Ook de opgaande beplanting rond de gebouwen staat op het erf. Het bouwvlak maakt een onderdeel uit van het erf. Buiten het erf liggen de open weilanden, akkers of bouwland.

Het voorerf is binnen het gemeentelijk beleid beschermd door bijgebouwen en aanbouwen bij een woning alleen vanaf 3 meter van de voorgevelrooilijn toe te staan.

Aanvullende tips en adviezen

Als een kavelsloot in het verleden gedempt is, dan is het zeer waardevol om deze terug te brengen. Ook kunt u bijvoorbeeld weer een gedempte duinrel of erfgransloot uitgraven. Is uw erf smaller dan de kavel waarop het ligt en ontbreken langs uw erf de erfgransloten? Door nieuwe erfgransloten te graven herstelt u de karakteristieke erfbegrenzing. Via Landschap Noord-Holland kunt u hiervoor mogelijk een financiële bijdrage van de provincie ontvangen.

Voorbeeld van erven met de bestemming 'wonen' en de bestemming 'agrarisch natuurontwikkeling' 'tuin', 'specifieke aanduiding duinrel' en 'specifieke bouwaanduiding stolp' in het bestemmingsplan voor het landelijk gebied Zuid van Bergen.

Het voorerf

Het groene karakter van het voorerf is in het gemeentelijk beleid niet apart bestemd. Bij de agrarische erven valt het binnen het bouwvlak. Op woonerven valt een deel van het voorerf onder de bestemming "tuin", op de plankaart met een lichtgroene kleur aangegeven. De gemeente beschermt het karakteristieke aanzicht van het voorerf door aan- en uitbouwen en kleine bijgebouwen bij de woning, in principe alleen 3 meter achter de voorgevel (de naar de weg gekeerde gevel) van de woning toe te staan. Grote bedrijfsgebouwen mogen alleen achter de voorgevelrooilijn worden gebouwd. Op de tuinbestemming zijn alleen onder bepaalde voorwaarden aan- en uitbouwen van woningen en bepaalde bouwwerken toegestaan. Raadpleeg hiervoor altijd de regels van de gemeente. Het voorerf is in principe onbebouwd en onverhard, behalve de oprijlaan en tuinpaadjes.

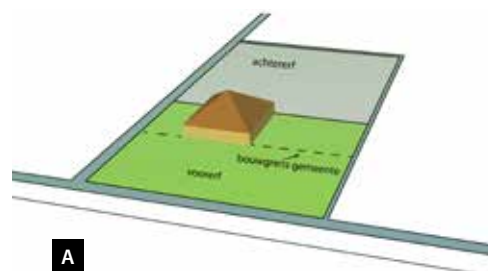
Bouw van een nieuwe (bedrijfs)woning; de plaats op het erf

De woning bouwt u op het voorerf. De ligging van een bestaande woning is vastgelegd in het bestemmingsplan. Deze woning kan een bedrijfswoning zijn, maar ook een woonhuis. Het bouwvlak op een woonbestemming is zo geplaatst, dat de woning een prominente plek behoudt: er kan niet voor of naast gebouwd worden. Op een bouwvlak mag één woning staan, tenzij anders is aangegeven op de bestemmingsplankaart. De woning is met de voorgevel op de weg gericht. De bebouwing staat vrij op het erf.

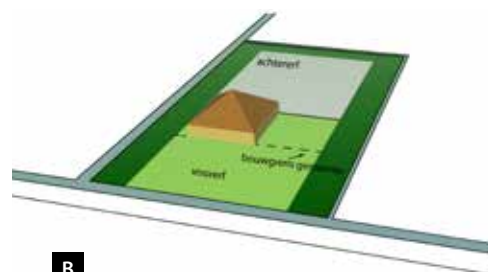
In de gemeente Bergen mag de inhoud van een nieuwe woning op een agrarische bestemming in principe maximaal 650 m³ bedragen. Op een woonbestemming is dat voor een nieuwe woning 600 m³. Bouwt u een nieuwe woning als vervanging van een bestaande woning, dan is de inhoud afhankelijk van de inhoud van de bestaande woning. Als de woning op een woon- of agrarische bestemming deel uitmaakt van een bestaande stolp mag de inhoud gelijk zijn aan de inhoud van de stolp. De afstand van de woning tot de zijdelingse perceelgrens is minimaal 3 meter.

Voor het dempen of graven van sloten heeft u een vergunning nodig.

A

B

Erfzonering woonbestemming:

- A Erfzonering in voorerf en achtererf. Voor elke zone gelden eigen specifieke regels voor veranderingen.
- B Houd de erfanden vrij voor het aanbrengen van de randbeplanting en het inpassen van de nieuwe bebouwing op uw erf.

Woningen en bijgebouwen staan evenwijdig aan de verkaveling, waardoor ze soms schuin op de weg staan.

Uitstraling van de (stolp)boerderij

Binnen het beleid van de gemeente zijn de structuur en de hoofdkarakteristieken van de boerderij en de stolp beschermd. In de welstandsnota zijn zogenaamde "objectgerichte criteria" opgenomen voor stolpboerderijen. Deze criteria beschrijven een aantal beeldbepalende voorwaarden, waaraan een stolpgebouw dient te voldoen bij nieuw- en verbouw. Uitgangspunt is, dat de kenmerkende vorm en detaillering behouden blijft om het oorspronkelijke karakter van de stolp als cultuurhistorisch waardevol erfgoed te behouden. Zo zijn onder andere de mogelijkheden voor dakkapellen beperkt, dienen bijgebouwen ondergeschikt te zijn aan de stolp en zijn bepalingen opgenomen voor gevel- en dakindeling. Deze bepalingen bieden goede houvast bij de verbouw, aanbouw en nieuwbouw van een stolp. De focus ligt hierbij vooral op het behoud van de kenmerkende piramidale dakvorm van de stolp.

De voorgevel heeft een rijker karakter dan de zij- en achtergevel en heeft bij voorkeur een topgevel. Het uitgangspunt is dat een bestaande stolp wordt behouden. Bij te slechte bouwstatus kan een stolp worden gesloopt en vervangen door een volwaardige stolp. Bij restauratie/verbouwing dienen materialen zoveel mogelijk aan te sluiten bij de oorspronkelijke materialen.

Uitstraling van het woonhuis

Woningen bestaan bij voorkeur uit een of twee woonlagen en hebben een dak in een eenvoudige kapvorm. De gemeente stelt regels aan de uitstraling van het woonhuis zoals de architectuur, materialen, kleuren en dakbedekking. Voor de criteria kunt u de welstandsnota raadplegen. Er wordt onderscheid gemaakt met betrekking tot bebouwing in bos en duinen en de bebouwing in het landelijk gebied. Er is sprake van een "bijzonder" welstandsregime, wat wil zeggen dat de gemeente met verhoogde aandacht de planaanvragen beoordeeld op de ruimtelijke kwaliteit. De bebouwing in het duingebied kenmerkt zich met name door de eenvoud in vorm en detaillering. In het bosgebied zijn de woonhuizen rijker gedetailleerd en kan de kapvorm afwijken van een enkelvoudige vorm.

Aanvullende tips en adviezen

Het voorerf bepaalt de aanblik van het erf. Het behoud van de solitaire positie van de stolp of andere woning en de representatieve uitstraling van het voorerf zijn belangrijk. Bouwt u daarom vrijstaande bijgebouwen of andere bouwwerken (waaronder ook vergunningsvrije bouwwerken) achter de achtergevelrooilijn. Als de ruimte op uw erf dat niet toelaat, plaatst u het nieuwe gebouw dan zo ver mogelijk achter de voorgevel. Bouwt u gebouwen evenwijdig aan de zijdelingse perceelgrenzen.

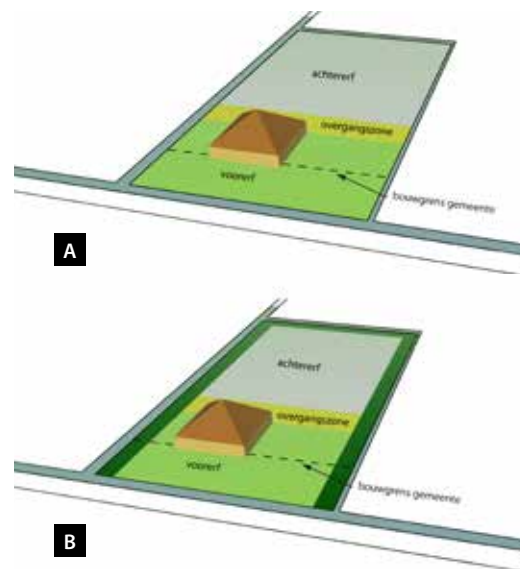
U kunt uw voorerf representatief inrichten met gras of een klassieke boerentuin met een combinatie van siersoorten en nutsoorten. In hoofdstuk 2 kunt u hierover meer lezen. Hagen kunnen de siertuin van het overige deel van het voorerf afscheiden en leibomen plant u voor de voorgevel (niet te dicht op elkaar). Maak gebruik van inheemse, streekeigen beplanting.

Voor stolpboerderijen gelden aanvullende criteria.

Op dit erf staat de schuur direct achter de stolp. Als u belang hecht aan een evenwichtige uitstraling van uw erf, dan bouwt u de grote agrarische bedrijfsgebouwen wat verder naar achteren, minimaal 15 meter achter de achtergevel van de woning.

Erfzoning agrarische bestemming:

- A Erfzoning in voorerf, tussenzone en bedrijfserf. Voor elke zone gelden eigen specifieke regels voor veranderingen.
- B Houd de erfanden vrij voor het aanbrengen van de randbeplanting en het inpassen van de nieuwe bebouwing op uw erf.

De woonhuizen staan volgens de welstandsnota op grote afstand van de weg. Dit is niet altijd het geval. Met name in de Egmondse staan de woonhuizen van met name de tuinderserven juist voor aan de weg met een zeer compact voorerf.

In het landelijk gebied dienen woonhuizen altijd te zijn uitgerust met een kap. Plat afgedekte woonhuizen zijn volgens de welstandsnota niet toegestaan. Er wordt in het landelijk gebied belang gehecht aan de samenhang van de bebouwing als cluster. Bijgebouwen dienen achter en nabij de woning te worden geplaatst, zodat een compacte erfinrichting kan worden gewaarborgd, maar doorzicht op het achtererf evengoed mogelijk blijft.

Het achtererf

Zone achtererf van woonbestemming en de overgangzone van agrarische bestemmingen

Op het achtererf kunt u aan- en uitbouwen van de woning en bijgebouwen realiseren. De nieuwe aan- of uitbouw, gemeten vanuit de gevel vanwaar u aanbouwt, is niet dieper dan 3 meter. Bijgebouwen staan bij voorkeur achter de woning. De gemeente geeft verder aan, dat bij een stolpboerderij bijgebouwen zo ver mogelijk van de stolpboerderij aan de achterkant van het erf worden geplaatst. De gezamenlijke oppervlakte van aan-, uit- en bijgebouwen bij een hoofdgebouw ligt tussen de 50 en maximaal 75 m²., afhankelijk van de grote van het bouwperceel. Raadpleeg u voor de precieze regels het bestemmingsplan.

Overige bouwwerken (geen gebouwen zijnde) kunt u bouwen op het bouwvlak, het bestemmingsvlak wonen, of de tuinbestemming, volgens de regels van het bestemmingsplan. Voor erf- en terreinafscheidingen zijn de regels afhankelijk van de bestemming. Raadpleeg hiervoor het bestemmingsplan.

Aanvullende tips en adviezen

Wilt u kwaliteit toevoegen aan uw omgeving? Bouwt u dan de nieuwe bijgebouwen achter de achtergevel van uw woning. Als de ruimte op uw erf dat niet toelaat, plaatst u het nieuwe gebouw dan zo ver mogelijk achter de voorgevel. Als grote agrarische bedrijfsgebouwen naast de woning of stolp staan, springen ze erg in het oog. Om vanuit het belang van de cultuurhistorie ervoor te zorgen dat de boerderij of woning in hiërarchie het hoofdgebouw blijft, kunt u werken met een erfzonering op het achtererf. In de zone direct achter de achtergevel bouwt u alleen de bijgebouwen bij de woning. De zone voor grote (agrarische) bedrijfsgebouwen ligt 15-20 meter achter (het verlengde van) de achtergevel van de woning. Daar kunt u dan de grote bedrijfsgebouwen realiseren. Opslag van ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zorgt voor een hoge mate van verrommeling in het landschap. Zet ruwvoer zo veel mogelijk uit het zicht, aan de binnenzijde van het erf.

De gemeente stelt regels aan de uitstraling van het woonhuis zoals architectuur, materialen, kleuren en dakbedekking. Dit kan worden opgelost in een traditionele maar ook in een eigentijdse architectuur.

Bijgebouwen bouwt u op het achtererf achter de woning.

De kleur van de stal links sluit niet aan bij de kleuren van het landschap. Door kleuren te kiezen die passen in het landschap, ontstaan eenheid en rust.

Zone achtererf voor grote bedrijfsgebouwen

Bedrijfsgebouwen staan vrij op het erf, op enige afstand van de straat. Bedrijfsgebouwen moeten op het bouwvlak en in ieder geval 1 meter achter de voorgevelrooilijn, maar bij voorkeur achter de woning worden gebouwd. Ze staan evenwijdig aan de zijdelingse perceelsgrenzen.

Andere bouwwerken (geen gebouwen) zoals voedersilo's, mestsilos, mestplaten, hekken, etc. moet u binnen het bouwvlak bouwen. Uitzondering hierop zijn houten damhekken.

Uitstraling bijgebouwen bij de woning en bedrijfsgebouwen

De gemeente stelt regels aan de vorm van het gebouw, het dak en de uitstraling ten aanzien van materiaal en kleuren. Het bijgebouw bestaat uit één laag en wordt met een kap afgedekt. Platte daken of wolfseinden (afgeschuinde kanten aan de korte zijde van het dak, boven de voor of achtergevel) zijn niet toegestaan. Architectuur en materiaalgebruik zijn afgestemd op de woning. Bij stolpboerderijen kan grootschaligheid van bedrijfsgebouwen worden voorkomen door geleiding in de bouwmassa. Kleuren zijn gedekt en landelijk. Zie voor de details de welstandsnota of neem contact op met de afdeling monumenten van de gemeente Bergen.

Aanvullende tips en adviezen

Door de schaalvergroting in de agrarische sector zijn ook de bijgebouwen op agrarische erven (stallen/schuren) de afgelopen decennia steeds groter geworden. De grote, veelal gesloten volumes hebben een grote invloed op het ruimtelijk beeld van de erven. De woning is niet langer het grootste volume en zichtlijnen over het erf naar het buitengebied verdwijnen. Als bovendien de beplanting op de erfranden ontbreekt, zijn de stallen/schuren van grote afstand zichtbaar. Om de identiteit van het landschap te versterken is het belangrijk, dat de uitstraling van het nieuwe gebouw past bij die van de streek. Bijzondere vormen en bont materiaalgebruik passen niet. Belangrijk zijn rust en samenhang. Systeembouwstallen of schuren met materialen zoals damwandprofiel, golfplaat of beton staan overal en hebben overal in Nederland hetzelfde uiterlijk. Door aan te sluiten bij de kenmerken van uw streek, voegt u kwaliteit toe aan het landschap.

De gemeente stelt aanvullende regels voor agrarische bedrijfsgebouwen. Zie verder hoofdstuk 4.

Een bouwrijpe zone op de erfranden voor beplanting

De gemeente hanteert voor bescherming van de erfranden op erven met een woonbestemming voor woningen een onbebouwde zone van 3 meter langs de erfranden. Voor aan-, uitbouwen en bijgebouwen is dat 2 meter. Binnen deze zone mag u geen gebouwen of andere bouwwerken bouwen of verharding aanleggen.

Bij bouw van nieuwe bedrijfsgebouwen richt de gemeente zich op het inpassen van deze objecten in het landschap. Zij wenst dat de erven op een streekeigen manier landschappelijk worden ingepast.

Nieuwe gebouwen worden op een minimale afstand van de erfgrans gebouwd. Op de erftrand komt inheemse beplanting.

Aanvullende tips en adviezen

De karakteristieke uitstraling van de erftypen wordt voor een groot deel bepaald door de beplanting op de erfranden. Doordat er een groot verschil is tussen de beplanting op de randen van het veehouderserf en het tuinderserf, hebben beide erftypen ieder een eigen karakter.

Zorgt u ervoor dat u geen andere bouwwerken (sleufsilo's, paardenbakken e.d.) op de erfranden aanlegt.

Tuinderserf

Op een tuinderserf heeft u genoeg aan een zone van 4 meter breed voor een haag. Belangrijk is dus dat u 4 meter vanaf de sloot, greppel, duinrel of de perceelsgrens vrijhoudt van bebouwing. Een haag kunt u binnen het bestemmingsplan vrij aanleggen.

Veehouderserf

Houdt u de breedte van de zone die de gemeente heeft vastgesteld aan tussen de perceelsgrens en het nieuwe gebouw en is deze minder dan 4 meter? Dan is er te weinig ruimte voor een karakteristieke bomenrij. U kunt op de erfranden dan beter alleen gras inzaaien. In dit geval staat de nieuwe stal of schuur open in het landschap en is een representatief ontwerp van het gebouw des te belangrijker.

Beplanting op de erfranden geeft gebouwen een kader in het landschap.

**Kiest u voor een karakteristieke bomenrij op de erfranden?
U kunt dat als volgt doen:**

- *Klein erf (tot 60 meter breed)*
 - Reserveer minimaal 5 en liefst 8 meter tussen de perceelsgrens (of insteek sloot) en de nieuwe bebouwing voor een bomenrij met een kleine boomsoort zoals els, berk of hoogstamfruit. Dit noemen we bomen van de 2e grootte. Ook kunt u een elzensingel aanleggen.
- *Groot erf (breder dan 60 meter)*
 - Reserveer minimaal 8 en liefst 10 meter tussen de perceelsgrens (of insteek sloot) en de nieuwe bebouwing voor een bomenrij met een grote boomsoort zoals es, eik of iep. Dit noemen we bomen van de 1e grootte. Ook kunt u hakhout of een windsingel aanleggen. Reserveer hiervoor 10-12 meter.

Belangrijk is in elk geval, dat u op een groot erf niet een te kleine boomsoort plant. Anders ontstaat er een verkeerde verhouding tussen het erf en de bomen en oogt het erf 'uit balans'.

Een nadere toelichting op toepassing van bomen van de 1e en de 2e grootte is te vinden in hoofdstuk 5.

De bovengenoemde afmetingen voor de beplanting zijn minimale maten. Houd er rekening mee dat als de beplanting te weinig ruimte heeft, deze over daken gaat hangen of dat u vaker zult moeten snoeien. Bovendien heeft u ruimte nodig om de sloten mechanisch te onderhouden. Verder vraagt een bomenrij veel minder onderhoud dan een struikenrij, elzensingel of windsingel.

Wanneer u een hoog gebouw gaat plaatsen, of een hoge bebouwingsintensiteit wilt, of als u kiest voor een algemeen in Nederland gebruikte vormgeving, gebruik dan de wat meer gesloten beplanting voor de zij- en achtererfranden. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor een sleufsilos, stapmolen of parkeerplaatsen met trailers, e.d. Hiervoor kunt u een (dubbele) elzenhakhoutsingel, een bomenrij (2e grootte) met een enkele struikenrij of een windsingel van één rij bomen (2e grootte) en 2 rijen struiken gebruiken. Voor een windsingel heeft u meer ruimte nodig, namelijk 10-12 meter. Gebruik deze beplanting dan alleen achter de achtergevelrooilijn van de woning of stolp, langs de nieuwe bebouwing. Hoe hoger de bebouwingsintensiteit of de bebouwingshoogte, hoe meer verdicht de groene zone op de erfranden.

Reserveer op de erfranden van een veehouderserf bij voorkeur 8 – 10 meter tussen de erfsgrens en het nieuwe gebouw voor een bomenrij.

Heeft u een tuinderserf, dan is het voldoende om 4 meter te reserveren voor een haag op de erfranden.

Maak uw erf compleet met streekeigen erfbeplanting

De gemeente hanteert een lijst met bijzondere bomen. Hier staan monumentale en bijzondere bomen op. Voor het vellen van houtopstanden heeft u een vergunning nodig (zie website gemeente onder 'bomen kappen').

Op het agrarisch bouwvlak en een tuin- of woonbestemming kunt u zonder vergunning beplanting aanleggen. Buiten het bouwvlak of bestemmingsvlak tuin of wonen is beplanting met houtgewassen niet toegestaan. Via een omgevingsvergunning is het mogelijk om hoogopgaande beplanting te planten. Dit dient altijd in samenhang te gebeuren met het advies van een deskundige op het gebied van natuur en landschap.

Snoeihout kunt u verwerken tot takkenrillen. Hierin kunnen winterkoninkjes broeden en egels overwinteren.

Met karakteristieke erfbeplanting maakt u uw erf compleet.

Aanvullende tips en adviezen

Met karakteristieke erfbeplanting maakt u uw erf compleet en draagt u bij aan de versterking van de identiteit van het landschap in de gemeente Bergen (zie hoofdstuk 2). Op een tuinderserf kunt u naast de hagen op de erfranden bijvoorbeeld leibomen voor de woning, solitaire boom/bomen op het voorerf of achtererf zoals een notenboom of fruitbomen aanleggen.

Op het veehouderserf kunt u naast de bomenrijen op de erfranden hagen als afscheiding van het voorerf (tuin of moestuin) of rond een rijbak aanleggen. Verder zijn leibomen voor de boerderij op de zuid- of westgevel, solitaire bomen op het voorerf of een notenboom op het achtererf heel karakteristiek. Evenals een hakhoutbosjes of struweel op het achter- of zijerf omringd met een ondiepe sloot of greppel.

Van het snoeihout kunt u takkenrillen maken. Daarbij legt u takken op een rij van ongeveer 50-100 cm breed en zo lang mogelijk. Zo'n takkenril biedt vogels en kleine zoogdieren schuil- en nestgelegenheid.

Meer informatie over aanleg en onderhoud van bomenrijen, windsingels en andere beplanting kunt u vinden in hoofdstuk 5. Hier vindt u ook de lijst van inheemse boom- en struiksoorten.

In hoofdstuk 4 kunt u aan de hand van een stappenplan stap voor stap uw eigen ontwerpschets voor (her)inrichting van uw erf tekenen. U kunt voor advies over erfinrichting en mogelijkheden voor een financiële bijdrage terecht bij Landschap Noord-Holland. U kunt ook een erfinrichtingsplan laten opstellen. In zo'n plan staat waar de bebouwing komt, waar welke beplanting karakteristiek is en welk onderhoud de beplanting nodig heeft. In dit hoofdstuk vindt u ook ter inspiratie richtlijnen voor de beeldkwaliteit.

Aanleg paardenbouwwerken

Voor het houden van paarden en het aanleggen of bouwen van paardenbouwwerken zoals een rijbak, paddock, stapmolen en dergelijke, gelden aanvullende regels naast hetgeen hiervoor is omschreven. Deze regels zijn voor de hobbymatige paardenhouderij enigszins anders dan voor de bedrijfsmatige paardenhouderij. In de gemeente Bergen zijn op de agrarische bestemmingen productiegerichte paardenfokkerijen en gebruikgerichte paardenhouderijen (pensionstallen) toegestaan. Daarnaast wordt, in bepaalde situaties ook paardenhouderij als kleinschalige agrarische nevenfunctie toegestaan. Hiervoor dient wel een omgevingsvergunning te worden aangevraagd. Maneges vallen in het Landelijk Gebied Zuid onder de bestemming 'Sport' en in het Landelijk Gebied Noord onder de stemming 'Recreatie'. Deze worden niet in dit handboek behandeld. Raadpleegt u hiervoor de gemeente.

Voor het aanleggen van de paardenbak op het agrarisch bouwvlak gelden de volgende voorwaarden:

- De oppervlakte van een paardenbak mag ten hoogste 800 m² bedragen.
- De bouwhoogte van de omheining van een paardenbak mag ten hoogste 1,50 meter bedragen.
- Er mag geen sprake zijn van buitenverlichting van de paardenbak.

Binnen de bestemming 'Wonen' is een rijbak binnen het bestemmingsvlak alleen mogelijk met een omgevingsvergunning.

Voor de aanleg van een paardenbak op het bestemmingsvlak van de bestemming 'Wonen' gelden de volgende voorwaarden:

- De grootte van het bouwperceel moet ten minste 2000 m² bedragen.
- De paardenbak is uitsluitend toegestaan achter de achtergevelrooilijn van het hoofdgebouw.

- De oppervlakte van een paardenbak mag ten hoogste 800 m² bedragen.
- Ten hoogste 25% van het bouwperceel mag worden ingericht als paardenbak.
- De paardenbak dient zich op een afstand van ten minste 25 meter van woningen van derden te bevinden en ten minste 5 meter van de perceelgrenzen.
- Indien tussen de paardenbakken en de aangrenzende percelen gebiedseigen gesloten beplanting wordt gerealiseerd, mag de afstand tot woningen van derden ten minste 15 meter bedragen.
- Er mag geen sprake zijn van buitenverlichting van de paardenbak.
- De hoogte van de omheining van de paardenbak bedraagt ten hoogste 1,50 meter.

Als een rijbak niet binnen het bouwvlak past, is alleen een paddock mogelijk. Alleen op de agrarische bestemmingen (behalve op de bestemming 'Agrarisch Natuurontwikkeling' in Landelijk Gebied Noord) kunt u een omgevingsvergunning aanvragen voor aanleg van een rijbak (deels) op agrarische grond (weiland). Zie voor meer informatie H4 'Stappenplan C'.

Hobbymatige paardenhouderij

Het hobbymatig houden van paarden is kleinschalig, hierbij worden paarden of pony's gehouden als liefhebberij. Het hobbymatig houden van vijf paarden of pony's is zonder milieuv vergunning toegestaan. Als u een aanvraag voor een omgevingsvergunning indient, dan is de milieuwetgeving daarin een richtlijn en men weegt het aantal paarden dat u op uw gronden heeft daarin mee. Aanleg van een paardenrijbak of paddock voor hobbymatig gebruik is mogelijk op het bestemmingsvlak 'Wonen' of op agrarische grond (behalve in de bestemming 'Agrarisch Natuurontwikkeling' in Landelijk Gebied Noord) buiten het agrarisch bouwvlak, wanneer de paardenbak hoort bij een aangrenzend perceel met een woonbestemming

dat groter is dan 2.000 m², waar niet voldoende beschikbare ruimte is voor de aanleg van een paardenbak. U moet hiervoor een omgevingsvergunning aanvragen. Zie voor meer informatie H4 'Stappenplan C'.

Bedrijfsmatige paardenhouderij

Een bedrijfsmatige (professionele) paardenhouderij is gericht op het genereren van bedrijfsresultaat. De gemeente Bergen rekent paardenhouderijen met meer dan vijf paarden onder de bedrijfsmatige paardenhouderij, ook als de paarden als hobby worden gehouden en geen inkomsten opleveren. Het fokken of verhandelen van paarden (productiegerichte paardenhouderij) valt onder de agrarische bestemmingen. In dit geval zijn alle paardenbouwwerken (behalve lichtmasten) toegestaan. Onder de agrarische bestemmingen en op sommige woonbestemmingen is ook kleinschalige gebruikgerichte paardenhouderij als nevenfunctie mogelijk. Dit is bijvoorbeeld een kleine pensionstal of kleinschalige paardenverhuur. U moet hiervoor een omgevingsvergunning aanvragen.

Nieuwe volledig gebruikgerichte paardenhouderijen, waaronder de manege worden binnen het Landelijk Gebied Zuid niet toegestaan.

Aanvullende tips en adviezen

Zorgt u er voor dat u paardenbakken, paddocks en dergelijke bij voorkeur op het achtererf aanlegt, achter de achtergevel van de woning. Gebruik voor omheining rondom de paardenbak/paddock bij voorkeur opengewerkte, houten hekwerken van maximaal 1,50 meter hoog, in een donkere gedekte kleurstelling (grijs, bruin of donkergroen). Gebruik van schriklint als afrastering valt erg op in het open landschap. Schrikkoord is hiervoor een goed alternatief. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk bespraken we al welke afrastering het beste in het landschap past. Opslag van ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zorgt voor een hoge mate van verrommeling in het landschap. Zet ruwvoer zo veel mogelijk uit het zicht, aan de binnenzijde van het erf. Voor nadere adviezen kunt u contact opnemen met Landschap Noord-Holland. U kunt paardenbakken, paddock en dergelijke inpassen door hagen rond de bouwwerken aan te leggen. Ook kunt u hiervoor een elzensingel gebruiken, of een wilde haag (struweel) als er meer ruimte is op het erf. Zie hiervoor ook de adviezen in de eerste paragraaf van dit hoofdstuk.

Een rijbak bouwt u op het bestemmingsvlak wonen. U kunt de paardenbak landschappelijk inpassen met bijvoorbeeld een bomenrij op de erfrand.

Bestaande situaties kunt u verbeteren met streekeigen beplanting, zoals een geschoren haag. Nog beter is als bij herinrichting van het erf ook paardenbouwwerken zorgvuldig worden ingepast.

LED lampen (groen voor vogels en geel voor vleermuizen) zijn minder storend voor deze dieren.

Voorbeeld erf 'De Sterrenhoeve' in de gemeente Castricum

Voor het houden en rijden van paarden zijn voorzieningen nodig, die veel ruimte vragen. Paardenbakken zijn hier het bekendste voorbeeld van. Deze rijbakken of paddocks zie je steeds vaker in het landschap op of bij woon- of boerenerven. Rijbakken en andere paardenbouwwerken zoals stapmolens vallen erg op in het landschap als deze niet op een zorgvuldige manier op het erf zijn ingepast. Om paardenhouders te inspireren hun (toekomstige) paardenbak en andere paardenbouwwerken goed op hun erf in te passen, zijn 'voorbeeldpaardenhouderijen' ingericht. Dit is voor elk type landschap in Laag Holland gedaan. Eén in een droogmakerij; Stal Bastiaan, één in de binnenduinrand; De Sterrenhoeve en één in het veenweidegebied: Stal Van Beurden. Ook voor andere erfeigenaren is het leuk om de erven te bezoeken om ideeën op te doen voor erfinrichting. Hieronder volgt een korte presentatie van de voorbeeldpaardenhouderij voor de binnenduinrand in Laag Holland: 'De Sterrenhoeve' aan Hoogeweg 12 in Castricum.

De Sterrenhoeve ligt op de strandwal van Castricum/Bakkum-Noord op zandgrond. Marco Versterre houdt vier Friese paarden voor zijn hobby. Hij doet aan mensport en rijdt regelmatig wedstrijden. Hij oefent in de rijbak en op een aangelegd oefenterrein in het weiland aan de overkant van zijn erf. De stallen staan op het achtererf achter de stolp. Marco vindt het belangrijk dat zijn paardenbouwwerken goed in het landschap zijn ingepast. Met zijn voorbeeld erf wil hij laten zien dat paarden houden heel goed samen kan gaan met een goede zorg voor de omgeving.

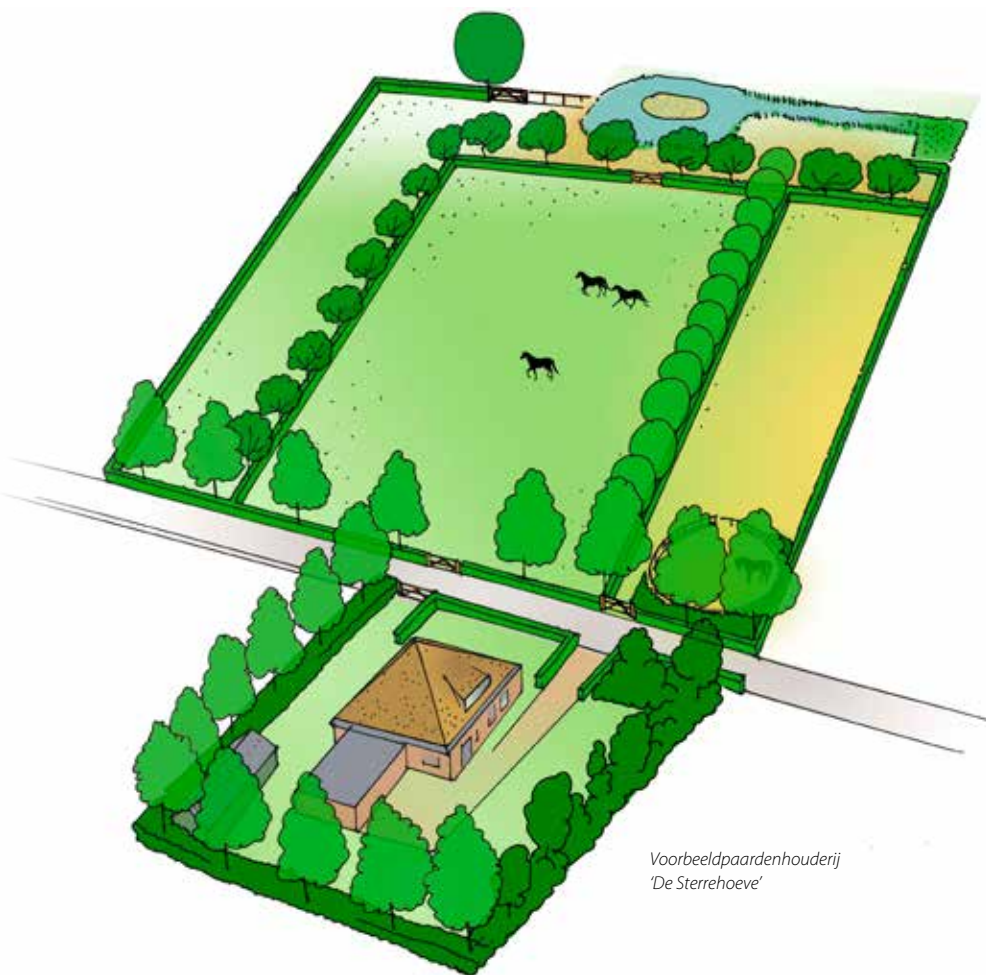
Marco Versterre houdt Friese paarden voor zijn hobby. Hij doet aan mensport en rijdt regelmatig wedstrijden. 'Met mijn voorbeeld erf wil ik laten zien dat paardenhouden heel goed samen kan gaan met een goede zorg voor de omgeving.'

Langs de weg en het weiland is een meidoornhaag geplant zoals dat gebruikelijk is in de streek. De haag zorgt er tevens voor dat de longeerkraal en de rijbak uit het zicht blijven en op een mooie manier zijn ingepast in het landschap.

Zicht op de stolpboerderij vanuit het weiland.

Voorbeeldpaardenhouderij
'De Sterrehoeve'

Marco oefent met zijn paarden.

Hagen met bomen langs de rijbak.

De dichte beplanting die stond op het voorerf is verwijderd zodat de mooie gevel van de stolpboerderij weer zichtbaar is.

Het erf is van het veehouderstype en bood veel ruimte voor (her)inrichting van het streekeigen erf en stimulatie van natuur- en cultuurhistorische waarden. Het weiland (0,7 ha) ligt aan de overzijde van de weg. De herinrichting tot voorbeeldbedrijf is grondig aangepakt. Zo zijn de bomenrijen en de windsingel op de erfanden hersteld. Het dicht beplante voorerf is meer open gemaakt, zodat de gevel van de mooie stolpboerderij weer goed zichtbaar is. De meidoornhaag langs de weg en het weiland zijn hersteld. Als toegangshek zijn houten boerenhekken geplaatst. De rijbak en de longeerkraal die aan de overkant van de weg in het weiland liggen, zijn omplant met hagen en een bomenrij zodat deze nauwelijks meer opvallen in het landschap. Ook is het kenmerkende beeld van de omzoomde weidepercelen versterkt door het aanleggen van beplanting op de perceelsgrenzen. Om samenhang te creëren tussen het erf en de weilanden, is in het weiland de zelfde beplanting gebruikt als op het erf. Op het erf is de haag langs het voorerf en de weg hersteld. Het oefengedeelte voor het paardenmennen is natuurvriendelijk ingericht als bloemrijk grasland met waterpartijen. Voor de afrastering van de paddocks en de weiden is koord gebruikt. Koord kan strak worden gespannen en doordat het in de loop van de jaren vergrijsd valt het veel minder op in het landschap dan lint.

4 Ontwerp uw eigen erf

Met het stappenplan uit dit boekje kunt u uw eigen erf ontwerpen en inrichten als u bouwplannen heeft of uw erf wilt veranderen of herinrichten. Het stappenplan bestaat uit verschillende onderdelen. De eerste stap is het vastleggen van de uitgangssituatie. U maakt een plattegrond van uw huidige erf als basis voor uw ontwerp en inrichtingsschets. Het tweede deel, stappenplan A, gebruikt u voor het behouden en terugbrengen van streekeigen kenmerken van het veehouders- of tuinderserf en voor het bepalen van de plaats van nieuwe gebouwen of andere bouwwerken op het erf. Hierna gaan we in op het vergroten van uw erf en bouwvlak en de aanleg van een paardenbak buiten het bestemmingsvlak wonen. Hiervoor gebruikt u stappenplannen B en C.

In het stappenplan zijn zowel de regels als de richtlijnen van de gemeente verwerkt. Daarnaast staan de aanvullende maatregelen genoemd die u kunt nemen om uw erf weer volledig streekeigen te maken. Initiatiefnemers voor meer grootschalige plannen voor erf en bebouwing kunnen zich wenden tot de gemeente, Landschap Noord-Holland of MOOI Noord-Holland om een ervenconsulent in te schakelen. De ervenconsulent biedt gemeenten en initiatiefnemers advies bij bouwplannen en veranderingen op het erf. Het beste is als dit in een zo vroeg mogelijke fase van planvorming gebeurt. De procedure van vergunningverlening kan dan namelijk sneller verlopen. De ervenconsulent levert een onafhankelijk advies met als doel het behouden of vergroten van de landschappelijke kwaliteit op erven bij aanpassingen.

In een deel D vindt u inspiratierichtlijnen en referentiebeelden die u kunnen ondersteunen bij de beeldkwaliteit van de bebouwing.

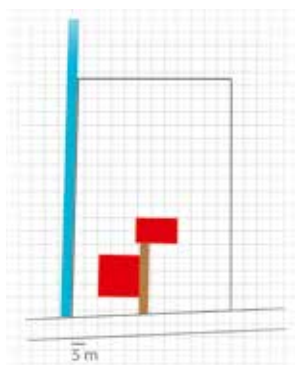
De uitgangssituatie tekenen

Allereerst heeft u ruitjespapier nodig van 0,5x0,5 cm. Verder heeft u kleurpotloden nodig. De illustraties bij de diverse stappen dienen ter inspiratie.

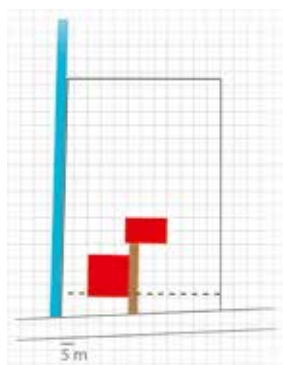
1. Bepaal de afmetingen van uw erf (afmeting tussen de sloten of erf grenzen). Teken met een zwarte pen op het ruitjespapier de huidige grenzen van uw erf. Neem voor elke 5 meter 2 ruitjes van 0,5 cm. Als de begrenzing door sloten wordt bepaald, teken dan deze sloten met blauw. Waar geen sloot op de grens ligt, tekent u een zwarte lijn.
2. Teken de huidige woning (stolp), bijgebouwen en het erfpad. Maak gebruik van de ruitjes om te zorgen dat de verhoudingen kloppen. Ga bij voorkeur naar buiten om de afstanden uit te stappen of met een meetlint te meten. Google Earth is een handig hulpmiddel.
3. Teken het bestemmingsvlak in voor de bestemming 'Wonen'. Teken voor overige bestemmingen het bouwvlak in. Zie voor nadere informatie de bestemmingsplankaart van de gemeente op www.ruimtelijkeplannen.nl.
4. Teken de overige bouwwerken (zoals paddock, silo, mestplaat, parkeerplaatsen, etc.) op het erf in.

5. Teken aanwezige bomenrijen rondom het erf.
6. Teken ook evt. solitaire bomen, leibomen, fruitboomgaard en bosjes op het erf.
7. Teken de aanwezige hagen, siertuin en moestuin.

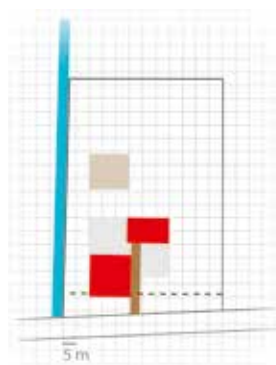
Zo ontstaat een plattegrond van de bestaande situatie op uw erf. Hierop staan alle gebouwen, het erfpad met oprit, het water en de beplanting. Het is handig om enkele kopietjes te maken voor het intekenen van de vervolgstappen. Nog handiger is de plattegrond opnieuw te tekenen, waarbij u dan de gebouwen, bouwwerken, verharding en beplanting die verwijderd gaan worden weglaat. Met carbonpapier kunt u uw uitgangssituatietekening overtrekken.

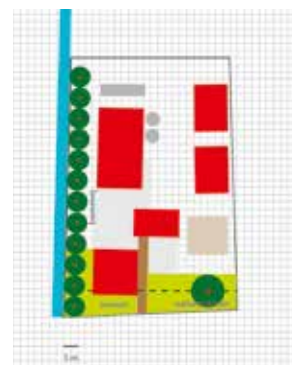
Stap 1 en 2

Stap 3

Stap 4

Stap 5, 6 en 7

Bouwen op uw erf

A. Bouwen binnen het agrarisch bouwvlak of bestemmingsvlak wonen

Met dit stappenplan brengt u de randvoorwaarden en richtlijnen van de gemeente in het ontwerp. De randvoorwaarden en richtlijnen beschermen een aantal kernwaarden van het erf. De verschillende tekstkleuren geven de zwaarte van de maatregel aan:

BLAUWE TEKST:

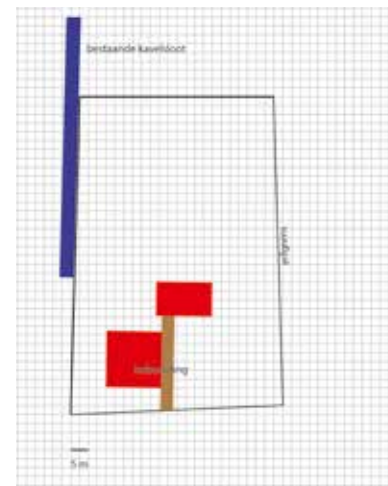
Dit zijn de randvoorwaarden uit het beleid van de gemeente, deze zijn altijd verplicht toe te passen.

GROENE TEKST:

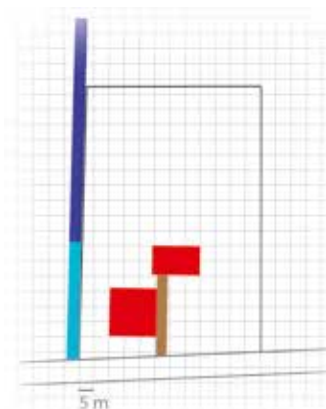
Dit zijn de richtlijnen vanuit de gemeente als leidraad bij de inrichting van het erf. U kunt ze in overleg met de gemeente aanpassen aan de ter plekke geldende situatie.

Daarnaast geven we zo nodig in zwarte tekst aanvullende (vrijblijvende) maatregelen aan die u aan uw ontwerp kunt toevoegen voor de bescherming van de overige kernwaarden van het erf. In de voorbeeldtekeningen bij de stappen is voor de overzichtelijkheid de bestaande beplanting weggelaten. In de uitgangssituatie zijn alleen de bestaande sloten, erfpad en gebouwen weergegeven.

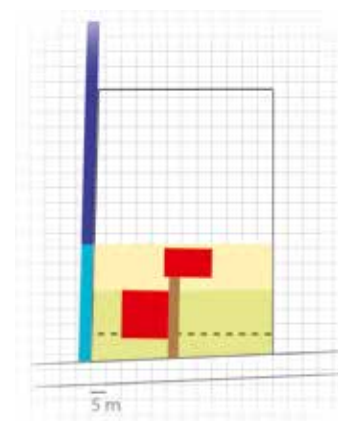
- 1. De aanwezige kavelsloten (zijsloten en wegsloten) niet verwijderen of veranderen.** De achtererfgrenssloot kunt u eventueel verplaatsen als dat nodig is. **Voor dempen of het veranderen van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.** Ontbreken er sloten op de grenzen van uw erf? U kunt uw erf nog waardevoller maken door deze sloten terug te brengen.
 - a.** Trek de eventueel nog in het weiland aanwezige kavelsloot recht door langs uw erf naar de weg(sloot) waaraan uw erf ligt. De kavelsloot sluit dan aan op de eventuele wegsloot. De breedte van een verkavelingssloot sluit aan op de huidige breedte van de bestaande kavelsloot. Als er bebouwing staat op de plaats van de vroegere kavelsloot, dan kunt u de sloot uiteraard niet terugbrengen.
 - b.** Teken op de overige erfgrenzen van uw erf een vroegere kavelsloot, duinrel of erfgrენssloot. Op een erfgrენs waar nooit een watergang heeft gelegen hoeft u geen watergang te tekenen. Geef de sloten een blauwe kleur. Streef bij het terugbrengen van de watergangen naar rechte lijnen, zodat uw erf niet meer dan 4 hoeken heeft, en bijvoorbeeld geen inhammen of grote bochten - tenzij het om herstel van een vroegere loop van een historische watergang van een veehouderserf gaat. Bij het veehouderserf hoeven de hoeken van het erf niet precies 90° te zijn, ze kunnen ook scherper of flauwer zijn.
 - c.** Kleur de nieuwe sloten blauw in. **Voor het dempen of graven van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig.**

Uitgangssituatie

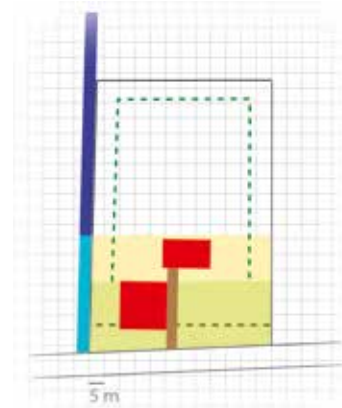

Stap 1

Stap 2 en 3

2. Teken de erfzonering in als uw erf een woonbestemming heeft. Ga anders door met stap 3. **Begin met het voorerf. Teken de tuinbestemming in. Bepaal aan de hand van de bestemmingsplankaart hoe de tuinbestemming op uw erf ligt en teken dit dan hetzelfde in op uw ontwerp. Op de tuinbestemming mag u geen bijgebouwen bouwen. Sommige bouwwerken en hekwerken van een bepaalde hoogte zijn wel toegestaan. Teken vanaf 3 meter achter de voorgevellijn van de woning een rechte lijn aan beide kanten van de woning naar de zijergrenzen. De ruimte tussen de voorste perceelsgrens en deze lijn is de ruimte op het voorerf waar geen bijgebouwen bij de woning gebouwd mogen worden.** Trek een rechte lijn aan beide kanten van de achtergevel van de woning naar de zijergrenzen. De ruimte tussen de wegsloot/voorergrens en deze lijn (achtergevelrooilijn) is het voorerf. Geef het voorerf een lichtgroene kleur. Voorkom grootschalige verharding opslag op voorerven. Indien uw erf de bestemming 'Wonen' heeft dan is het overige deel van het erf, achter de achtergevel van de woning het 'achtererf'. Ga dan door naar punt 4.

Stap 4

3. Teken de erfzonering in als uw erf een andere bestemming dan de woonbestemming heeft. Begin met het voorerf. Teken vanaf 1 meter achter de voorgevellijn van de woning een rechte lijn aan beide zijekanten van de woning naar de erfgrrenzen. De ruimte tussen de voorste perceelsgrens en deze lijn is de ruimte op het voorerf waar geen bijgebouwen of bedrijfsgebouwen bij de woning gebouwd mogen worden. Trek een rechte lijn aan beide kanten van de achtergevel van de woning naar de zijergrenzen. De ruimte tussen de wegsloot/voorergrens en deze lijn (achtergevelrooilijn) is het voorerf. Geef het voorerf een lichtgroene kleur. Voorkom grootschalige verharding en opslag op voorerven.

Kies voor bedrijfsgebouwen kleuren die aansluiten bij het landschap.

Teken dan de tussenzone: meet 15 en bij voorkeur 20 meter achter de achtergevelrooilijn en trek een rechte lijn tussen de zijergrenzen. Geef de tussenzone een lichtgele kleur. **Bijgebouwen bij de woning bouwt u in deze zone en als het mogelijk is bij voorkeur achter de achtergevelrooilijn van de woning.** De zone achter deze overgangszone is het bedrijfserf. Deze zone hoeft niet ingekleurd te worden. Bedrijfsgebouwen bouwt u als het mogelijk is bij voorkeur achter deze tussenzone. De overgangszone en het bedrijfserf samen vormen het agrarische 'achtererf'.

4. Teken de zone langs de erfranden waar niet gebouwd mag worden.

Indien een erfrand niet begrensd wordt door een sloot, dan meet u vanaf de erfgrans. De zone ligt langs de zij- en achtererfranden.

- **Tuinderserf;** Teken vanaf de voorerfgrens een stippellijn parallel aan de zijergrenssloot of erfgrans. Afhankelijk van de bestemming waarop uw erf ligt en van het soort gebouw of bouwwerk dat u gaat bouwen is deze zone **0 meter (bij een agrarische bestemming, een vrijstaand bijgebouw of recreatiewoning op een woonbestemming), 2 meter (uitbouwen aan de woning op een woonbestemming), 3 meter (hoofdwoning) of 5 meter breed (paardenbak of zwembad bij een woonbestemming).** Bij voorkeur is de zone tenminste 4 en liefst 6 meter breed bij een tuinderserf. Dit zijn de zij- en achtererfrandzones waar niet gebouwd mag worden.

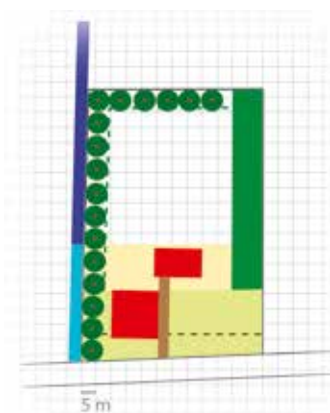
■ Veehouderserf:

- Indien uw erf een agrarische bestemming heeft en langs de erfrand een erfgranssloot ligt: **Teken vanaf de voorgevelrooilijn een rode stippellijn parallel aan de sloten langs de zijergrenzen.** Deze zone is bij voorkeur 6 tot 8 meter breed vanaf de insteek van de sloot als uw erf tot 60 meter breed is (groene lijn). Dit geldt ook voor de zone langs de achtererfgrens(sloot). Houd deze zone vrij van bebouwing. Is uw erf breder dan 60 meter, dan bij voorkeur 8 en liefst 12 meter aanhouden langs de zij- en achtererfgrenzen.
- Indien uw erf een andere bestemming heeft: **Teken vanaf de 1 meter achter de voorgevelrooilijn** een groene stippellijn parallel aan de zij- en achtererfgrenzen. Deze zone is 6 en liefst 8 meter breed als uw erf smaller is dan 60 meter. Is uw erf breder dan 60 meter, dan bij voorkeur minimaal 8 en liefst 12 meter aanhouden. Houd deze zone vrij van bebouwing.

5. Teken op de erfranden opgaande streekeigen beplanting.

a. Tuinderserf:

- Zone ingetekend van minder dan 4 meter breed: gras (alleen bij op de streek afgestemde bebouwing).
- Zone ingetekend van 4 tot 6 meter: Een geschoren haag van 1 of 2 rijen breed (volgroeid 60 cm-circa 1 meter breed). Laat deze haag maximaal 1,5 meter hoog worden.
- Erfrandzone van 6 tot 8 meter (reguliere, hoge bebouwing): Een elzensingel. Deze singel kunt u eventueel toppen op nokhoogte van het gebouw en scheren of vrij laten uitgroeien.

Stap 5

Voor het inpassen van containers, ronde balen en machines op het achtererf kunt u beter een windsingel gebruiken dan een bomenrij. Reserveer hiervoor dan minimaal 8, maar beter is 12 meter.

b. Veehouderserf:

- Zone ingetekend van minder dan 4 meter breed: gras (alleen bij op de streek afgestemde bebouwing).
- Zone ingetekend van 6 tot 8 meter: een bomenrij van de 2e orde (zwarte els, berk, knotwilg (alleen langs de sloot)) of een (dubbele) elzensingel.
- Zone ingetekend van 8 tot 10 meter (erf breder dan 60 meter): een bomenrij van de 1e orde (eik, es, iep) of een hakhoutbosje of windsingel.
- Zone ingetekend van 10 tot 12 meter (erf breder dan 60 meter): een bomenrij van de 1e orde met daaronder 2 struikenrijen of een hakhoutbosje.

Afhankelijk van de type bebouwing kiest u voor de meer open, dan wel de gesloten beplanting.

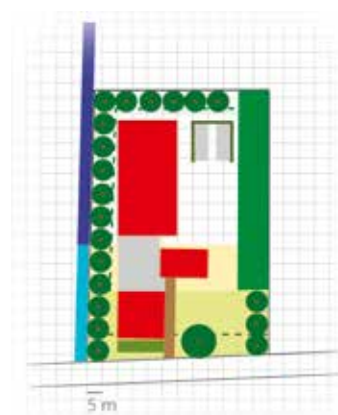
U bent nu klaar met de plattegrond van uw erf. Daarop staan de zones aangegeven waar u wel of geen bebouwing kunt intekenen. De zone waar u bebouwing kunt plaatsen, vormt het bouwvlak. Controleer of dit overeenkomt met het op de bestemmingsplankaart aangegeven bouwvlak. Als deze twee overeenstemmen, dan kunt u hier de nieuwe bebouwing intekenen. Het is echter mogelijk dat het bestemmingsplan niet aansluit bij de door u volgens het stappenplan geschetste situatie. Als dit voor u problemen oplevert bij het plaatsen van het nieuwe bouwwerk, neem dan contact op met de gemeente.

Nu kunt u bekijken waar er ruimte op het erf is om nieuwe bouwwerken te plaatsen:

- Als u een nieuwe woning gaat bouwen dan gelden de volgende regels: **De nieuwe woning op het op de bestemmingsplankaart aangegeven bouwvlak intekenen.** Houd ook bij plaatsing van een nieuw hoofdgebouw rekening met het erftype. Sluit aan bij de gemiddelde afstand van de hoofdgebouwen van hetzelfde erftype in de straat. Zorg dat de woning evenwijdig aan de verkaveling komt te staan. Dat is niet altijd evenwijdig aan de weg. Hiernaast gelden de regels zoals omschreven in H3 onderdeel 'De erfzoning'.
- U kunt de toegestane aan- en uitbouwen van de woning en bijgebouwen intekenen. **De bijgebouwen achter de woning of stolp** in de zone voor bijgebouwen bij de woning intekenen. Indien dit niet mogelijk is, het bijgebouw in ieder geval **minimaal 3 meter achter de voorgevelrooilijn intekenen. Zie voor overige regels hoofdstuk 3 'Erfzoning' en de welstandsnota.** De zones op de erfanden houdt u vrij van bebouwing. **Bij een stolpboerderij de bijgebouwen zo ver mogelijk van de stolpboerderij aan de achterkant van het erf plaatsen.** Het nieuwe bijgebouw evenwijdig aan de perceelgrenzen (haaks op de weg) en zoveel mogelijk in lijn met en in de buurt van andere bijgebouwen intekenen. Heeft uw erf een woonbestemming, ga dan door met punt 11.
- Als u grote bedrijfsgebouwen gaat bouwen: teken bedrijfsgebouwen in achter de voorgevelrooilijn, maar bij voorkeur in de bedrijfserfzone, achter het woongedeelte en de kleinere bijgebouwen (minimaal 15 meter achter de achtergevelrooilijn) van de woning in. Hiernaast gelden de regels zoals omschreven in H3 onderdeel 'De erfzoning'.

Kenmerkend beeld van een haag langs het voorerf van de boerderij.

Stap 6 t/m 11.

Met het aanbrengen van beplanting op de erfanden, kunt u gebouwen en ruwvoeropslag goed inpassen in het landschap.

- 9. Bouwwerken (geen gebouwen zijnde) kunnen op het gehele bouwvlak of bestemmingsvlak worden ingetekend** (zowel in overgangs- als achtererfzone). De bouwwerken bij voorkeur achter de achtergevelrooilijn plaatsen. Sleufsilos, voedersilos, kuilplaten, mestplaat etc. plaatst u in de achtererfzone. Rond deze elementen kunt u beplanting intekenen, zoals een elzensingel (2 meter breed) of struweelhaag (3 meter breed).
- 10.** Verplaatsbare elementen zoals ronde balen, machine-/trailerparkeerplaats achter op het erf intekenen en inpassen met passende beplanting op de erfranden (zie stap 5). Zet ruwvoer (bijvoorbeeld ronde balen) zo veel mogelijk aan de binnenzijde van het erf, zo veel mogelijk uit het zicht. Als het mogelijk is de ruwvoeropslag in een gebouw onderbrengen.
- 11.** Indien van toepassing tekent u **een paardenbak op het agrarisch bouwvlak of bestemmingsvlak 'wonen'** in de achtererfzones in. **Bij een woonbestemming komt de paardenbak in ieder geval achter de achtergevelgrens van de woning** in het verlengde van de bebouwing en bij voorkeur in de lengterichting. **De oppervlakte van een paardenbak beslaat maximaal 800 m².** Op een veehouderserf kunt u naar wens rond de voor- en zijkant van de paardenbak een geschoren haag (0,5 meter) of struweelhaag (3 meter) tekenen.

Ten slotte tekent u de karakteristieke beplantingselementen van het erf in om het geheel af te maken (zie hoofdstuk 2):

- 12.** Bepaal de representatieve inrichting van de voortuin en maak een soortenlijst. Op de zijerfranden kunt u een bomenrij intekenen en laat deze (indien van toepassing) aansluiten op de bomen-rij/windsingel die op de erfranden van het achtererf staat.
- 13.** Teken leibomen voor de boerderij (zuid/west gevel), solitaire bomen en hagen en dergelijke in, om het erf compleet te maken.

U bent klaar. Van harte gefeliciteerd met uw streekeigen ontwerp voor uw eigen erf!

Zorg ervoor dat u in ieder geval een gesprek heeft met de gemeente om uw plannen te bespreken voordat u een aanvraag voor een omgevingsvergunning indient. Neemt u de tekening die u met het bovenstaande stappenplan heeft gemaakt dan mee naar het gesprek.

Karakteristieke beplanting op het voorerf.

Stinzenplanten vrolijken in het voorjaar het gras op het voorerf op.

B. Vergroting van het agrarisch bouwvlak en erf

Als u voor uw plannen uw erf en ook uw bouwvlak moet vergroten dan kunt u in deze paragraaf lezen hoe u dit kunt doen volgens de regels van de gemeente en de groeiprincipes van het erf. Uw plannen kunnen veel kwaliteit aan het landschap toevoegen. U kunt de uitstraling van het veehouders- of tuinderserf behouden of zelfs herstellen, zodat u daarmee de identiteit van uw omgeving versterkt.

De volgende scenario's worden hieronder beschreven:

- Vergroting van een veehouderserf volgens het erfkorrelprincipe voor vergroting van het bouwvlak.
- Het inpassen van een rijbak die (deels) buiten het bestemmingsvlak komt te liggen.

De gemeente geeft een aantal richtlijnen voor het vergroten van uw erf en/of bouwvlak. Ligt uw erf op een agrarische bestemming dan kan de gemeente vergunning verlenen om het bouwvlak tot maximaal 1,5 ha te vergroten. De gemeente moet zich hierbij houden aan de voorschriften in de Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie. De noodzaak tot vergroting van het bouwvlak moet worden aangetoond door middel van een bedrijfsplan. Vergroting van het bouwvlak kan bijvoorbeeld nodig zijn op grond van milieuwetgeving of dierenwelzijn.

Op het gebied van landschap stelt de gemeente de volgende eisen:

- De eventueel aanwezige cultuurhistorische, natuurlijke en landschappelijke waarden en de bestaande doorzichten worden niet onevenredig aangetast.
- De bedrijfsvoering en ontwikkelingsmogelijkheden van de omliggende (agrarische) bedrijven mogen niet onevenredig worden beperkt.
- Er mag geen sprake zijn van onaanvaardbare milieuhinder.

Bij de groei van de omvang van de bebouwde erven of een andere aanpassing van het erf kan de gemeente nadere eisen stellen om het erf opnieuw in het landschap in te passen. Naast een toets door een agrarische deskundige in verband met de noodzaak van de vergroting of verandering van het erf, vindt ook een toets plaats door een natuur- en landschapsdeskundige. Daarnaast vindt een watertoets plaats in verband met compensatie van nieuw aan te brengen verharding.

In een inrichtingsplan geeft u aan op welke manier u uw erf en/of bouwvlak wilt vergroten en hoe u de kenmerken van het veehouders- of tuinderserf daarbij behoudt of terugbrengt. De landschappelijke inpassing van het vergrote bouwvlak is daarvan een onderdeel.

Voorbeeld voor het vergroten van een veehouderserf

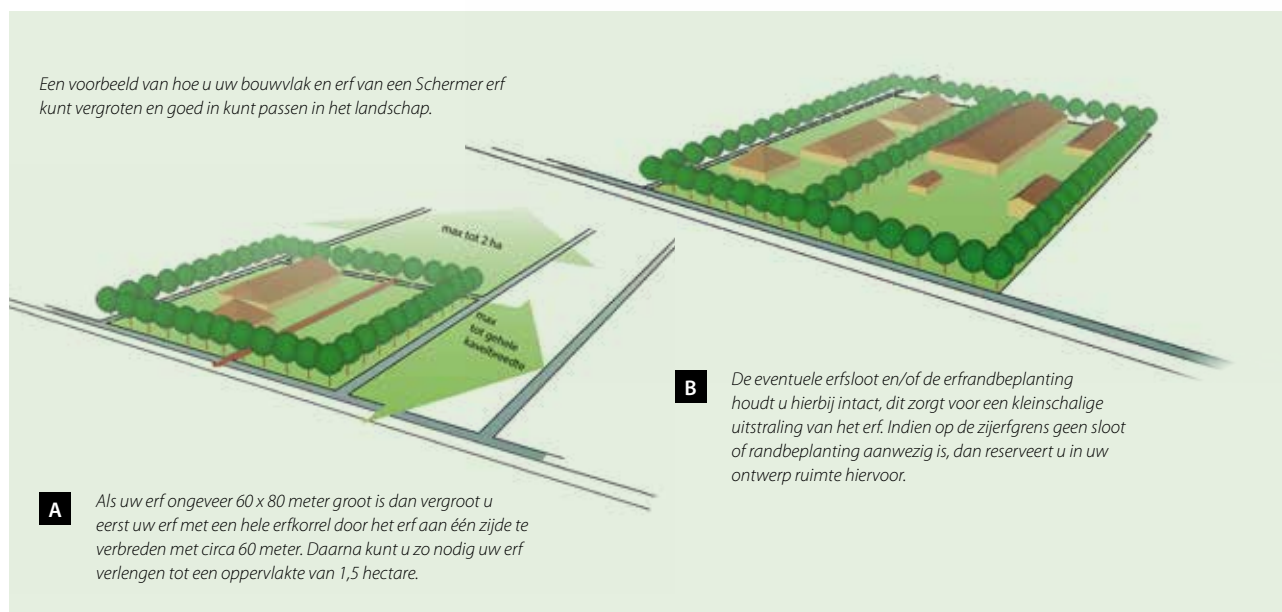
De stappen op de volgende pagina geven een voorbeeld van het groeiprincipe van veehouderserven. Als u uw erf gaat vergroten, dan zal uw erf groter worden dan gemiddeld. U beperkt de impact op het landschap door de uitstraling van het erf kleinschalig te houden. Dit kunt u doen door uw erf op te bouwen uit 'korrels'.

Grote erven lijken dan uit meerdere kleine erven te bestaan. Een 'erfkorrel' van een veehouderserf is zo'n 60 meter breed. Hieronder staat een stappenplan voor het vergroten van een veehouderserf met zoveel mogelijk behoud van kwaliteit. Let op: voor het dempen of aanleggen van sloten heeft u een omgevingsvergunning nodig. Inpassing van de uitbreiding van een erf is afhankelijk van de situatie en de omgeving en is dus altijd maatwerk. Een deskundig advies kan u helpen bij het maken van uw plannen. U kunt daarvoor terecht bij Landschap Noord-Holland of de ervenconsulent als het ook om bebouwing gaat. Daarnaast is het belangrijk om uw plannen in een vroege fase te bespreken met de gemeente, voordat u een aanvraag voor een omgevingsvergunning indient.

1. Begin met het tekenen van de uitgangssituatie (zie pagina 43).
2. De eerste stap is het vergroten van het erf tot de maximale maten van de erfkorrel. Is uw erf smaller dan 60 meter, dan verbreedt u uw erf eerst tot deze breedte. Indien u uw erf vergroot over een kavelsloot of duinrel heen, houd deze dan intact. Een erfgranssloot kunt u dempen, indien u op de nieuwe

erfgrens een nieuwe erfgranssloot aanbrengt. Daarna kunt u verlengen tot maximaal 100 vanaf de achtergevelrooilijn van de bedrijfswoning. Wanneer uw erf nu voldoende groot is voor uw plannen, dan kunt u verder gaan met stappenplan A voor het intekenen van de erfzoning, de erfbranden met beplanting, etc.

3. Het verder vergroten van het erf gaat via het 'erfkorrelprincipe' (zie afbeelding hieronder). Een erfkorrel is circa 60 meter breed. U vergroot uw erf met een hele erfkorrel door het erf aan één zijde te verbreden met circa 60 meter. De sloot of duinrel tussen de kavels en de oude erfbeplanting blijft behouden. Dit zorgt ervoor dat de uitstraling van uw vergrote erf kleinschalig blijft. Indien op deze zijerfgrens geen sloot of randbeplanting aanwezig is, dan reserveert u in uw ontwerp ruimte voor het aanbrengen van erfkorrelbeplanting en eventueel een sloot. Dit is 6 tot 8 meter voor de beplanting en 4 meter voor de sloot. U trekt de achtererfgrens van uw huidige erf door langs het nieuwe erfdeel. U kunt ervoor kiezen ook langs de zijerfgrens van de nieuwe erfkorrel een erfsloot in te tekenen. De erfdelen verbindt u op het achtererf met een dam. Op een erf van deze grootte kunt u een bouwvlak realiseren van ruim 1 ha (achter de achtergevelrooilijn van de woning). Wanneer uw erf nu voldoende groot is voor uw plannen, dan kunt u verder gaan met stappenplan A voor het intekenen van de erfzoning, de erfbranden met beplanting, etc.

4. Voor het verder vergroten van het bouwvlak naar circa 1,5 ha kunt u uw erf, dat bestaat uit 2 korrels, verlengen aan de achterzijde tot maximaal 130 meter, gemeten vanaf de achtergevelrooilijn van de woning. Doe dit zoals hierboven beschreven bij stap 2. Reserveer in uw ontwerp ruimte voor de erfkorrelbeplanting en de eventuele sloot. Deze zone tussen de korrels houdt u vrij van bebouwing. Voor het beplanten van deze zone volgt u stappen 4 en 5 van stappenplan A. Daarnaast kunt u aan een zijde van uw vergrootte erf een hakhoutbosje aanleggen voor een karakteristieke inpassing van grote bebouwing.
5. Ga verder met stappenplan A voor het intekenen van de erfzonering, de erfranden met beplanting, etc.

C. Stappenplan voor aanleg van een paardenbak buiten het bouwvlak

Als op het bestemmingsvlak 'wonen' onvoldoende ruimte is om een paardenbak aan te leggen, dan kunt u bij de gemeente een omgevingsvergunning aanvragen voor de aanleg van de paardenbak (deels) buiten het bouwvlak in het weiland (met agrarische bestemming).

De gemeente stelt de volgende voorwaarden:

- De grootte van het bouwperceel bedraagt tenminste 2000 m² en binnen de bestemming 'wonen' is niet voldoende ruimte beschikbaar voor de aanleg van de paardenbak.
- Er wordt geen afbreuk gedaan aan de bestaande stedenbouwkundige en cultuurhistorische kwaliteiten en karakteristieken van het gebied.
- Er dient sprake te zijn van een zorgvuldige landschappelijke inpassing.
- De oppervlakte van de paardenbak bedraagt maximaal 800 m².
- De afstand van de paardenbak tot woningen van derden bedraagt minimaal 25 meter en tenminste 5 meter van de perceelsgrenzen, behalve als tussen de paardenbak en de aangrenzende percelen gebiedseigen gesloten beplanting wordt gerealiseerd. In dat geval mag de afstand tot woningen van derden tenminste 15 meter bedragen.
- Buitenverlichting van de paardenbak is niet toegestaan.
- De maximale hoogte van de omheining van de paardenbak is 1,50 meter.

Op een tuinderserf:

Begin met het tekenen van de uitgangssituatie (zie pagina 43). Het heeft de voorkeur de paardenbak achter uw erf te plaatsen. Alleen als dit niet mogelijk is, of als de paardenbak dan juist meer in het zicht zou komen door de aanwezigheid van een weg, kunt u de paardenbak ook naast uw erf, zo ver mogelijk van een weg plaatsen.

Als u de paardenbak achter uw erf kunt plaatsen:

Trek met een zwarte stippellijn de binnenzijden van de zijerfranden van uw erf door naar achteren het land in tot ongeveer 50 meter. Teken de paardenbak dan binnen deze lijnen in. De paardenbak moet tenminste 5 meter van de perceelgrenzen af komen. De paardenbak is maximaal 800 m². Indien mogelijk tekent u de paardenbak zoveel mogelijk op het erf en anders zo dicht mogelijk bij het erf. Bij voorkeur op niet meer dan 25 meter, maar zeker niet verder dan 50 meter van het bestemmingsvlak intekenen. De paardenbak moet minimaal 15 meter of meer van woningen van derden komen. Teken langs de erfgronden een geschoren haag in het verlengde van de (beplanting op de) zijerfranden van uw erf. Teken ook een geschoren haag aan de achterzijde van de paardenbak indien de achterzijde van de paardenbak zichtbaar is vanaf een weg. Bij voorkeur geen hekken gebruiken, maar afrastering met koord. Indien u wel houten afrastering wil gebruiken, mag deze een maximale hoogte van 1,50 meter hebben en moet deze zijn opengewerkt. Volg nu de stappen 11 t/m 13 van stappenplan A.

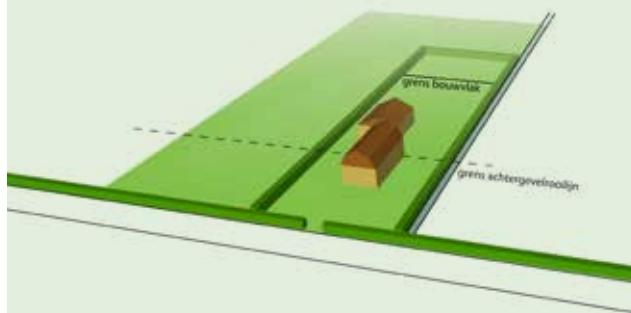
Als u de paardenbak naast uw erf gaat plaatsen:

Trek in uw ontwerp aan de kant van het erf waar de rijbak wordt aangelegd de achtergevellijn van de woning door met een zwarte stippellijn buiten het erf (zie afbeelding hieronder bij A). De paardenbak bij voorkeur niet voor deze lijn intekenen.

De paardenbak van maximaal 800 m² op 5 meter van de erfrand met de beplanting (haag) en de eventuele erfgrengreppel intekenen. De paardenbak in de lengterichting van het perceel en bij voorkeur op niet meer dan 25 meter, maar zeker niet verder dan 50 meter van het bestemmingsvlak vandaan intekenen. De paardenbak moet minimaal 15 meter of meer van woningen van derden komen. De afrastering heeft een hoogte van maximaal 1,50 meter, opengewerkt (hout of schrikkoord).

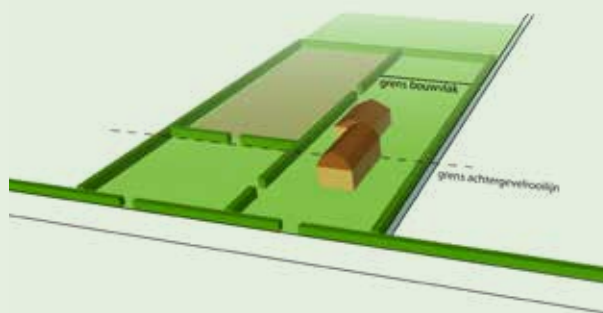
Teken op circa 50 cm langs de zijkanten van de paardenbak een geschoren haag voor inpassing in het landschap. De hagen hebben een hoogte van circa 1,50 meter. Trek de geschoren haag die langs de lange zijde van de rijbak is getekend door tot aan de weg (of tot aan de wegsloot of wegbeplanting). Deze heeft dezelfde breedte als de haag rond de rijbak. De ruimte tussen de weg, de haag en de rijbak blijft weiland. (zie B)

Aanleg van een paardenbak buiten het bestemmingsvlak, naast een tuinderserf.

A

Een regel van de gemeente is dat de paardenbak achter de achtergevelgrens van de woning komt.

B

De paardenbak kunt u goed inpassen door het aanleggen van hagen.

Op een veehouderserf:

Begin met het tekenen van de uitgangssituatie (zie pagina 43). Een paardenbak plaatst u bij voorkeur achter uw erf. Alleen als dit niet mogelijk is, of als de paardenbak dan juist meer in het zicht zou komen te liggen door de aanwezigheid van een weg, kunt u de paardenbak ook naast uw erf, zo ver mogelijk van een weg, plaatsen.

Indien u de paardenbak achter uw erf kunt plaatsen:

Trek met een zwarte stippellijn de binnenzijden van de zijerfranden van uw erf door naar achteren het land in tot ongeveer 50 meter. Teken de paardenbak dan binnen deze lijnen in en blijf 5 meter van de zijdelingse perceelgrenzen vandaan. De paardenbak is maximaal 800 m². Indien mogelijk tekent u de paardenbak zoveel mogelijk op het erf en anders zo dicht mogelijk bij het erf. De paardenbak bij voorkeur op niet meer dan 25 meter, maar zeker niet verder dan 50 meter van het agrarisch bouwvlak vandaan intekenen. De paardenbak moet minimaal 25 meter of meer van woningen van derden komen. Bij voorkeur geen hekken gebruiken, maar afrastering met koord. Indien u wel houten afrastering wil gebruiken, heeft deze een hoogte van maximaal 1,50 meter, opengewerkt (hout of schrikkoord).

Voor het landschappelijk inpassen van de paardenbak kiest u geen beplanting, maar een aarden wal die u inzaait met gras. De aarden wal is 70 cm (indien er geen hek rond de rijbak komt) en 1 meter hoog indien u wel een hek rond de rijbak plaatst. Teken rond de rijbak een zone van 3 meter (wal 70 cm) of 4,5 meter (wal 1 meter hoog). Indien u de rijbak op 15 meter of dichterbij op de

achtererfrand heeft ingetekend, dan hoeft u aan die zijde van de rijbak geen ruimte te reserveren voor de wal.

Indien u de paardenbak naast uw erf gaat plaatsen:

Trek in uw ontwerp aan de kant van het erf waar de rijbak wordt aangelegd de achtergevellijn van de woning door met een zwarte stippellijn buiten het erf. De paardenbak bij voorkeur niet voor deze lijn intekenen. De paardenbak van maximaal 800 m² op 10 meter van de erfrand met de beplanting en de eventuele erfgrenssloot intekenen. De paardenbak in de lengterichting van het perceel en bij voorkeur op niet meer dan 25 meter, maar zeker niet verder dan 50 meter van het bestemmingsvlak vandaan intekenen. De paardenbak moet minimaal 15 meter of meer van woningen van derden komen. De afrastering heeft een hoogte van maximaal 1,5 meter, opengewerkt (hout of schrikkoord).

Voor het landschappelijk inpassen van de paardenbak, de paardenbak omgeven met beplanting en sloten, zodat het lijkt alsof er een hakhoutbosje in het landschap ligt. Meet hiervoor vanaf de afrastering van de rijbak aan de achter- en zijkanten van de rijbak 10 meter naar buiten. Aan de voorzijde (vanaf de weg gezien) 6 meter aanhouden. De beplanting tekent u in op 1 meter van de rijbak. Teken de ruimte voor de beplanting 6 meter breed en arceer deze groen. Aan de buitenkant (achter en zijkanten) van de beplanting tekent u een sloot. Reserveer tussen de beplanting en de sloot 1 meter. De sloot zelf is circa 2

Aanleg van een paardenbak buiten het bestemmingsvlak en naast een veehouderserf:

A Een regel van de gemeente is dat de paardenbak achter de achtergevelgrens van de woning komt.

B De paardenbak kunt u goed inpassen door rond de paardenbak een hakhoutbosje aan te leggen.

meter breed (blauw arceren). Indien op de grens van het erf aan de kant waar de paardenbak buiten het erf komt te liggen een sloot ligt, dan kan langs de paardenbak aan de kant van het erf 6 meter aangehouden worden voor de inpassing met beplanting. Hier hoeft u dan geen sloot in te tekenen. Voorwaarde is dan wel dat de beplanting rond de paardenbak aansluit op de erfgranssloot. De sloot die langs de buitenste lange zijde van de rijbak ligt, trekt u door tot aan de weg (wegsloot of wegbeplanting). Als uw erf in een hoger gelegen en droog gebied ligt dan kunt u de sloot ook achterwege laten. De ruimte tussen de weg, het hakhoutbosje en de sloot blijft weiland. Rond het weiland langs de sloot en langs de weg kunt u als u dat wenst een bomerij intekenen (zie afbeelding B).

In de strandvlakte kunt u een paardenbak buiten uw erf inpassen door er een wal omheen te leggen en die te laten begroeien met gras.

- A Paardenbak zichtbaar in het open landschap
- B Paardenbak minder zichtbaar door graswal

D. Inspiratierichtlijnen voor beeldkwaliteit

In de gemeente Bergen is sprake van een grote diversiteit aan landschappen. Cultuurhistorisch hebben die verschillende landschappen allemaal hun eigen kenmerken qua gebruik en bijhorende bebouwing. Dit is ook de grote charme van de gemeente.

Het is een authentiek landschap, waarvan de structuur grotendeels is gevormd door de lange cultuurhistorische geschiedenis van menselijke aanwezigheid. De oorspronkelijke agrarische activiteiten leiden tot ontginning van de landschappen, cultiveerden in agrarische bebouwing, raakte geclusterd tot buurtschappen en zelfs dorpen.

Het is een langlopend proces van verandering en aanpassing geweest. Het is daarom goed er bij stil te staan, dat aan dat proces nooit een einde zal komen. Ook heden ten dage verandert het landschap door nieuw gebruik, schaalvergroting en innovatie. De richtlijnen en inspiratie, die in dit handboek worden aangereikt, beogen daarom ook niet het historiseren en verstarren van het landschapsbeeld, maar een onderlegger te bieden voor behoud en versterken van de landschappelijke waarde van de bebouwing in haar omgeving. De diversiteit en kwaliteit van landschappen van Bergen en omgeving, die het zo plezierig maken om in deze gemeente te wonen, te werken en te verblijven.

Nu al zie je een veranderend gebruik van het landelijk gebied plaats. In de gemeente bevinden zich goede voorbeelden van nieuwe private woningen, woonclusters in het kader van zorg, recreatievoorzieningen en (transport)industrie. Nieuwe gebouwen en gebouwclusters midden in het authentieke landschap van de agrarische activiteit en-structuur. Doordat deze nieuwe bouwwerken zijn afgestemd

Het gebruik van het landelijk gebied verandert. Dit cluster met zorgwoningen past goed in het omringende landschap.

op de kenmerken van deze omgeving, passen zij naadloos in het landschap en dragen bij aan de ruimtelijke kwaliteit van deze omgeving. Schuurwoningen, schuurensembles met zorgwoningen, bedrijfsloodsen met zadeldak, landelijke bungalows, rentenierswoningen als landhuis, herenboerderijen, paardenweiden met stallen voor recreatief gebruik, boerencampings nop het achtererf van een (voormalig) agrarisch bedrijf, etc. Allemaal voorbeelden van vernieuwd gebruik van het landelijk-, duin- en bosbuitengebied. Onderstaande richtlijnen bieden inspiratie, op welke wijze dit soort van aangepaste bestemming en gebruik kan worden ingericht met de kenmerken van de streek, zodat de zo gewaardeerde ruimtelijke kwaliteit van het landschap als blijvende kwaliteit kan worden gewaarborgd.

Geïllustreerd met goede voorbeelden in de gemeente Bergen vanaf de Egmondse tot Camperduin, zijn onderstaand een aantal algemene en specifieke richtlijnen opgesteld, die u zullen ondersteunen bij de beeldvorming van uw plannen en hopelijk inspiratie bieden, op welke wijze een goede landschappelijke inpassing kan worden gewaarborgd. Uw erf wordt daar fraaier van en het specifieke beeld van het landelijk gebied blijft daarmee intact en wordt daar ook beter van!

NB: Onderstaande richtlijnen dienen als inspiratie. Zij vervangen niet de regels die de gemeente voor de bebouwing heeft opgesteld (bijv. het bestemmingsplan en de welstandsnota).

Algemeen

De bebouwing dient aan te sluiten bij de bebouwing in de omgeving.

- In het **landelijk gebied** kenmerkt de bebouwing zich bijvoorbeeld door doelmatigheid en een zekere soberheid. De oorspronkelijke bewoners van dit gebied waren tenslotte allemaal agrariërs, die de bebouwing afstemden op een efficiënte bedrijfsvoering. Zij hadden/hebben daarbij vooral oog voor praktische oplossingen en beperking van onderhoud. Ornamentiek en verfraaiing beperkt zich daardoor altijd tot het voorerf, de voorgevel en de voordeur mits deze is gericht op de weg.
- In het **(binnen)duingebied** ontbreekt het vaak aan beschutting. De woning en eventuele bijgebouwen wenden zich daardoor vaak af van de heersende wind en zijn eenvoudig qua vorm en detail, met name om onderhoud en afwaaien te voorkomen. Dichtbij de woning worden voorzieningen getroffen voor luwte in de vorm van aan het woonhuis gebouwde windschermen. Het erf is sober ingericht en beperkt zich vaak tot gebiedseigen beplanting.

Waar beschutting tegen de wind ontbrak, keerden de woningen en bijgebouwen zich af van de wind.

Karakteristieke kapschuur in Camperduin.

- In het **bosgebied** is luwte volop beschikbaar. Het woonhuis is rijker geornamenteerd en royaler van opzet. De woning beschikt over aan de woning gebouwde buitenruimten als loggia's, veranda's en terrassen aan de achtererfzijde. De woning reageert op de omgeving qua kleur en materiaal gebruik door harmonie (hout, donker, naturel) of contrast (metselwerk, wit pleisterwerk).

Voor alle bebouwing in het buitengebied geldt, dat de woningen zich kenmerken door samenhang in kleur en vorm. Dus geen veelvormige bouwwerken met meerdere kleuren gevelbekleding en –materialen en geen overdaad aan ornamentiek. Bijgebouwen zijn in beginsel ondergeschikt in positie, vorm, kleur, detaillering en materiaal.

Ruimte

- Het woonhuis is het hoofdgebouw van het erf. Het woonhuis bevindt zich daarom ook voor op het erf. Bijgebouwen bevinden zich naast en/of achter het woonhuis en minimaal achter de achtergevelrooilijn van het woonhuis;
- Aanbouwen aan het woonhuis kunnen zich wel op het zijerf bevinden, maar zijn beperkt qua hoogte;
- De bijgebouwen staan geclusterd op het erf achter het hoofdgebouw. De cluster oogt als een ensemble van een hoofdgebouw met bijgebouwen. De erfbeplanting aan de erfranden kan dit beeld versterken;
- De bijgebouwen staan niet strak in het gelid, maar verschillen van elkaar qua rooilijn in voor- en achtergevel van iedere onderscheidenlijke schuur en/of ander bijgebouw;
- Er is doorzicht over het erf mogelijk vanaf de openbare weg naar de achter het erf gelegen landerijen.

Een eigentijds woonhuis als een ensemble van twee schuurvormen is passend in het landelijk gebied.

Schuurwoningen zijn woonhuizen met de identiteit van een schuur.

Het woonhuis is het hoofdgebouw. Bijgebouwen zijn ondergeschikt in positie, vorm, kleur, detaillering en materiaal.

Bebouwing

- Het hoofdgebouw is uitgerust met een kap. Bij voorkeur is dit een zadelpak haaks op de weg of stolpkap. De kap wordt niet verstoord door een aangebouwde zijvleugel, maar is eenvoudig van vorm. In de gemeente zijn diverse goede voorbeelden te vinden van zogenaamde schuurwoningen: een solitair woonhuis met de identiteit van een schuur. Deze is veelal in hout uitgevoerd met schuur eigen elementen als opgeklampte luiken;
- Voor stolpen gelden de “regels van de stolp”, waarbij de typerende kenmerken van de stolp dienen te worden gerespecteerd. Voornaamste kenmerken zijn het grondvlak van minimaal 12x12m² en de dakhelling van minimaal 45° tot maximaal 53°. Bijzondere stijlelementen als de lage wand, de dorsdeuren, de schoorsteen, de voordeur, etc. versterken het beeld van het stolptype;
- Voor bebouwing in het duingebied en bosranden zijn platafgedekte 1-1,5 laagse woningen wel denkbaar, mits goed ingepast in het landschap en omgeving.
- Dakkapellen zijn ondergeschikt qua omvang en bevinden zich op zij- of achterdak; indien de kap steiler is dan 48° kan de dakkapel worden aangekapt op het hoofddak;
- De aanbouwen zijn uitgevoerd met een schuin dak. Indien het dak hoger is dan de goot van het hoofdgebouw is de kapvorm gelijkend aan het hoofdgebouw qua richting en vorm;
- De voorgevel kan worden verfraaid met een bijzonder accent als een erker en/of gevel- of dakopbouw in de goot. De voordeur is herkenbaar vanaf de straat en kan, mits geplaatst in de voorgevel worden verfraaid, zodat deze deur duidelijk onderscheidenlijk is van andere ondergeschikte toegangen tot het woonhuis en bijgebouwen;
- Bijgebouwen zijn altijd uitgerust met een kap. Voor grote schuurgebouwen geldt dat deze zijn uitgevoerd met een licht hellend dak en een lage goot aanzet. Voor compacte traditionele schuurgebouwen als kapbergen etc. kan een hogere goot worden gehanteerd. Kenmerkend voor dit soort schuurgebouwen is, dat zij vaak over een aanbouw of lage vleugel beschikken aan de heersende zuidwesten windzijde, zodat door windgeleiding de constructie van het schuurgebouw zo min mogelijk wordt belast. Hiervan zijn zeer expressieve voorbeelden te vinden in de gemeente;
- Bijgebouwen zijn uitgevoerd met een zeer sobere en vlakke detaillering. Toegepaste overstekten zijn strikt functioneel.

Detaillering materiaal en kleur

- De kleurstelling van gevels en dak is gedekt en bij voorkeur donker. De donkere gedekte kleurstelling versterkt het profiel van het gebouw als onderdeel van het erfensemble en daarmee de inpassing als cluster in het landelijk gebied. In de open weiden kan een gedekte grijskleur voor de dakbekleding worden overwogen, zodat deze opgaat in het overwegend grijze hemelbeeld en daarmee de omvang van een groot schuurgebouw kan worden genivelleerd. Nabij de duinrand en bosgebieden heeft juist een donkergrijze kleur de voorkeur, omdat hier juist de donkerte van de rijzende horizon van duinen en bossen het beeld bepalen;
- De gevelbekleding is bij voorkeur van een traditioneel materiaal zoals hout. Gevelbekledingen zoals metaalprofielplaat is ook denkbaar. De richting van de gevelbekleding is verticaal;
- De schuurgebouwen worden maar zeer spaarzaam uitgevoerd met accenten. Het zijn immers ondergeschikte gebouwen aan het hoofdgebouw en vaak nemen ze door hun omvang al heel veel aandacht. Goten en lijsten zijn daarom spaarzaam of zelfs niet aanwezig en worden in dezelfde gedekte kleur uitgevoerd als gevel en dak.
- Gevelopeningen en deuren worden zo vlak mogelijk in de gevel gedetailleerd en in de kleur van gevel opgelost. Een enkel accentvenster is mogelijk. De gevelvensters hebben zo min mogelijk een repeterend karakter en bevinden zich op onregelmatige locaties in de gevel, bij voorkeur niet te dicht bij de dakranden;
- De gevels kunnen worden uitgevoerd met een gemetselde plint, indien het bijgebouw van een lichte gevelbekleding wordt voorzien, maar het metselwerk wordt in nagenoeg dezelfde kleur als de gevelbekleding uitgevoerd.

Agrarische bedrijfsgebouwen zijn sober qua uitstraling. Door de kleur en de detaillering van de gevel krijgt het gebouw eigen identiteit zoals bij dit schuurgebouw de verticale belijning.

5 Aanleg en onderhoud van uw streekeigen erfbeplanting

Statige lanen, strak geschoren heggen en robuuste poortwachters bij het hek. Al die groene elementen in het landschap geven Noord-Holland een bijzondere charme. Van oudsher is de beplanting overal weer anders. Waar in het kustgebied vooral beuk, eik, iep en linde populair zijn, zult u in het veenweidengebied eerder schietwilgen, essen en populieren aantreffen. Hakhoutbosjes in de veenpolders bestaan vaak uit es en els, op de zandgronden treft u ook eik, hazelaar en beuk als hakhout aan.

Dit hoofdstuk biedt u een uitvoerig overzicht van de streekeigen beplanting van de Noord-Hollandse erven, met praktische adviezen voor aanleg en onderhoud. In hoofdstuk 2 heeft u al kunnen lezen welke elementen karakteristiek zijn voor het erf in uw eigen streek. Deze elementen passen het beste in de streek waar u woont en eeuwenlange ervaring heeft geleerd dat deze soorten daar goed gedijen. Daarom kunt u op uw eigen erf het beste kiezen voor de in hoofdstuk 2 genoemde elementen.

Voor meer informatie over streekeigen beplanting en landschapselementen zie ook de website van Landschap Noord-Holland: www.landschapnoordholland.nl/landschapselementenregeling. Hier vindt u ook verschillende instructiefilmpjes voor aanleg en beheer van beplantingen.

Bomenrij, laanbomen

Gebruik en eindbeeld

Kenmerkend voor een bomenrij is de open ruimte onder de kroon. Op latere leeftijd raken de kronen elkaar en vormen een hoog, groen scherm. Bomenrijen hebben grote waarde voor natuur. Verschillende soorten vleermuizen zijn gebonden aan bomenrijen, windsingels en andere lijnvormig houtige landschapselementen. Ze gebruiken die voor oriëntatie, om te jagen en als schuilplek. Door inheemse boomsoorten aan te planten kunt u heel veel bijdragen aan de soortenrijkdom.

Elke boomsoort kan in de loop van zijn leven een bepaalde maximumhoogte bereiken. Bomen die hoger kunnen worden dan 15 meter noemen we bomen van de 1e grootte. Bomen van de 2e grootte worden ongeveer 10-15 meter hoog. Het gaat om de volgende boomsoorten:

- **Kustgebied:** 1e grootte: winter- en zomereik, iep, linde, beuk (beuk alleen bij herenboerderijen), populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: zachte berk (vochtige grond) of ruwe berk (droge grond), zwarte els en veldesdoorn.
- **Veenpolder:** 1e grootte: es, schietwilg. 2e grootte: zachte berk en zwarte els.
- **Kleipolder:** 1e grootte: zomereik, es, iep, linde, paarde kastanje, populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: veldesdoorn en zwarte els.
- **Droogmakerij:** 1e grootte: zomereik, es, iep, linde, beuk (beuk alleen bij herenboerderijen) populier, walnoot, schietwilg. 2e grootte: berk, veldesdoorn en zwarte els.

Populieren groeien snel, maar worden niet oud. Daarnaast waaien er snel takken uit en zijn dus minder geschikt om toe te passen.

Bomenrij op de erftrand.

Aanleg

Enkele bomenrij

Bomen van de 1e grootte plant u bij voorkeur op een afstand van 8-12 meter. Bomen met kluit en een stamomtrek van 10-12 cm slaan sneller aan en zijn goedkoper dan groter plantmateriaal. Kleinere bomen van de 2e grootte kunt u op 4-6 meter afstand in de rij planten. Om overlast van bladval te voorkomen is het beter een bomenrij op de erftrand op minimaal 5 meter afstand van de bebouwing te planten. Langs de sloot is het verstandig om een onderhoudspad van minimaal 1 meter vrij van beplanting te houden. Bij machinaal onderhoud is een onderhoudspad van 3 meter nodig.

Dubbele bomenrij

U plant de beide rijen verspringend. In de rij plant u bomen van de 1e grootte op 8-12 m afstand, met 4 meter tussen de rijen. Bomen van de 2e grootte zet u op 4-6 m afstand in de rij, met 2 meter tussen de rijen.

Lanen

Voor een laan gelden dezelfde richtlijnen als voor een bomenrij, hoewel ook bomen van de 1e grootte op 8-10 meter afstand of zelfs korter in de rij geplant worden. Hierdoor raken de kronen op jongere leeftijd gesloten en dat creëert een mooi tunneleffect. Linde, es en iep zijn hiervoor geschikt. De laanbomen 0,5 meter van de verharding van de laan planten. Reserveer voor de breedte van de laanbomen per rij minimaal 8 meter. Waar de ruimte voor vrij uitgroeiende bomen ontbreekt, kunt u bomen planten langs de oprijlaan die u in een lei-, knot- of gekandelaberde vorm snoeit. Ook fruitbomen worden wel langs de laan gebruikt.

Onderhoud

Een bomenrij of laan vergt weinig onderhoud, behalve zo nu en dan snoeien. Het juiste tijdstip verschilt per type boom. Jonge laanbomen worden meestal gesnoeid om de doorgang voor het verkeer vrij te houden en om de boom de gewenste vorm te geven. Een laanboom hoort vanuit de hoofdstam recht omhoog te groeien.

Laanbomen langs erfpad.

Elzensingel

Gebruik en eindbeeld

Een elzensingel is een smalle, lintvormige beplanting van zwarte els. Elzensingels dienen als windkering, perceelafscheiding, veekering en voor de houtoogst. Ook wordt in plaats van els wel wilg gebruikt. Als de stobben in de elzenhakhoutsingel ouder worden neemt ook de natuurwaarde toe. Op de oudere stobben groeien vaak mossen- en korstmossen. In de holten kunnen varens en andere vegetatie vestigen maar soms ook struiken zoals vlier. Zangvogels foerageren in de elzensingel. De waarde is des te groter omdat de natuurlijke struwelen in vele gebieden vrijwel geheel verdwenen zijn.

Aanleg

Elzensingels worden geplant op vochtige en voedselrijke gronden, met de stammen op een afstand van 50 centimeter in de rij. De struikenrij wordt ongeveer 2 meter breed, rekening houdend met de meerstammige uitgroei na het afzagen ('afzetten'). De afstand van de boomstam tot de slootkant moet minimaal 3 meter zijn om er veilig met maaimachine langs te kunnen. Voor praktisch handmatig onderhoud is dit minimaal 1 meter. Bij afrastering is de afstand van de boomstam tot het raster minimaal 1.5 meter.

Onderhoud

Elzensingels kunt u het beste onderhouden in een 6-jarige hakhoutcyclus. Daarbij wordt de boom op een hoogte van ongeveer 30 centimeter afgezet. De stobben groeien weer uit in een meerstammige vorm en na zes jaar kunt u ze opnieuw afzetten. Door het onderhoud gefaseerd uit te voeren spreidt u de werklasten en de houtoogst.

Geschoren haag

Gebruik en eindbeeld

Een geschoren haag dient om verschillende erfdeelen van elkaar te scheiden of om het voorerf te begrenzen. Met een geschoren haag kunt u de moestuin, het bleekveld op het zijerf of het voorerf scheiden van de rest van het erf. In de kuststreek diende een haag aan de wegkant als veekering voor het vee dat over de weg liep. U kunt een geschoren haag natuurlijk ook planten om het voorerf te verfraaien. Dat deden vooral de wat rijkere boeren. Met een haag scheidt u een aantrekkelijk leefgebied voor zangvogels, insecten en andere dieren. Hagen zijn ook belangrijk voor de oriëntatie en beschutting van trekkende dieren, waaronder amfibieën, vleermuizen en vlinders.

Soorten grove hagen zijn:

- **Kustgebied:** zwarte els, veldesdoorn, liguster, eenstijlige meidoorn, hulst en op de grotere erven met statige boerderij ook haagbeuk of beuk.
- **Veenpolder:** zwarte els, liguster en hulst.
- **Kleipolder:** zwarte els, veldesdoorn, liguster en eenstijlige meidoorn.
- **Droogmakerij:** zwarte els, veldesdoorn, liguster, meidoorn, hulst en op de grotere erven met statige boerderij ook haagbeuk of beuk.

Soorten sierhagen: buxus en berberis. Voor een goede groei van beuk kunt u een speciale ent-aarde gebruiken. Afgeraden wordt op de kleinere erven beuk en haagbeuk te gebruiken, daarvoor zijn deze niet passend.

Jonge elzensingel.

Oude elzensingel op erfrand.

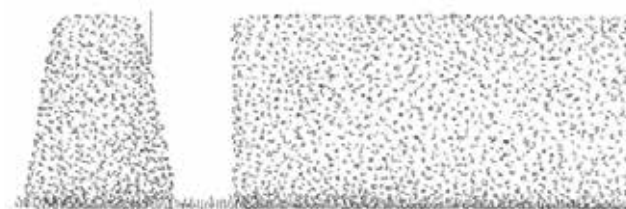
Haag langs voorerf.

Aanleg

U legt een haag aan door de struiken in een rij te planten, 4 tot 7 planten per meter. De breedte van de haag kan variëren van 0,5 tot 1,5 meter. U kunt een of meer rijen struiken naast elkaar poten. De haag 1 tot 1,5 meter hoog laten worden.

Onderhoud

Twee keer per jaar de hele haag scheren.

Snoevorm haag.

Hakhoutbosjes**Gebruik en eindbeeld**

Het hout van een hakhout- of geriefhoutbosje leverde de boer stook- en timmerhout op, voor het maken van hekwerken, bezemstelen, etc. Een hakhoutbos bestaat uit één boomsoort die in een vierkant of rechthoek wordt aangeplant. De meest gebruikte boomsoorten in de veenpolder zijn es en els. Op zandgronden werden ook eik, hazelaar of beuk gebruikt. In de nattere gebieden is ook wilg geschikt. Kenmerkend voor het veenweidegebied en de kuststreek is het geriefhoutbosje. Dat ligt altijd op een apart perceel, met een sloot er omheen, zodat het vee er niet bij kan.

Hakhoutbosjes zijn een belangrijke leefplaats voor insecten, zangvogels, muizen, hermelijntjes, kikkers, salamanders en allerlei bijzondere planten. Trekvogels en vleermuizen gebruiken deze bosjes ter oriëntatie en als rustpunt en er groeien zeldzame mossen in. Door een hakhoutbosje aan te leggen scheidt u nieuw leefgebied voor allerlei planten en diersoorten die gebonden zijn aan de dynamiek van het beheersysteem in een hakhoutbosje.

Aanleg

Een hakhoutbosje meet zo'n 100 tot 2500 m². U plant de bomen aan in vierkant verband, met 1,5 tot 2 meter afstand in en tussen de rijen. Houdt u minstens een meter afstand tot de slootkant als u het perceel handmatig onderhoudt en minimaal drie meter om er veilig met maaimachine langs te kunnen. Bij gebruik van afrastering houdt u minstens een meter afstand tot de bosrand.

Onderhoud

Een elzenhakhoutbosje wordt na 6 tot 8 jaar voor het eerst afgezet, een essenbosje na 8-10 jaar. U kunt het onderhoud gefaseerd uitvoeren, waarbij u bijvoorbeeld elk jaar of om het jaar een vijfde van het bosje afzet. Zo kunt u de werklast en de houtoogst spreiden. Tussen de stoven groeit een algemene ruigtevegetatie. Maai het hakhoutbosje jaarlijks en zet het maaisel op een hoop buiten het bosje.

Hakhout eens in de 10 jaar afzetten.

Hakhoutbosje op erf.

Hoogstamboomgaard / Losse fruitbomen

Gebruik en eindbeeld

Een hoogstamboomgaard is meestal een omsloten stuk grond met hoogstamfruitbomen. Het fruit is bestemd voor eigen gebruik en voor de verkoop. De boomgaard kan in grootte verschillen en op verschillende manieren omsloten zijn, bijvoorbeeld door een sloot, heg of windsingel. Hoogstamfruit heeft de eerste vertakking boven de 1,8 meter. In veengebieden worden in verband met verzakking in de drassige grond ook halfhoogstamfruitbomen geplant. Hier ligt de eerste vertakking tussen 1,2 en 1,5 meter. De hoogstamboomgaard telt veel verschillende soorten fruitbomen. Er zijn vele variëteiten van appels, peren, pruimen, kersen etc. Wanneer het erf niet groot genoeg is voor een complete boomgaard, staan er vaak enkele fruitbomen verspreid over het erf, alleen voor eigen consumptie bedoeld.

Fruitbomen trekken veel dieren aan. In de holtes van oude bomen broeden steenuil en holenduif. Onder de boomschors krioelt het van de insecten die dienen als voedsel voor vogels, zoals boomkruiper en grote bonte specht. In het voorjaar trekt de bloesem hommels, bijen en zweefvliegen aan. In het gras onder de fruitbomen groeien paardenbloem, pinksterbloem en madelief. En natuurlijk kunt u ook zelf het hele jaar door volop van uw boomgaard genieten. Een zee van bloesem in het voorjaar, frisgroene bladeren in de zomermaanden, kleur en geur van rijpe vruchten en afstervende blad in het najaar en de schoonheid van de kale taken in een bevroren winterlandschap.

Aanleg

De beste planttijd is november - december. Appelbomen zet u minimaal 10 meter uit elkaar, peren 8 meter en pruim en kers minimaal 6 meter. Bij gemengde aanplant van appel, peer en pruim bedraagt de plantafstand 8 meter. Bij aanplant samen met een bomenrij of een elzensingel moet u minstens 3 meter afstand houden tot de slootkant om er veilig met de maaimachine langs te kunnen en minimaal 1 meter bij handmatig onderhoud. De afstand van de boomgaard tot een bomenrij bedraagt minimaal 10 meter; die tot een elzensingel minimaal 6 meter.

Onderhoud

U snoeit de fruitbomen één keer per twee jaar. Traditioneel werd de boomgaard beweid met schapen, soms met paarden, pony's of jongvee. Zorg bij beweiding voor rasters of korven rondom de bomen, zodat de dieren geen bast van stam en takken afknabbelen. Beweiding van de boomgaard levert een grazige vegetatie op, die zeer waardevol is voor de natuur. Zonder grazers kunt u ook met maaionderhoud een bloemrijke hooiland bereiken. U maait twee keer per jaar, na de bloei in juni en in augustus of september.

Tegenwoordig hebben steeds minder erfeigenaren vee om hun boomgaard te laten begrazen. Steeds meer boomgaarden liggen in een strak gemaaid gazon. Dit heeft verschillende nadelen. De boomgaard oogt niet meer natuurlijk. Bovendien neemt de natuurwaarde van de boomgaard sterk af doordat er nauwelijks kruidachtige planten staan als voedselbron voor insecten. Daarnaast ondervinden de fruitbomen in de zomermaanden sterke concurrentie van het gras om water en voedingsstoffen die belangrijk zijn voor groei en fruitproductie. Beheer uw boomgaard dus als bloemrijk hooiland.

Boomgaard laten begrazen door schapen.

Steenuilen broeden in holtes in (fruit)bomen.

Boomgaard in het voorjaar.

Poortwachters

Gebruik en eindbeeld

Poortwachters zijn twee solitaire bomen, geplant aan weerszijde van de oprijlaan aan de erfkant van de wegsloot. Hiervoor worden vaak paardenkastanjes, lindes, beuken of iepen gebruikt. Denk bij aanleg aan de toekomstige doorsnede van de volgroeide kroon en laat genoeg ruimte vrij voor (vracht)verkeer.

Aanleg

De laanbomen staan minimaal 0,5 - 1 meter van de verharding van de laan. Reserveer voor de breedte van 2 bomen inclusief de breedte van de oprijlaan rond de 20 meter voor bomen van de 1^e grootte. Als de ruimte voor twee bomen ontbreekt, dan kunt u een enkele poortwachter aanplanten. Wilt u een enkele boom planten, houd dan 10 meter of meer doorsnede aan. Dit geldt voor het moment dat de kroon in volgroeid stadium is.

Onderhoud

Opkronen zal noodzakelijk zijn. Dit gebeurt gemiddeld op 4 meter hoogte, afhankelijk van de situatie. Zorg er in ieder geval voor dat eventuele bedrijfsvoertuigen er vrij onderdoor kunnen rijden.

Solitaire bomen

Gebruik en eindbeeld

Solitaire bomen worden op het voor- of zijerf als markante boom in de hoek van het erf geplant. Houd rekening met de hoogte en kroonbreedte van een volgroeide soort bij het bepalen van de afstand tot de gevel en de verhouding met de bebouwing. Zo kan een boom van de 1^e grootte, zoals een beuk meer dan 25 meter hoog worden en een kroon van meer dan 15 meter doorsnede vormen. Bij een kleine boerderij staat zo'n grote boom niet mooi in verhouding tot huis en erf. Kies op kleinere erven liever voor een kleinere en smallere boomsoort van de 3^e grootte (kleiner dan 10 meter), bijvoorbeeld lijsterbes, mispel, kweepeer, meidoorn of sierkers.

Aanleg

De benodigde ruimte kan sterk variëren door verschillen in groeivorm. De kroon van volgroeide bomen van de 1^e grootte heeft een doorsnede van meer dan 10 meter; die van bomen van de 2^e grootte 6 tot 10 meter en die van bomen van de 3^e grootte minder dan 6 meter. Inheemse soorten die men plant als solitaire bomen zijn:

Poortwachters bij de entree.

Solitaire boom op voorerf.

- **Kustgebied:** 1e grootte: beuk, eik, iep, linde, populier, walnoot, okkernoot en schietwilg. 2e grootte: ruwe berk, zwarte els en veldesdoorn. 3e grootte: hoogstamfruitbomen, krent, meidoorn en vuilboom.
- **Veenpolder:** 1e grootte: es, populier en schietwilg. 2e grootte: de zachte berk en zwarte els. 3e grootte: hoogstamfruitbomen, krent, lijsterbes en vuilboom.
- **Kleipolder en droogmakerij:** 1e grootte: beuk, zomereik, es, iep, linde, paardenkastanje, populier, walnoot, okkernoot en schietwilg. 2e grootte: berk (alleen droogmakerij), zwarte els, haagbeuk, veldesdoorn en zoete kers. 3e grootte: hoogstamfruitbomen, krent en meidoorn.

Onderhoud

Onderhoud van solitaire bomen is vrijwel niet nodig. Wel dient u oude takken die gevaar opleveren te verwijderen.

Voorerf / voortuin

Gebruik en eindbeeld

De voortuin van een authentiek erf is vaak sober ingericht. De eenvoudigste en gemakkelijkst te onderhouden voortuin bestaat uit kruidenrijk gras, met soms enkele perken met eenvoudige boerensierplanten en solitaire bomen. Soms grazen er schapen. Daarnaast onderscheiden we de klassieke boerennutstuin. Dit is een sierlijke moestuin met vierkante of rechthoekige vakken. Behalve met groenten zijn de vakken ook beplant met bessenstruiken en/of snijbloemen, meestal vaste planten die karakteristiek zijn voor het boerenerf.

Aanleg van een eenvoudige voortuin

U zaait het voorerf in met een kruidenrijk grasmengsel tot aan de sloot. U kunt de tuin verder opfleuren met een rij hortensia's langs de voorgevel en met sierlijke struiken als boerenjasmijn, sering, bruidsbloem, sneeuwbal of met solitaire bomen in het gazon. Bloembollen zorgen voor nog meer kleur en afwisseling in de voortuin. Dat laatste was voornamelijk gebruikelijk in De Schermer.

Onderhoud

De eenvoudige voortuin laat u bij voorkeur begrazen door schapen. Ook kunt u hooibeheer toepassen. Een strak gemaaid gazon past qua uitstraling niet op een karakteristiek boerenerf. Bovendien is de natuurwaarde erg beperkt, omdat de dichte grasmat nauwelijks plaats biedt aan kruidachtige planten.

Klassiek voorerf.

Eenvoudig voorerf.

Formeel voorerf.

Leibomen / haag-vorm / gekandelaberde bomenrijen langs gevels

Gebruik en eindbeeld

Leibomen zijn karakteristiek gesnoeide bomen waarvan de takken in één vlak, een 'palmet', staan. De bomen worden "twee-dimensionaal" en vormen een natuurlijk zonnescherm. Linden, paardenkastanje en iepen zijn geschikte soorten, maar ook vruchtbomen als peer en appel zijn geschikt om te leiden.

Bij de haagvorm wordt de boom niet dicht op de stam gesnoeid, maar wordt deze in een blokvormige haag geschoren. Als het ware een haag op stam. Deze leiboomvorm groeit dus breder uit en het bladerdek is dichter van structuur. Hiervoor wordt over het algemeen linde gebruikt. Gekandelaberde bomen zijn bomen waarvan de zijtakken op korte afstand van de stam zijn gesnoeid. De takken staan niet in een vlak zoals bij de leibomen, maar groeien in een vrije vorm. Geschikte soorten hiervoor zijn linde of eventueel paardenkastanje.

Aanleg

Leibomen plant u bij voorkeur langs de zuid- of zuidwestgevel. De afstand tot de gevel bedraagt 2-3 meter. Houd 4 meter afstand tussen de stammen.

Onderhoud

Leibomen één keer per jaar snoeien vanaf een leeftijd van 10 jaar.

Authentieke waaivorm leibomen.

Moderne snoeivorm leibomen.

Gekandelaberde boom.

Snoeivorm haaglinden.

Knotbomen

Gebruik en eindbeeld

Knotbomen zijn bomen die worden geknot om gebruikshout te leveren. Knotten houdt in feite niets anders in dan de betreffende boom eens in de paar jaar van zijn kruin te ontdoen waarna deze weer uitloopt. Dit werd en wordt op grote schaal gedaan. Knotbomen zijn kenmerkend voor het Nederlandse landschap. In het cultuurlandschap zijn ze aanwezig als solitair, staan ze in rijen of vormen ze grotere eenheden: grienden. In Noord-Holland staan knotbomenrijen op de oever langs water.

Als de knotten ouder worden neemt ook de natuurwaarde toe. Op de oudere knotten groeien vaak mossen- en korstmossen. In de holten kunnen varens en andere vegetatie vestigen maar soms ook struiken zoals vlier. Daarnaast broeder er vogels in de knot. De bekendste geknotte boomsoort is de wilg. Ook elzen, essen en populieren komen als knotboom voor:

- **Veenpolder:** wilg, es en els.
- **Droogmakerij:** (niet als vervanging van de bomenrij op de erfranden bij grotere erven (erf breder dan 30 m)): es, els, populier en wilg (wilg alleen aan dijken waar de waterstand hoog is).
- **Kleipolder:** es, els, populier en wilg (wilg alleen aan dijken waar de waterstand hoog is)
- **Kust:** els, populier, wilg (wilg alleen bij hoge waterstand).

U kunt de bomen het beste knotten in een zogenoemde schotelvorm. Dit geeft de hoogste natuurwaarde.

Aanleg

Plant de knotbomen in een rij, 4-6 meter uit elkaar en knot ze op 1,6 tot 1,8 meter hoogte.

Onderhoud

Wilgen en populieren om de 4 jaar knotten, essen om de 8 jaar, overige bomen om de 6 jaar.

Struweelhagen

Gebruik en eindbeeld

Waar de ruimte ontbreekt om een hakhoutbosje of een windsingel te realiseren, kunt u overwegen een struweelhaag aan te planten. Geschikte bomen voor een struweelhaag zijn zwarte els, veldesdoorn, krent en meidoorn. Robuuste inheemse struikvormers zijn aalbes, kruisbes, zwarte bes, framboos, Gelderse roos, gele kornoelje, hazelaar, liguster, rode kornoelje, hondsroos en sleedoorn. Insecten en zangvogels worden o.a. aangetrokken door bessen dragende, inheemse struiken in de struweelhaag.

Als er ruimte is voor een ruigte vegetatie met waardplanten voor vlinders en andere insecten aan de randen van de struweelhaag wordt de natuurwaarde verder verhoogd.

Aanleg

Voor een struweelhaag van 3-4 meter doorsnede plant u een dubbele rij struiken met 3 meter afstand tussen de rijen. In de rij staan de struiken op 1,5 meter afstand van elkaar. De struweelhaag wordt 3 tot 4 meter hoog.

Onderhoud

De struiken in het tweede of derde jaar 50% uitdunnen tot een breedte van 3-4 meter. U kunt ze om de 5 tot 7 jaar afzetten, dat wil zeggen alle stammen en takken afzagen op ongeveer halverwege uw kniehoogte, zodat ze daarna van onderaf weer kunnen uitlopen en weer een dichte haag kunnen vormen.

Windsingel / vogelbosje / houtwal

Gebruik en eindbeeld

Een gemengde windsingel bestaat uit beplanting met bomen en struiken die inheems zijn in Nederland. Een windsingel geeft een gesloten beeld, creëert luwte en privacy en schermt massieve, in het oog springende agrarische gebouwen af. Het assortiment van beplanting in de windsingel bestaat vooral uit sterke, robuuste windbestendige soorten. Leg windsingels alleen aan als een bomenrij onvoldoende zicht wegneemt op de grootschalige bedrijfsbebouwing op het achtererf. De windsingel sluit dan aan op de karakteristieke bomenrij rond het voorerf. De vorm van de windsingel is rechthoekig. Een windsingel biedt een leefgebied voor vele dier- en plantsoorten.

Aanleg en onderhoud

De windsingel vraagt meer ruimte dan een bomenrij. De breedte van een windsingel is 6 - 12 meter (3 - 6 rijen beplanting). Belangrijk is ook om ruimte vrij te houden langs de buitenste rij beplanting zodat de struiken een normale breedte mogen krijgen (tot 3 meter in doorsnede). U kunt voor de aanleg het beste gemengd bosplantsoen (1 tot 3-jarige gewassen) en bomen met kluit gebruiken. Kies bij voorkeur bomen met een maat van rond de 10-12 cm (stamomtrek). De verhouding tussen boom- en struikvormers is ruwweg 1: 3. Plant de struikvormers in strakke rijen of in wild verband. De boomvormers plant u op gelijke afstand van elkaar. Voor de afstand tussen de bomen kunt u de gebruikelijke afstanden in een bomenrij aanhouden.

Houd rekening met een onderhoudpad van minimaal 1 meter langs een sloot voor handmatig onderhoud van de slootkant als

de sloot niet vanaf het land wordt gemaaid. Bij machinaal onderhoud is het onderhoudpad minimaal 3 meter breed. Reserveer ook ruimte voor de zoom (zie voor uitleg verderop in dit hoofdstuk). In nattere gebieden zoals in veenpolders, kleipolders of droogmakerijen kunt u in een grasmat planten. Belangrijk is dan wel dat u regelmatig maait. In zandgebieden kan dit ook, maar dan zult u regelmatig moeten sproeien. Bij de aanleg van een windsingel kiest men voor een van de twee beplantingssystemen: eindbeeld of wijker/blijver.

Eindbeeld

Bij de aanleg van een windsingel op eindbeeld is het eindbeeld bepalend voor de plantafstand van de aanleg. U plant de bomen en stuiken dus aan volgens het eindbeeld en gedurende de groei verwijderd u geen bomen of struiken uit de singel.

Voordeel: De struikbeplanting krijgt alle ruimte om zijn natuurlijke groeivorm aan te nemen. De aanlegkosten zijn lager en u hoeft de windsingel pas na 5-10 jaar voor het eerst te dunnen.

Nadeel: Onkruid krijgt veel ruimte om zich te ontwikkelen en kan het jonge bosplantsoen overwoekeren.

Als algemene regel wordt 8-10 meter afstand in de bomenrij en ongeveer 3 meter afstand tussen de struikvormers gehanteerd. Het maaien en afvoeren van onkruid is in de eerste jaren onontbeerlijk totdat de beplanting voldoende body heeft gekregen om de bodem te bedekken. Inboet (opnieuw aanplanten van uitgevallen beplanting) moet tijdig gebeuren. Beter is om bosplantsoen van een groter formaat (100+ cm) te gebruiken. Bij deze vorm van aanleg bestaat echter het risico dat de groei van de struiklaag achterblijft door gebrek aan de luwte van de wijkers, wind of snellere uitdroging. Het duurt langer voordat de windsingel enige body heeft.

Wijker/blijver

Bij het wijker/blijver systeem plant u twee soorten boomvormers, namelijk een snel groeiende soort die snel de hoogte in groeit, maar geen lang leven heeft, naast een langzaam groeiende soort. Die laatste hebben meer tijd nodig om een volgroeid stadium te bereiken, maar kan vervolgens vele, soms zelfs honderden jaren mee. De boomvormers worden op kortere afstand van elkaar geplant dan onder het eindbeeld systeem (4-5 meter). Plant wijker – blijver om en om. Als wijker kunt u zwarte els gebruiken, als blijver kunt u es, iep of eik gebruiken.

Voordeel: Het voordeel van het wijker/blijver systeem is dat de windsingel sneller dicht is en onkruid minder kans krijgt om de beplanting te verdrukken.

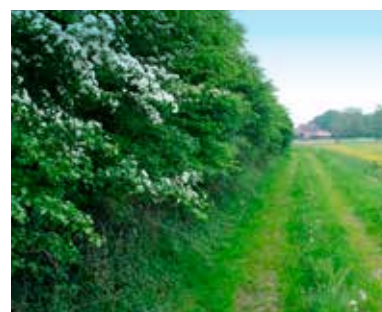
Nadeel: Door de snelle groei is eerder onderhoud nodig. Belangrijk is dat u na 10-15 jaar de wijkers er uit haalt. Anders worden zij te hoog, waardoor de struiken door lichtgebrek verdwijnen en de windsingel onderaan open wordt. De wind waait dan tussen de stammen door, waarmee de windsingel zijn functie verliest. Voor de struikvormers geldt een plantafstand van 1,5 meter in en tussen de rijen. Bosplantsoen van 60-80 cm of 80-100 cm wordt gebruikt. Wel moet het onkruid jaarlijks gemaaid worden in de eerste 2-3 jaar. Maaisel moet afgevoerd worden. Het dunnen moet ook tijdig gebeuren, voor de struikbeplanting de eerste keer binnen 3-5 jaar. Een tweede selectieve dunning gebeurt 7-10 jaar na aanleg. Door na 10-15 jaar de wijkers er uit te halen, geeft u de blijvers op tijd de ruimte om uit te groeien tot een robuuste, duurzame windsingel.

Knotwilgen uitgegroeide grote pruik.

Knotwilgen, recent gesnoeid.

Struweelhaag.

Windsingel.

Vergroot de ruimte voor natuur op uw erf

Zoom

Gebruik en eindbeeld

Een zoom is een kruidachtige vegetatie direct langs een houtopstand of een struweel. De zoom verbindt de houtopstand met het gras- of bouwland of de grasbegroeiing van het erf. Deze vegetatie bestaat vooral uit hoog opschietende, overblijvende plantensoorten, zoals grazige planten en ruigtekruiden van open terreinen, maar ook meer schaduwminnende soorten. Dankzij de combinatie van dekking en voedsel heeft een zoom extra kwaliteit als leefgebied voor dieren.

Aanleg

Leg de zoom aan langs de zuid- en westkant van bomenrijen, windsingels, wilde hagen, heggen en bossen: hierop valt de meeste zonneschijn. Dat leidt tot een grotere soortenrijkdom aan planten, dagvlinders en andere insecten. U creëert een zoom door het gedeelte waar u de zoom wilt hebben zodanig te maaien dat houtige gewassen geen kans hebben om zich te ontwikkelen. De in de bodem aanwezige bloemzaden krijgen zo

de kans om te gaan groeien. Ook kunt u bij boeren- of natuurorganisaties in de omgeving bloemrijk hooi kopen en over de zoom verspreiden.

Onderhoud

Staan er in de zoom veel hoge planten die verstoring werken, zoals grote brandnetel en akkerdistel, maai de zoom dan twee of drie keer per jaar. Voer het maaisel af of zet het op een hoop. Neemt het aantal storingssoorten af en komen er meer laagblijvende kruiden, dan volstaat eenmaal per twee tot vijf jaar maaien. Maai de zoom na het groeiseizoen, dan geeft u de planten de kans zaad te zetten. Maait u de zoom minder dan eenmaal per jaar, overweeg dan om elk jaar bijvoorbeeld de helft van de begroeiing ongemoeid te laten. Dit gedeelte vormt dan een belangrijke schuil- en overwinteringsplaats voor dieren. U kunt natuurlijk ook eens in de drie of vier jaar maaien en dan iedere keer een derde, respectievelijk een kwart van de oppervlakte doen. Wilt u de zoom als zoom behouden en niet tot een struweel of beginnend bos laten ontwikkelen, verwijder dan geregeld jong opschot van struiken en bomen. Doe dat in de herfst of winter.

Zoom van kruidachtige planten.

Natuurlijke oevers

Gebruik en eindbeeld

Terrastaluds en plasbermen zijn verlaagde gedeelten van een perceel, grenzend aan een watergang. Terrastaluds liggen juist boven de waterlijn. Deze zijn vochtig, maar staan niet permanent onder water. Plasbermen zijn juist onder de waterlijn gesitueerd en staan permanent onder water. Beide zijn in principe horizontaal, maar hebben soms een zeer flauw verlopend talud. De natuurwaarde van de vegetatie op een terrastalud of plasberm is al na enkele jaren veel hoger dan die van een gewone slootkant.

Aanleg

Het beste tijdstip om een plasberm of terrastalud aan te leggen is juli of augustus. De grond is dan meestal goed droog en er kan gemakkelijk worden gewerkt. Als het niet te hard vriest, kan het ook tijdens een vorstperiode. Leg een plasberm of terrastalud bij voorkeur aan langs de zuidzijde van de watergang. Graaf een deel van een perceel langs een watergang tot aan de slootkant af. U maakt een terrastalud door de grond net iets hoger dan de waterlijn te houden. U maakt een plasberm door net onder de waterlijn af te graven. In deze vochtige tot natte omstandigheden groeien andere planten dan op een gebruikelijke slootkant. De breedte varieert meestal van één tot zes meter. Houd bij het bepalen van de breedte rekening met de manier waarop geschoond of gemaaid gaat worden. Let op het slootpeil (winterpeil-zomerpeil) tijdens de werkzaamheden en houd rekening met het gewenste eindresultaat: terrastaluds - plas/dras en plasbermen - onder water. Het terrastalud en de plasberm hoeven niet mooi vlak te worden gemaakt. Enig reliëf zorgt voor een kleinschalige afwisseling van nattere en drogere plekken. De hoogteverschillen moeten wel beperkt blijven tot circa 10 cm, zodat maaien mogelijk blijft. Maakt u een plasberm langs een westelijk gesitueerde oever, graaf dan een rand langs de slootkant van een half tot een meter breed niet af tot het waterniveau. Laat deze enigszins boven het water uitsteken om de golven te breken.

Onderhoud

Zorg er voor dat er geen vee op het terrastalud of de plasberm kan komen. Onder de zeer natte, voedselarme omstandigheden die daar heersen, leidt iedere vorm van begrazing tot verstoring van de vegetatie. Afzetten met een goede kwaliteit afrastering is een vereiste. Maai het terrastalud of de plasberm zo laat mogelijk. Bij de schrale vegetatie, die na het verdwijnen van de pioniersvegetatie ontstaat, volstaat eenmaal per jaar maaien, meestal in september. Belangrijk is dat u pas maait nadat de planten zaad hebben gezet. Enkele kleine gedeelten kunt u

laten staan als overwinteringsplaats voor insecten. Deponeer geen slootmateriaal of maaisel op de plasberm of het terrastalud. U kunt dit het beste op het aangrenzende perceel deponeren en later afvoeren.

Natuurlijke oever met moerasplanten.

Net afgegraven plas-dras oever.

Takkenhoop, takkenwal of houtril

Gebruik en eindbeeld

Het aanleggen van een takkenhoop, takkenwal of houtril biedt de mogelijkheid om snoei- en kaphout netjes en goedkoop weg te werken. Een takkenwal of houtril is meestal een tot anderhalve meter hoog. Een takkenhoop kan twee meter hoog worden. Zo'n takkenhoop, takkenwal of houtril heeft veel waarde voor natuur. Door een houtril of een takkenhoop aan te leggen biedt u voedsel- en schuilgelegenheid aan vogels, zoals winterkoning, en insecten. Ook doet u daarmee wezel, bunzing en de gewone pad, een groot plezier. Een takkenwal of houtril ziet er beter verzorgd uit dan een takkenhoop.

Aanleg en onderhoud

Takkenhoop

Leg een takkenhoop bij voorkeur op een rustig plekje op het erf of in een houtopstand, dieren kunnen er dan snel en veilig van profiteren. Leg dikke takken onderin en de dunnere er bovenop. Stort de takken niet los op elkaar, maar steek ze zoveel vast mogelijk in de hoop. U kunt dan meer takken kwijt en de hoop is steviger. Maak de hoop maximaal twee meter hoog. Heeft u veel takken, realiseer dan elders een tweede hoop.

Een takkenril biedt een leefplaats voor veel diersoorten.

Sowieso geldt dat twee kleine hopen meer waarde hebben voor de natuur dan één grote. In de loop van de tijd zal de hoop door vertering lager worden. U kunt dus geregeld nieuwe takken toevoegen.

Takkenwal of houtril

Maak de takkenwal in de rand van een houtopstand of juist loodrecht daarop, om de toegang te beperken of juist te verbeteren. Stapel de takken in de lengterichting, leg de dikkere takken onderin en de dunnere takken daarbovenop. Mogelijk kunt u ook stobben onderin de takkenwal kwijt. Werk de houtril netjes af door de takken tussen paaltjes te klemmen. Deze kunt u meestal zelf van het snoeihout maken. Het hout verteert langzaam. Bij de volgende onderhoudsbeurt kunt u het snoeimateriaal vaak weer in dezelfde houtril kwijt. Verwerk geen snoeihout van fruitbomen met kankerplekken of andere aantastingen in de hoop of wal om verspreiding van de ziekte naar gezonde bomen te vermijden.

Bijen en insecten

Op uw erf kunt u diverse maatregelen treffen die ten goed komen aan bijen en insecten.

Zie www.landschapnoordholland.nl/soortbescherming.

Hommel.

Wilt u meer weten?

Over het landschap en de geschiedenis van de gemeente Bergen:

- Historische verenigingen: Historische Vereniging Bergen NH, www.hvb-nh.nl, Regionaal Archief Alkmaar, www.regionaalarchiefalkmaar.nl.
- Het gemeente archief van Bergen: www.regionaalarchiefalkmaar.nl

De constructie van de traditionele stolpboerderij

'De stolp te Kijk' van de Boerderijstichting.
Zie www.boerderijstichting.nl

Het verkrijgen van een financiële bijdrage

De website van Landschap Noord-Holland www.landschapnoordholland.nl of contact opnemen met Landschap Noord-Holland: 088-0064400.

Fruitbomen

De Pomologische vereniging Noord-Holland (zie handige adressen).

Natuur op het erf

LandschappenNL, www.landschappen.nl
Landgoed Oostbroek Bunnikseweg 39, 3732 HV De Bilt

Het beleid van de gemeente

De website van de gemeente Bergen: www.bergen-nh.nl

De Provinciale Ruimtelijke Verordening Structuurvisie

De website van de Provincie Noord-Holland: www.noord-holland.nl

Karakteristieke natuurwaarden op paardenhouderijen in veengebieden

Zijn er kansen voor karakteristieke natuur op paardenhouderijen van Laag Holland?, Landschap Noord-Holland, 2013.

Graslandbeheer in relatie tot paarden, natuurlijke paardenweiden en omgaan met mest

Paard en Landschap van René Zanderink en Claartje van Andel.

Afrastering van paardenweiden, paardenbakken en verlichting van paardenbakken

Hekken, afrasteringen en verlichting, Landschap Noord-Holland, 2009.

Erfbeplanting en landschapselementen

Leestekens van het landschap. 188 Landschapselementen in kort bestek van Landschapsbeheer Nederland, 2005, www.leestekensvanhetlandschap.nl

Beheer van cultuurhistorische elementen

'Handboek Cultuurhistorisch beheer'.
Landschapsbeheer Nederland, 2006.

De verschillende modellen houten boerenhekken per regio in Noord-Holland

De brochure 'Houten boerenhekken' van Landschap Noord-Holland.

Historische topografische kaarten

www.topotijdreis.nl

Streekeigen struiksoorten

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Soorten gebruiken als:										Landschapstypen										kenmerken					bijen	
		Maat bomen	Solitaire boom	laanboom/ bomenrij	haag (geschooren)	haag (wild)	Singel	Leiboom	knotboom	Hakhout	alleen (als sierbeplanting) op erf	Kustlandschap	Zandgebied (voedselrijk/hat)	Zandgebied (voedselarm/droog)	Keilemlandschap	Aandijkingslandschap	Droogmakerijen	Kleipolderlandschap	Veenpolderlandschap	rivierenlandschap	Stuwwallenlandschap	Schaduwverdragend	zeewindverdragend	snelgroeiend	Groenblijvend	nectar	pollen	
Bes, aal	Ribes rubrum					*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Bes, kruis	Ribes uva-crispi					*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Bes, zwarte	Ribes nigrum					*	*			*		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Boeren jasmijn	Philadelphus species										*														2	2		
Bosrank	Clematis vitalba						*			*		*		*	*	*	*	*	*	*	*					0	2	
Brem	Cytisus scoparius					*	*				*	*	*						*		*				0	5		
Bruidsbloem	Deutzia species									*															4	4		
Chinees klokje	Forsythia x intermedia									*																		
Duindoorn	Hippophae rhamnoides					*					*		*										*			3	3	
Framboos	Rubus idaeus					*	*			s		*	*	*	*	*	*	*	*	*	*					5	5	
Gelderse roos	Viburnum opulus					*	*				*	*	*			*	*	*	*	*	*					1	1	
Gele kornoelje	Cornus mas					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		4	4	
Hazelaar	Corylus avellana					*	*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	1	
Hortensia	Hydrangea macrophylla					*				*																1	1	
Kamperfoelie, rode	Ionicera xylosteum					*				*																1	1	
Kamperfoelie, wilde	Ionicera periclymenum					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Kardinaalsmuts	Euonymus europaeus					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*				
Liguster, wilde	Ligustrum vulgare					*	*	*		*	*	*	*	*	e	e	e	e	e	*	*	*	*	*	*	4	4	
Palomboompje	Buxus sempervirens					*				*														*				
Rode kornoelje	Cornus sanguinea					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		1	1	
Rode ribes	Ribes sanguinea					*				*																3	3	
Roos, duin	Rosa pimpinellifolia					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Roos, egelantier	Rosa rubiginosa					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Roos, honds	Rosa canina					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Roos, rimpel	Rosa rugosa					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Sering	Syringa cultivars					*				*																		
Sleedoorn	Prunus spinosa					*	*			*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Sneeuwbal, wollige	Viburnum lantana					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Taxus	Taxus baccata	*	*							*						*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	3	
Vlier	Sambucus nigra					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		0	1	
Vogelkers	Prunus padus					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		3	3	
Wilg, kruip	Salix repens					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Wilg, laurier	Salix pentandra					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	
Zuurbes	Berberis vulgaris					*				*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*		5	5	

e = alleen op erf

o = overstaander

s = struikbegroeiing

meidoorn* = in sommige gebieden verboden i.v.m. bacterievuur

De rubriek 'alleen op erf' geeft aan dat de beplanting die daaronder staat aangegeven niet als landschappelijke beplanting mag worden aangeplant.

Bij de rubriek 'bijen' is een onderverdeling gemaakt in nectar en pollen, in een classificatie van 1 t/m 5, waarbij 5 de hoogste waarde aangeeft.

Als er niets staat, is het geen bijenplant.

Handige adressen

Gemeente Bergen

www.bergen-nh.nl

Bezoekadres

Jan Ligthartstraat 4, 1817 MR Alkmaar
T 072 888 00 00
E info@bergen-nh.nl

Postadres

Postbus 175, 1860 AD Bergen

Landschap Noord-Holland

www.landschapnoordholland.nl

Bezoekadres

Rechte Hondsboschelaan 24a
1851 HM Heiloo

Postadres

Postbus 222, 1850 AE Heiloo
T 088-00 64 400
E info@landschapnoordholland.nl

De Boerderijstichting 'Vrienden van de Stolp'

www.boerderijstichting.nl

Secretariaat

Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen NH
T 072 581 68 88
E stolpen@xs4all.nl (niet voor reacties
Boerderijen Beeldbank)

Agrarische Natuur- en Landschapsvereniging Water, Land en Dijken

www.waterlandendijken.nl

Slenkstraat 70, 1441 MS Purmerend
T 0299-437 463
E info@waterlandendijken.nl

Laag Holland

www.laagholland.nl

Provincie Noord-Holland

www.noord-holland.nl

Bezoekadres Provinciaal Bestuur

Dreef 3, 2012 HR Haarlem

Postadres

Postbus 3007, 2001 DA Haarlem
T 023 514 31 43
E post@noord-holland.nl

Pomologische Vereniging Noord-Holland

www.hoogstamfruitnh.com

Secretariaat

Oosterweg M 3, 1482 AH Purmer
T 06 8123 8094
E secretariaat@hoogstamfruitnh.com

LandschappenNL

www.landschappen.nl

Postadres

Postbus 31
3730 AA De Bilt
T 030-601 72 05
E info@landschappen.nl

De ervenconsulent Nederland

www.ervenconsulent.nl

Het Oversticht
Aan de Stadsmuur 79-83
8011 VD Zwolle
T 038-4213257

De ervenconsulent Noord-Holland

Landschap Noord-Holland
T 088-0064446
Mooi Noord-Holland
T 072-5204459

MOOI Noord-Holland

Emmastraat 111, 1814 DP Alkmaar
T 072 520 44 59
E info@mooinoord-holland.nl

KNHS

www.knhs.nl

KNHS Servicedesk

T 0577-40 83 00
E servicedesk@knhs.nl

KNHS-centrum Ermelo

Postbus 3040, 3850 CA Ermelo
T 0577-40 82 00
E info@knhs.nl

Colofon

Redactie

Pieter Korstanje – *Gemeente Bergen*

Edwin Raap – *Projectleider Landschap Noord-Holland*

Opdrachtgever

Gemeente Bergen

Schrijvers

Edwin Raap – *Projectleider Landschap Noord-Holland*

Nicky Schuurman – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*

Mart Groentjes – *Secretaris Boerderijstichting Noord-Holland*

Maarten Overtoom – *MOOI Noord-Holland*

Foto's

Landschap Noord-Holland

Boerderijstichting Noord-Holland

Lex Overtoom

Historische foto's: Coll. Regionaal Archief Alkmaar

Redscape: bewerkte foto's paardenbakken H3: p 25.

Illustraties

Nicky Schuurman – *Projectmedewerker Landschap Noord-Holland*

Wilfried Jansen of Lorkeers – *Arcadis Nederland BV*

Wouter Schik – *Arcadis Nederland BV*

Vormgeving & productiebegeleiding

The KEY Agency, Den Haag

Dit handboek is mogelijk gemaakt door:

€ 10,00

Verkrijgbaar
bij Landschap
Noord-Holland

Ontwerp uw eigen erf – in de gemeente Bergen

Bent u eigenaar van een (boeren)erf in de gemeente Bergen? En vindt u behoud van natuur en landschap in de gemeente belangrijk? Wilt u mensen laten meegenieten van uw erf? Met dit handboek herkent u de bijzondere elementen op uw eigen erf. U krijgt praktische tips om uw erf nog mooier en waardevoller te maken. Zijn bomenrijen of leibomen karakteristiek voor een erf in Bergen? Hoe zit het met de natuur op uw erf? Broeden er vogels in de hagen en verblijven er vleermuizen in de bomenrij? En hoe kunt u bouwen op uw erf zonder verlies van kwaliteit?

Leer hoe bijzonder uw eigen erf is. Stap voor stap maakt u zelf een ontwerpplan voor uw erf. Als gemeente willen wij samen met u de kwaliteit van het prachtige buitengebied bewaren. Dat vinden wij belangrijk, want uw erf draagt voor een belangrijk deel bij aan de uitstraling van de streek.

Gemeente Bergen

Bezoekadres:
Jan Ligthartstraat 4
1817 MR Alkmaar

Landschap Noord-Holland

Postbus 222
1850 AE Heiloo
T 088 - 00 644 00
www.landschapnoordholland.nl

Landschap Noord-Holland zet zich in voor verbetering en ontwikkeling van de groene leefomgeving, zodat de kwaliteit voor gezond wonen, werken en recreëren behouden blijft. Wij zijn een groen onderzoeks- en adviesbureau en wij werken dagelijks aan de kwaliteit van natuur, landschap en cultuurhistorie in Noord-Holland. Dat werk doen wij met heel veel passie en enthousiaste medewerkers. Wij hebben veel ervaring in opdrachten voor bedrijven, de overheid en particulieren.